

***“Gunnhild Kongemor: Dronning av Norge, slående vakker
og en notorisk hensynsløs intrigemaker”***

*En oversikt og analyse av kildene om dronning Gunnhild med fokus på
hennes makt og maktutøvelse.*

Marius Gullvik Kristoffersen

HIS 4090 Masteroppgave i historie

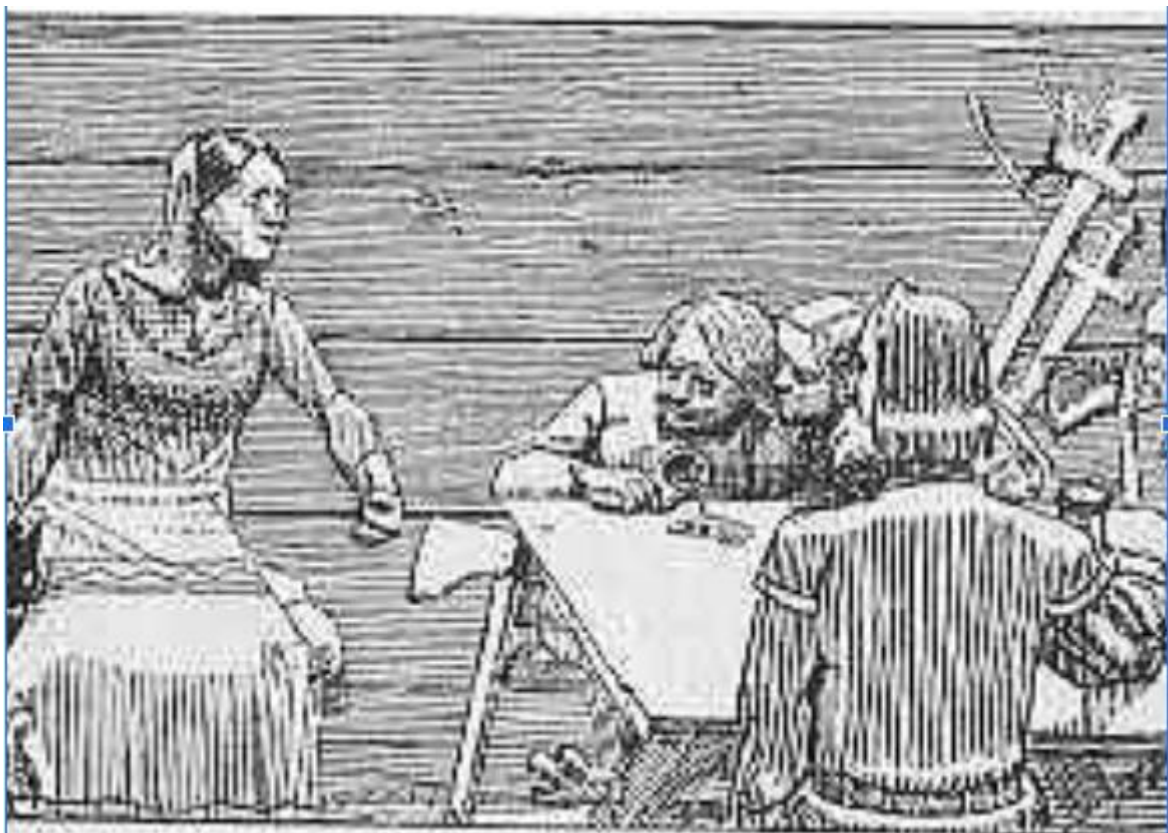
Institutt for arkeologi, konservering og historie

UNIVERSITETET I OSLO

Våren 2023

***“Gunnhild Kongemor: Dronning av Norge, slående vakker
og en notorisk hensynsløs intrigemaker”***

En oversikt og analyse av kildene om dronning Gunnhild med fokus på hennes makt og maktutøvelse.

Av Marius Gullvik Kristoffersen

© Marius Gullvik Kristoffersen
2023

“Dronning av Norge, slående vakker og en notorisk hensynsløs intrigemaker” - En oversikt og analyse av kildene om dronning Gunnhild med fokus på hennes makt og maktutøvelse.

Bildet på tittelsiden er “*Gunnhild egger sine sønner*” av Christian Krohg. Produsert: 1895 — 1899. Variant av illustrasjon til “Eirikssønnenes saga” i Snorre Sturlason, Kongesagaer

Av Marius Gullvik Kristoffersen

<https://digitaltmuseum.no/011042275544/gunnhild-egger-sonnene-sine-tegning>

Sammendrag

Denne avhandlingen handler om min forskning på Gunnhild kongemor, kona til Eirik blodøks, og mor til Eirikssønnene. Hun presenteres i lys av krøniker, norrøne kongesagaer, og islendingesagaen - Egils saga Skallagrimsson. Avhandlingen er en analyse av Gunnhild i kildene, og et forsøk på å gi et bilde av henne med et spesielt fokus på hennes makt og maktutøvelse. Analysen er gjort for å kunne sammenligne fremstillingen av henne, i hvilken grad hun innehar og utøver makt og derigjennom se på hvilke endringer som eventuelt oppstår i de ulike kildene. Jeg ser altså etter likheter og inkonsistens i kildene. Disse fortellingene om henne er i hovedsak formidlet muntlig og deretter skrevet nedtegnet. Det er viktig å poengtere at kildene kan være preget av overdrivelser og omskrivninger av forfatterne. En kan vel si at de tok seg noen litterære friheter.

Det er få markante skiller i fremstillingen av Gunnhild i forhold til når kildene er skrevet. Hovedforskjellen ser derfor ut til å ligge mellom krøniker og sagaer. Gunnhild analysert i lys av kildene, gir ingen ensidig karakteristikk av henne. Det finnes mange likhetstrekk, men også mange ulike fremstillinger av henne. Dette skyldes flere faktorer som tidsepoken kilden er skrevet i, forfatterens motiv, samtidens kvinnesyn og forfatterens behov for drama i sine fortellinger. I kildene kommer det frem utallige eksempler på Gunnhilds makt og maktutøvelse. Selv med et solid kildekritisk blikk på historiene, må en nok kunne konkludere med at hun var en majestetisk kvinne med både direkte og indirekte makt. Verdt å merke seg er det at hennes maktutøvelse, nærmest uten unntak, gagnet henne og hennes familie og var skadelig for omgivelsene. Når det gjelder Gunnhild og magi, konkluderes det i denne avhandlingen verken med at hun var, eller ikke var, trolldomskyndig. Det en imidlertid kan anta er at siden Gunnhild levde i et samfunn hvor folk var overtroiske og trodde på både trolldom og magi, kan en anta at deler av hennes væremåte ble forklart med at hun var trollkyndig.

Forord

I årene fra 2021 til 2023 har jeg arbeidet med et tema som har fascinert meg på en måte jeg ikke trodde var mulig. At det skulle bli Gunnhild kongemor, denne vakre, men akk så hensynsløse kvinnen jeg skulle fordype meg i, er Anders Winroths fortjeneste. Takk til Winroth for uvurderlig veiledning og støtte. Videre vil jeg gi en stor takk til mine venner som har gitt meg motivasjon til å jobbe på, og for at jeg har fått låne deres ører etter en lang dag med arbeid. Samtidig vil jeg si tusen takk til min mor som har vært så snill å gi konstruktive kommentarer underveis. Til slutt vil jeg dedikere denne masteren til pappa, som dessverre ikke lenger er med oss, men som trodde på meg og min mulighet til å gjøre den ferdig.

Marius Gullvik Kristoffersen
Oslo, 12. mai 2023

*«Gunnhild, hans kone, var fager å se til, staselig, ikke storvokst,
dyptenkt, snakkesalig, og ondskapsfull, ikke vennlig, svært grisk etter
gods og land»*

Fagrskinna – Nóregs konunga tal

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Tema og problemstilling	2
1.2 Forskningsmaterialet	3
1.3 Metode	6
1.4 Avgrensning	9
1.5 Oppgavens disposisjon	10
2. Kilder	10
2.1 Sjangere	11
2.2 Krøniker og kongesagaer	12
2.3.1 Historia Norwegie	12
2.3.2 Theodricus Monachus: Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium	13
2.3.3 Ágrip af Nóregs konunga tal (Utdrag fra Norges kongesagaer)	14
2.3.4 Odd Snorresson: Saga Óláfs Tryggvasonar	14
2.3.5 Saxo Grammaticus: Gesta Danorum	15
2.3.6 Heimskringla	16
2.3.7 Jómsvíkinga saga	17
2.3.8 Orkneyinga saga	18
2.3.9 Fagrskinna – Nóregs konunga tal	18
2.3.10 Flateyjarbók	19
2.3 Islendingsaga	20
2.3.1 Egils saga Skallagrímssonar	20
3. Sagadebatten fra 1600 - tallet og frem til i dag	21
3.1. 1600 - tallet	21
3.2 1700 - tallet	21
3.3 1800 - tallet	22
3.4 1900 - tallet	23
4. Kvinner i vikingsamfunnet	24
4.1 Hushold og arbeidsoppgaver	25
4.2 Kvinner, rettigheter og makt	27
5. Gunnhild Kongemor i lys av kildene	30

5.1 Et kildekritisk blikk på sagaenes fortellinger om Gunnhild kongemor	30
5.2 Krøniker og kongesagaer	31
5.2.1 Historia Norvegie	31
5.2.2 Theodricus Monachus: Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium (Historien om de gamle norske kongene).....	33
5.2.3 Ágrip af Nóregs konunga tal (Utdrag fra Norges kongesagaer)	35
5.2.4 Odd Snorresson: Saga Óláfs Tryggvasonar	38
5.2.5 Saxo Grammaticus: Gesta Danorum	41
5.2.6 Heimskringla	42
5.2.7 Jómsvíkinga saga	48
5.2.8 Orkneyinga saga	49
5.2.9 Fagrskinna – Nóregs konunga tal	51
5.2.10 Flatøybok	54
5.3 Islendingesaga	59
5.3.1 Egils saga Skallagrímssonar	59
5.4 Analyse	65
5.4.1 Gunnhilds opprinnelse og død	65
5.4.2 Gunnhild og barn	68
5.4.3 Beskrivelser av Gunnhild	69
5.4.4 Gunnhild og historiske begivenheter	74
5.4.5 Gunnhild og magi	83
5.4.6 Om Gunnhilds makt og maktutøvelse	87
6.0 Avslutning	94
7.0 Litteraturliste	100
Primærkilder	100
Sekundærkilder	101
Internetkilder	103

1. Innledning

Det finnes en rekke sagalitteratur vi i dag har både glede og nytte av. Litteraturens innhold, beskrivelser, handlinger og betydning er fellesnevner som det i ettertiden har blitt forsket på av ivrige historikere. Opphavshistorier om kjente konger og andre viktige personer, spennende historier om vanskelige valg og heroiske øyeblikk, har alle på sin måte endret historien for ettertiden. Sagaene skildrer et svært mannsdominert samfunn. Menn i kamp, intriger og i allianser blir flittig beskrevet og historiene omhandler som oftest den sterke, viktige og prektige vikingmannen. Det er ikke til å legge skjul på at mye av den tidligste norske historien både var skrevet av og om menn. Så, hva med kvinnes stilling i samfunnet og deres plass i historiefortellingene? Det er dessverre slik at den kvinnelige motparten ofte bare blir nevnt i forbigarten eller som bi-karakterer med langt mindre fokus enn på de mannlige karakterene. Jeg stiller spørsmålsteget ved dette omfattende mannsdominerte fokuset i sagaene. Det må da ha vært en eller flere kvinnelige personer som blir presentert med like mange meritter og som får, i alle fall tilnærmet, like mye omtale som den mannlige vikingen?

Det viser seg at det finnes akkurat en slik person, en person sagaene ofte nevner og som definitivt blir omtalt i både positive og negative ordelag. I min avhandling ønsker jeg å presentere Gunnhild kongemor og se nærmere på hvordan oppfatningen av henne utvikler seg i kildene, fra de tidligste til de seneste. I historiske overleveringer, som i eksempelvis Heimskringla og spesielt Egil Skallagrímsson saga, er Gunnhild fremstilt med en helt spesiell rolle. Hun var Eirik Blodøks sin hustru og dronning, samt moren til Eirikssønnene, derav hennes tilnavn kongemor. Hun er ofte blitt oppfattet og beskrevet som en slags bakenforliggende årsak for hvordan Eirik Blodøks og sønnene styrte, noe som ikke var ukjent på denne tiden. Som vi skal se senere i oppgaven omtales ofte kvinner med påvirkningskraft på sine menn, som kvinner som egger til hevn eller kamp. Gunnhild er av de med denne beskrivelsen, i tillegg blir hun fremstilt som herskesyk, intrigant og uten hemninger. Samtidig får vi også et bilde av Gunnhild som ven, vakker, klok og forstandig. Uansett sies at hun var en mer passende konge enn det Eirik selv var, gitt hvor mye hun engasjerte seg i den mannsdominerte politiske delen av vikingsamfunnet.

1.1 Tema og problemstilling

Målet med min oppgave er, ved hjelp av kilder hvor Gunnhild omtales, å undersøke hvordan kildene fremstiller henne. I forhold til dette vil jeg se om jeg kan finne forklarlige årsaker til at omtaler av henne endres og om dette har en sammenheng med tidsepoken kildene er skrevet i. Jeg ønsker å presentere en oversikt over materialet hvor Gunnhild inngår og hvor hun opptrer som en viktig person i historien. Videre vil jeg analysere disse kildene og se på beskrivelsene av Gunnhild kongemor, hvordan disse arter seg, om de er positive eller negative, og ikke minst hennes makt og maktutøvelse. Mitt fokus blir dermed, ved hjelp av krøniker, kongesagaer og islendingesagaen Egil saga Skallagrimsson, å se på kildenes beskrivelse av Gunnhild og om det derigjennom er mulig å gi henne en ensartet karakteristikk. Eller vil det vise seg at hun er en mangefasetert kvinne med motstridende karakteristikk? Herunder vil jeg spesifikt se på hvordan fremstillingen av henne arter seg knyttet til maktbegrepet. For å kunne gjøre dette, vil jeg i tillegg til primærkildene, benytte den senere forskningen som er gjort på kvinners rolle i sagaene. Grunnen til at jeg vil se på den nyere forskningen, er fordi den i langt større grad retter fokuset mot kvinnene i vikingtid.

Generelt sett vil det være et vell av kilder å gjennomgå og mye jeg kunne ønsket å sette fokuset på, men min hovedproblemstilling er: «*Hvordan presenteres Gunnhild Kongemor sin utøvelse av makt i lys av kildene?*». Herunder vil jeg også søke å svare på: «*Hvordan fremstilles hun som en kvinnelig skikkelse i sagaene, og hvordan endres denne presentasjonen seg fra kilde til kilde?*», og «*Var hun trollkyndig, eller var det kildenes forsøk på å forklare det uforklarlige?*»

For å kunne gjøre dette må jeg samle, lese og analysere et utvalg av kildene hvor hun opptrer. Jeg vil altså særlig se nærmere på hvordan hun, via sin personlighet og sine evner, utøver makt. Jeg er klar over at sagalitteraturen jeg kommer til å ta i bruk er å finne i flere versjoner, skrevet på forskjellige tidspunkter og at de i innhold er tidvis like. Jeg er også inneforstått med at flere av kildene støtter seg på, og bruker informasjon, fra hverandre. Det er en oppgave i seg selv å skulle sette dette opp på en oversiktlig måte, men det er fortsatt en nødvendighet, mener jeg, å gi en så helhetlig og kronologisk framstilling av Gunnhild som overhodet mulig. Dette vil forhåpentligvis assistere meg i å se en *rød tråd* når det sannsynligvis oppstår gjentakelser i kildene, men også i forhold til de ulike måtene hun utøver sin makt på.

Det blir presentert en rekke måter hun utøver sin makt på, deriblant gjennom ord, handling, magi, manipulering, egging og ikke minst kvinnelist. Mitt håp er at dette skal hjelpe meg til å forklare noen av de *uforklarlige* hendelsene i noen av sagaene. Videre for å få en større forståelse for hvorfor hun så ofte får skylden når noe går galt for de norske kongene, og hvorfor *skurkerollen* tilfaller henne.

I forhold til kildene må en merke seg at det vi har tilgang på i dag ikke er originalene. Da de originale verkene ble skrevet, var de preget av datidens samtidsnormer og av samfunnet, i motsetning til de kildene vi i dag har tilgang til, som er nedtegnet flere århundrer etter Gunnhilds død.

1.2 Forskningsmaterialet

Oppdagelsen av kvinnen kaller Løkka¹ det når hun beskriver hvordan humanistiske forskere for alvor begynte å interessere seg for *folket* på 1800 - tallet. På den tiden var riktignok *folk* i stor grad ensbetydende med menn, og det er ikke før på 1960 - tallet, i feminismens lys, at det innenfor fag som historie, sosiologi og antropologi virkelig blir en interesse for å innlemme kvinner i forskningen². Når det gjelder forskningen på vikingkvinner får den altså først sitt virkelige oppsving i tiårene etter 1960 - 1970 tallet. Nå endrer synet seg fra at de nærmest var statister i kraft av å være gift med, eller mødre til, mektige vikinger, til å få selvstendig verdi i forskningsfeltet³. Dette skjer samtidig som vi får en perspektivendring i historiefaget. Interessen flytter seg fra politisk historie til sosialhistorie. Dette innebærer at søkelyset nå rettes mot allmenne grupper, fremfor forskning på eliten. Gjennomslaget for en grundigere forskning på nye disipliner som historisk demografi, familiehistorie og mentalhistorie gjorde seg gjeldende i det akademiske miljøet med eksempelvis Knut Kjelstadli, Ida Blom, Kari Melby, Ingeborg Fløystad og Jan Myhre. «*Kvinnehistorie*» ble innledningsvis tolket som et samlebegrep for all forskning som tar opp kvinners aktivitet i fortiden og problemer med særlig relevans for tidligere tiders kvinner»⁴.

Den første fasen av forskningen på vikingkvinnene handlet ifølge Løkka om en kartlegging av kvinnene i de norrøne kildene. Hun trekker spesielt fram Judith Jesch sin bok *Women in the*

---

¹ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinnor*, 11

² Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinnor*, 11

³ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinnor*, 12

⁴ Blom, Sogner og Hagemann. *Med kjønnsperspektiv på Norsk historie: fra vikingtid til 2000-årskifte*, 13

Viking Age (1991) og Jenny Jochens med *Old Norse Images of Women* (1996) og *Women in old Norse society* (2015) i denne sammenhengen. Jeschs presenterer vikingtidens kvinner ut fra forskjellige kilder, blant annet sagaene, og ser da på kvinnene gjennom å kategorisere dem innenfor ulike arketyper. Hun tar selv i bruk beskrivelser fra islendingesagaer for å male et bilde av kvinner, i dette tilfellet Gunnhild Kongemor: «*Our picture of Gunnhildr derives from later Icelandic texts: she was a favourite hate-figure of the Icelandic saga-writers and there are unflattering portraits of her in Egils saga, Laxdæla saga and Njáls saga*»⁵. I de nevnte sagaene blir Gunnhild anklaget for å være en heks og nymfoman, og videre i kongesagaene blir hun omtalt som; arrogant, ondsinnet og en slue kvinne som gjorde alt hun kunne for å fremme ambisjonene til sine kongesønner.

Jochens har utforsket det idealistiske og oppkonstruerte bildet av kvinnes makt og roller, og de mindre optimistiske realitetene⁶. I hennes bok *Women in old Norse society* blir Gunnhild nevnt både som en *inciter* og *consort*. Flere sagaer omhandler ofte konger med politiske dilemmaer, og det blir beskrevet at de tok med seg sine dronninger som personlige rådgiver⁷. Som presentert i *Med kjønnsperspektiv på norsk historie* var dette et vindu for en kvinne til å kunne utøve en form for politisk makt, og det er god grunn til å tro at Gunnhild brukte dette til sin fordel. Det er i slike situasjoner hvor kvinner i sagaer oftest blir omtalt som en som egger til kamp, bedre kjent som *inciter*⁸. Ut fra det vi vet om henne fra sagaene, er ikke dette en utelukkende beskrivelse av hennes utøvelse av makt, hun tok også i bruk adskillige andre metoder.

I forhold til maktstrukturene i vikingsamfunnet har flere forskere vært opptatt av kvinnes rolle knyttet til makt og myndighet. Herunder kan både Birgit Sawyer og Else Mundal nevnes. Begge har undersøkt familielivet, med et spesielt fokus på kvinners makt, funksjon og posisjon. Også Ingvild Øye har forsket på dette og funnet, at spesielt i islendingesagaene, omtales kvinner som myndige og sterke. Videre sier hun at de deltar aktivt i politikk, griper inn i menns affærer og egger til hevnen. «*De fester seg selv, dominerer sine menn og tar initiativ til skilsmisse og gjerne til nytt ekteskap. Særlig hadde enker en friere stilling enn ugifte kvinner. Slike sterke og handlekraftige kvinner er særlig ofte nevnt forut for kristendommens*

---

⁵ Jesch. *Women in the Viking Age*, 161 og 162

⁶ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinnor*, 13 og 14

⁷ Jochens. *Women in old Norse society*, 174 og 175

⁸ Hagemann, Melby, Hansen, Sandvik, og Øye. *Med kjønnsperspektiv på Norsk historie*, 31

innføring»⁹. Øye støttes i denne forståelsen av blant andre Else Mundal. Hun mener at kvinner hadde, om ikke en juridisk makt, så i alle fall en betydelig reell makt. Hun sier videre at vikingkvinnen var høyt verdsatt og at deres egenskaper var nokså sidestilte med mennenes. Det var da snakk om egenskaper som klokskap, ære og lojalitet. Naturlig nok har det også vært snakk om husfruene i spørsmålet om kvinnenes posisjon. Nanna Damsholt og Judith Jesch har argumentert for at husfruene kunne ha betydelig innflytelse og makt, eller som Auður Magnúsdóttir sier det: «...*páverka politískt, initiera till konflikter och hetsa till hämnd*»¹⁰.

Egging i norrøn litteratur vies mye plass, og har derfor vært et tema blant mange som forsker på kvinnenes posisjoner og ulike roller. Roberta Frank var en av de første som knyttet egging til kvinnenes makt. Siden har en rekke andre forskere som Else Mundal, Preben Meulengracht Sørensen og Auður Magnúsdóttir, for å nevne noen, også befattet seg med emnet. Disse peker på hvordan kvinnene ved bruk av egging oppnådde en betydelig innflytelse på menn, og hvordan kvinnene kunne ha en avgjørende rolle i feidene¹¹: «*Æren kommer til syne i et spil mellem mænd, men det er et spil med kvinderne som tilskuere og domere, og ofte også som iscenesætttere*»¹².

Det som er presentert ovenfor, er bare et lite utdrag av de mange temaene forskningen har tatt for seg. Det finnes det en rekke andre emner innenfor forskningen av kvinner i vikingtid, som for eksempel *friller og elskerinner* og *kvinner i religionsutøvelsen*, som dessverre ikke får plass i denne omgang. Det er imidlertid hevet over enhver tvil at forskningen på kvinner i vikingtid, i feminismens lys, har påvirket økningen av verk som dedikeres til studiet av kvinner i norrøn litteratur. Forskere som eksempelvis Carol Clover, Jenny Jochens og Helga Kress har undersøkt norrøn litteratur og historie og gitt betydelige bidrag til vår forståelse av statusen til, og synet på, kvinner og kjønn i sagaverdenen. Jóhanna Katrín Friðriksdóttir bygger videre på deres arbeid og søker å videreutvikle forståelsen av kvinnene i vikingsamfunnet. *Old Norse Literature. Bodies, Words and Power* er en bok basert på hennes DPhil-avhandling fra University of Oxford, og er å betrakte som en av de grundigste, og seneste, studiene av kvinnenes karakterer, makt og handlinger fra et svært bredt kildegrunnlag. Hun sier selv at hovedfokuset hennes ligger på kvinnekarakterene og den

---

⁹ Blom, Ida, Sølvi Sogner, Gro Hagemann. *Med kjønnsperspektiv på Norsk historie: fra vikingtid til 2000-årskifte*, 97

¹⁰ Magnúsdóttir. *Kvinner i vikingtid = Vikingtidens kvinnor*, 80

¹¹ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinnor*, 14

¹² Meulengracht Sørensen. *Fortælling og ære : studier i islændingesagaerne*, 212

heterogene diskursen om kjønnsroller og maktforskjeller. I sitt verk viser hun til funn som tilsier at de fleste kvinnene skiller seg ut fra den gamle og stereotype oppfattelsen av kvinnene. Hun mener også at kvinner i langt større grad brukte den makten de hadde mer konstruktivt enn destruktivt, og ikke slik tidligere forskningsoppfatninger tilsier. Hun stiller seg kritisk til en del av den tidligere forskningen og begrunner dette med at den i altfor stor grad er preget av et kategorisk syn på datidens kvinner. Friðriksdóttir mener at karakteristikken må forkastes fordi de kvinnelige karakterene er mer sammensatte, har forskjellige agendaer og oppfyller forskjellige funksjoner¹³.

Gunnhild er muligens den kvinnen som oftest blir omtalt i sagaene, gjerne som en fremtredende person med en viktig rolle. Dersom vi går til den historiske samtiden da Gunnhild levde og forsøker å finne relevant informasjon, finner vi det i sagaer og diktninger. Hun blir også omtalt i nyere forskningsfelt som for eksempel: samfunnsordning, kjønnsperspektiv, og maktbalanse. Ida Blom og Sølvi Sogner tar sin bok *Med kjønnsperspektiv på norsk historie* for seg elementer som omhandler samarbeid og konflikter mellom menn og kvinner i vikingtiden, med et spesielt søkelys på hvordan kvinner kunne utøve makt i varierende grad. De peker på hennes maktutøvelse som et resultat av hennes familiebånd og hvordan hun opptrådte på vegne av sin mann Eirik Blodøks, istedenfor seg selv¹⁴.

Vi har beklageligvis verken dagbøker eller andre skriftlige kilder direkte fra Gunnhild. De beste kilder vi har om henne er derfor krønikere, skaldedikt, islendingesagaer og kongesagaer som har blitt muntlig overlevert fra den samtiden de ble produsert, og deretter blitt nedskrevet til de skriftlige kildene vi har nå. Når jeg skal gå i dybden for å skape en fremstilling av Gunnhild og hvordan portretteringen av henne utvikler seg, mener jeg det er viktig å også ta i bruk den nyere forskningen fordi den gir meg et bredere forståelsesgrunnlag av kvinners posisjon i vikingsamfunnet. Jeg vil derfor bruke krønikere, kongesagaer, og islendingesagaer for å bli kjent med Gunnhild, og den nye forskningen for å forstå henne.

1.3 Metode

Når vi skal forske på fortiden må vi undersøke de tilgjengelige sporene vi har etter de som har levd før oss. Forskere, historikere og arkeologer har som mål å forstå og forklare disse

---

¹³ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*.

¹⁴ Blom, Hagemann, og Sogner. *Med kjønnsperspektiv på norsk historie: fra vikingtid til det 2000-årskiftet*, 74 og 75

sporene. Det handler om å samle inn, systematisere og tolke materialet som finnes, for å kunne gi et så riktig bilde som mulig av det en ønsker å finne ut mer av. Når en arbeider med et spesifikt emne, er de grunnleggende problemstillingene ofte å finne i *hva* som skjedde, *når* og *hvor* det skjedde og *hvem* som var involvert. *Hvordan* og *hvorfor* noe skjedde er også sentrale spørsmål. Historikere er gjerne mest opptatt av mennesker knyttet til samfunn og deres økonomiske, sosiale, kulturelle og politiske historie. Ved å samle inn og granske kildemateriale vil vi til en viss grad være i stand til å rekonstruere deler av fortiden. For en historiker er det gjerne de skrevne kildene som er viktigst¹⁵.

Når jeg har dybdykket i Gunnhilds liv og virke i vikingtiden, har jeg måttet gjøre en utvelgelse av det eksisterende kildematerialet. Mye er forkastet fordi det ikke ga meg nok informasjon om mitt valgte tema, og det jeg tok med meg videre i min forskning var materialet som er relevant for min problemstilling. For å kunne svare på mine forskningsspørsmål måtte jeg først finne alle de skrevne kildene der Gunnhild forekommer, og deretter velge ut de kildene jeg har bygd oppgaven min på. Hjelset¹⁶ sier at prinsippet for en forsker er i størst mulig grad å finne relevant informasjon. I tillegg må en kunne begrunne utvalget og si noe om hvor representativt det er for forskningsemner. Dette er vesentlig fordi man ellers vil kunne komme i en situasjon der en kan mistenkes for å kun ha valgt kilder som støtter ens egne hypoteser. For å få en forståelse av kvinners posisjon i middelalderen tok jeg i bruk forskningen som er gjort på dette etter 1970 - tallet. Ved siden av mine utvalgte primærkilder har jeg altså benyttet meg av sekundære kilder som har bidratt til en bredere forståelse av vikingkvinnene. Fordi jeg skulle analysere kildene mine i etterkant, var jeg helt avhengig av å bruke mye tid på dokumentlesing, slik at jeg var i stand til å samle inn et representativt utvalg av de primære og sekundære kildene som finnes på området.

Dokumentanalyse

Dokumentanalyse, også kalt innholdsanalyse, er en analyse av de dokumentene som kan bidra til å gi oss svar på problemstillingen og forskningsspørsmålene våre. Dette er en av de mest utbredte forskningsmetodene innenfor historieforskning. Dersom datamaterialet består av tekst, er en dokumentanalyse umulig å komme utenom. Det finnes mange forskjellige måter å gjøre dokumentanalyse, men felles for alle er at de forsøker å lage en *systematisk* beskrivelse

---

¹⁵ Hjelset. *Samfunnsvitenskaplig metode. Studiehefte*, 50

¹⁶ Hjelset. *Samfunnsvitenskaplig metode. Studiehefte*, 33

av tekstinnholdet. Når man foretar en dokumentanalyse er det viktig at vi har et bevisst forhold til hvem som har skrevet eller produsert dokumentet, hvem mottakeren er ment å være og hva som er formålet med dokumentet. Disse forholdene vil ha betydning for hvordan materialet bør leses og hvordan det kan brukes for å belyse problemstillingen. I historieforskning er det vanlig å bruke *kvalitativ innholdsanalyse* og kan omfatte ulike former for dokumentanalyse, og er en vesentlig fremgangsmåte i forbindelse med *diskursanalyse*. Diskursanalyse er en form for innholdsanalyse hvor man ser på hvordan språk brukes til å identifisere og fortolke ulike uttrykksformer i vårt datamateriale¹⁷. Jacobsen¹⁸ trekker frem tre situasjoner hvor dokumentanalyser egner seg godt, hvorav er av de passer spesielt godt i mitt tilfelle: *Når vi ønsker å få tak i hva mennesker faktisk har sagt eller gjort*. Dokumentanalyse kan brukes som den eneste informasjonskilden eller i kombinasjon med andre innsamlingsmetoder. Det avgjørende er at dokumentene kan gi oss svaret på det vi vil undersøke.

Feilkilder

Når vi benytter oss av dokumentanalyse, eller innholdsanalyse, har det en betydning *hvordan* dokumentet leses og hvordan det brukes for å belyse problemstillingen, da svarene angir dokumentenes *validitet* og *reliabilitet*. At dokumentene, men også empirien er valid, vil si at den må være gyldig og relevant, mens med reliabilitet mener man troverdighet og pålitelighet¹⁹. Når det gjelder kildenes validitet og reliabilitet må forskeren gjøre en vurdering med tanke på hvilken kunnskap og kompetanse forfatteren av dokumentet kan ha hatt. Videre må man se på forfatterens generelle troverdighet: «*Kan institusjonen som har forfattet kilden, ha egeninteresse i å forvrengte informasjon?*»²⁰. Hvis svaret er ja, må kilden tolkes med varsomhet.

Fordi forskere ofte har spesifikke forventninger eller hypoteser til utfallet av undersøkelser, er det spesielt viktig at slike forventninger ikke får påvirke forskningen. Forventningseffekter kan slå ut på mange måter, for eksempel ved at forskeren selv tolker en kilde slik at data passer med hypotesen, problemstillingen eller forskningsspørsmål. Når en forsker på et emne må en derfor være klar over at en selv også kan være en feilkilde.

---

¹⁷ Grønmo. *Samfunnsvitenskapelige metoder*, 187 og 264

¹⁸ Jacobsen. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, 165

¹⁹ Hjelset. *Samfunnsvitenskapelig metode. Studiehefte*, 14

²⁰ Jacobsen. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode*, 182 og 183

1.4 Avgrensning

I innsamlingen av kilder så jeg tidlig at mengden relevant materiale var svært stort, og at det ikke ville bli mulig å benytte alle. Jeg har derfor valgt å kun inkludere de kildene jeg har vurdert inneholder nok informasjon til å kunne gi et helhetlig bilde av Gunnhild. Hun inngår i en utrolig stor mengde litteratur, men ikke alle er like utfyllende og relevant for det jeg ønsker å finne ut av i denne oppgaven. Gunnhild er med i en rekke islendingssagaer, men de fleste av disse gir ikke nok informasjon til å kunne assistere min oppgave. På grunn av dette, blir de nedprioritert til fordel for de andre kildene der informasjonen om henne er mer fremmende og relevant. Jeg ønsker også i all hovedsak ikke å gå i dybden på selve historiene i kildene hvor Gunnhild er med. Poenget er heller å gi et kortfattet bilde av historien og situasjonen hvor hun blir omtalt, og sette søkelys på henne. Imidlertid er det slik at jeg enkelte ganger vil måtte gå dypere inn i historien, for å kunne forklare hennes handlinger i kontekst.

Hun er beskrevet som en mektig, aristokratisk kvinne, som levde et langt liv i omgang med konger, geistlige og andre mektige menn. Det finnes mange beskrivelser av henne i sagaene hvor hennes meritter, handlinger og konsekvensene av disse omtales. Dette for meg gjør henne til en utrolig interessant person, og finner at hun er et verdig utgangspunkt for en undersøkelse av kvinner med utøvende makt i middelalderen. Hun er et godt eksempel når en søker en større forståelse av mulighetene en mektig kvinne i middelalderen hadde og hvordan de utøvde sin makt.

For å forstå kvinner i vikingtid har det vært nødvendig å se på deres situasjon i samfunnet. Dette har derfor fått en liten plass i oppgaven, mens selve avhandlingen har jeg viet til Gunnhild, denne sterke og mektige kvinneskikkelsen som opptrer på en så fascinerende måte.

Oppsummert kan en si at jeg i oppgaven forholder meg til Gunnhild kongemor slik hun fremstilles i den norrøne litteraturen slik at jeg har et grunnlag for å besvare min problemstilling og mine forskningsspørsmål. Videre vil jeg, som tidligere nevnt, ha den nyere forskningslitteraturen på vikingkvinner liggende som et bakteppe for å øke min forståelse av datidens kvinner og deres posisjon i samfunnet. Fordi tilgangen av kildematerialet viste seg å være så stor, har jeg i hovedsak valgt krøniker og kongesagaene som hovedkilde, mens islendingesagaene har fått mindre fokus. Faktisk så lite at jeg kun har tatt med Egils saga Skallagrímssonar. Oppgaven er tidsbegrenset til århundrene fra 900 – 1400 fordi det er antatt at Gunnhild levde på 900-tallet, og at kildene jeg benytter strekker seg frem til 1400-tallet.

1.5 Oppgavens disposisjon

Min oppgave inneholder seks hovedkapitler, som igjen er inndelt i underkapitler. I innledningskapittelet presenterer jeg tema og problemstilling, forskningsmaterialet, metode og avgrensning. Videre gir jeg en kort presentasjon av mine kilder i kapitel 2. I det 3. kapitelet tar jeg for meg sagadebatten fra 1600-tallet til 1900-tallet. Herunder presenterer jeg de vesentligste endringene i debatten som finner sted i disse århundrene. Det fjerde kapitelet omhandler kvinner i vikingsamfunnet. I denne delen snakker jeg i hovedsaken om vikingkvinner arbeidsoppgaver, sosiale status og makt. I kapitel 5 ser jeg på Gunnhild Kongemor i lys av kildene. Før jeg tar for meg kildene, har jeg et kildekritisk blikk på sagaenes fortellinger om Gunnhild. Når jeg ser på Gunnhild i kildene, gjør jeg dette så kronologisk som mulig. Avslutningsvis i dette kapitelet analyserer jeg kildene innenfor følgende overskrifter: *Gunnhilds opprinnelse og død*, *Gunnhild og barn*, *Beskrivelser av Gunnhild*, *Gunnhild og historiske begivenheter*, *Gunnhild og magi* og *Om Gunnhilds makt og maktutøvelse*. I kapitel 6 konkluderer jeg med mine funn ut fra oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål.

2. Kilder

I studier av mennesker og samfunnsforhold i fortiden, bruker man kildemateriale som kan fortelle noe om fortiden. Når man, som i mitt tilfelle, skal gå i dybden på én bestemt person fra vikingtiden, er det viktig å ha oversikt over kildene som kan bidra med opplysninger om vedkommende. Dersom studiet hadde omhandlet vikingkvinner generelt, kunne flere typer kilder vært benyttet; sagaene, runeinnskrifter, skaldekvad, Eddadiktene, arkeologisk materiale, steds- og gårdsnavn, lovtekstene og utenlandske skriftlige kilder. Nå er det imidlertid slik at det ikke finnes materielle kilder knyttet til Gunnhild. Hun har ingen identifisert grav som kan gi oss et håndfast bilde av hennes hverdag, og det er heller ingen runeinskripsjoner som nevner henne. Skaldedikt er de eldste kildene vi har om Gunnhild. Disse er overlevert muntlig og så blitt gjengitt i de skriftlige kildene. Dersom skaldediktene er autentiske, vil dette være et bevis på at hun er en historisk person og ikke har blitt diktet opp flere århundre senere. I min forskning har jeg benyttet meg av krøniker, kongesagaer og islendingesaga.

2.1 Sjangere

Krønike

Krønike er en oversikt over historiske fakta i kronologisk orden. Sjangeren er særlig kjent fra middelalderen og er ofte skrevet i form av annaler, det vil si korte henvisninger til hendelser innenfor de enkelte år. Det gjøres sjelden noe forsøk på å tolke eller forklare hendelsene, intensjonen er kun å beskrive de i den aktuelle konteksten²¹.

Kongesagaer

Kongesagaer er norrøne sagaer som handler om norsk historie og de norske kongene i tidsperioden fra 800-tallet til slutten av 1200-tallet. De ble skrevet av både navngitte og ukjente forfattere på Island og i Norge. De aller fleste kongesagaene handler om norske konger, men det finnes også sagaer om danske konger, som for eksempel Skjoldungesaga, en islandsk fornaldersaga om den danske ætten Skjoldungene. Selv om kongesagaene kan sies å ha en noe begrenset verdi som kilder fra den norrøne tiden, er de likevel de viktigste kildene vi har med tanke på en forståelse av datidens samfunn²².

«Kongesagaer er fulle av løgn og forvrengninger av sannheten. Hvordan kan historikere likevel bruke dem som kilder?», spør Hans Jacob Orning når han snakker om hvordan vi kanskje ikke skal overdrive de kildekritiske problemene, og siterer Gurevich: «*Problemet er ikke mangel på kildene, men på kognitive redskaper for å tolke dem*»²³. Orning oppsummerer sin artikkel med at sagaer kan være svært verdifulle som kilder fordi mye av det som kommer frem må regnes som pålitelig.

Islendingesagaer

Islendingesagaer, eller de islandske ættesagaer, er nok den mest kjente sjangeren fra norrøn litteratur. Ordet *Saga* betyr fortelling eller noe som blir sagt fram, og trolig ble sagaene opprinnelig framført av fortellere som ren underholdning. De handler om ulike slekter i landnåmstiden, fra ca. 930 da Island ble befolket fra Norge, og ble nedskrevet på 1200- og 1300-tallet. Sagaene baserer seg på en blanding av historiske og oppdiktete hendelser. Det er grunn til å tro, fordi disse fortellingene i hovedsak ble formidlet muntlig, at sagaene er preget

---

²¹ Moseng mfl. *Norsk historie 750-1537*, 26

²² Moseng mfl. *Norsk historie 750-1537*, 26

²³ Orning. «Kongesagaer - bruk av problematiske kilder». *Norgeshistorie– Fra steinalderen til i dag. Fortalt av fagfolk*. Publisert 14. feb. 2019 16:30 - Sist endret 5. nov. 2020 15:17
<https://www.norgeshistorie.no/vikingtid/0823-Kongesagaer%E2%80%93bruk-av-problematiske-kilder.html>

av overdrivelser eller omskrivninger av faktiske hendelser. I likhet med kongesagaene er islendingesagaene mest opptatt av det øvre sjiktet i samfunnet. Det er liten tvil om at de er skrevet av menn, gjerne med den agendaen å fremheve bestemte personer eller for å fremme egne oppfatninger²⁴.

2.2 Krøniker og kongesagaer

I dette kapitlet vil jeg gå gjennom de forskjellige krønikene og kongesagaene jeg skal benytte meg av, og kort gjøre rede for deres overlevering, deres ulike oppbygninger, innholdet i kildene, hva man vet om forfatterskap, datering og hvordan de forholder seg til hverandre. Med dette ønsker jeg å gi en kortfattet oversikt av kildene jeg skal bruke, og i et senere kapittel vil jeg gå i dybden på disse kildene slik at man kan spore en eventuell utvikling i det historiske bildet av Gunnhild.

2.3.1 Historia Norwegie

Historia Norwegie, sammen med Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium (av Theodricus Monachus), regnes som en av de eldste kildene til den tidlige norgeshistorien. Historia Norwegie begynner med en prolog hvor vi får geografiske beskrivelser av Norge, Færøyene, Orknøyene og Island. Etter dette følger historien om den norske kongerekken og deres store bragder. Den første delen begynner med Yngling-kongene og fortsetter helt frem til Olav Haraldsson, hvor kongerekken ender²⁵.

Historia Norwegiae er bevart i et manuskript fra Skottland, kjent som Dalhousie-manuskriptet, og ble oppdaget av P. A. Munch da han besøkte Edinburgh i 1849. Dette manuskriptet, hvor Historia Norwegie kun utgjør en liten del, inneholder også en samling forskjellige tekster som *Genealogy of the Orkney earls*²⁶. Vi vet at det har eksistert andre manuskripter av Historia Norwegiae, men disse er nå dessverre tapt. Dette vet vi fordi et av de andre manuskriptene ble brukt på Okenøyene på 1400 - tallet, som kilde til en ættetavle over de forskjellige jarlene²⁷. Det bevarte Dalhousie-manuskriptet ble trolig kopiert i Skottland i år 1500²⁸. Teksten i Historia Norwegie er ufullstendig, noe som fremkommer i Dalhousie-

---

²⁴ Moseng mfl. *Norsk historie 750-1537*, 27

²⁵ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 284 og 285

²⁶ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 284

²⁷ Phelpstead. *A History of Norway and the passion and miracles of the blessed Óláfr*, X

²⁸ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 284

manuskriptet: «*The manuscripte now contains 35 paper leaves, with a lacuna of uncertain extent between ff. 23/24. HN is written at the beginning; it ends on f.12r with the rubric «Explicit» followed by a few blank lines at the bottom of the page...*»²⁹. Det er antatt at *Historia Norwegie* ble skrevet i andre halvdel av 1100-tallet³⁰, noe som tilsier at den er den eldste av de kjente krønikene vi har i dag, og er med det eldre enn kongesagaene.

2.3.2 Theodricus Monachus: *Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium*

Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium, bedre kjent som *Historien om de gamle norske kongene*, er en historisk oppsummering av tidsepoken fra kong Harald Hårfagre på 800 - tallet frem til Sigurd Jorsalfare sin død i 1130. Dette verket er laget av Theodricus Monachus, en munk som vi bortsett fra hans forfatterskap ikke har mye kjennskap til. Verket er dedikert erkebiskop Øystein Erlendsson av Nidaros som døde i 1188. Dateringene som viser seg i *Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium* tilsier at dette er en av de tidligste historiske kildene vi har om Norge³¹.

Det antas at Theodricus Monachus var munk St. Victor - klosteret i Paris. Det er gjort flere forsøk på å identifisere hvem denne munken egentlig var. I perioden ca. 1190 – 1215 var det to skikkelser som tilbrakte mye tid ved dette klosteret; erkebiskop Tore av Nidaros og biskop Tore av Hamar³². Kraggerud mener imidlertid at det bare finnes en kandidat, Tore Gudmundsson³³.

Innledningsvis forteller Theodricus Monachus hvorfor islandske kvad var så viktige kilder i hans krønike. Det fantes få skrevne kilder om Norges historie, og den islandske skaldediktningen om de gamle norske kongene ble derfor viktig for hans forfatterskap. Det er åpenbart at Theodricus Monachus brukte muntlige kilder, men langt mer usikkert hvorvidt han hadde tilgang til skrevne islandske historiske kilder.

---

²⁹ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 29

³⁰ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 8

³¹ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 643

³² Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norvagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 338 og 339

³³ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norvagiensium. On the Old Norwegian Kings*, XXXI

2.3.3 Ágrip af Nóregis konunga tal (Utdrag fra Norges kongesagaer)

Ágrip³⁴ eller Ågrip, er en av de eldste bevarte historiske kildene vi har om de gamle norske kongene. Det er et patriotisk verk hvor skrivestilen og vokabularet er ulikt de mer tradisjonelle islandske sagaene på 1300-tallet. Ágrip, eller *Ágrip af Nóregis konunga sögum*, er den eldste av de kjente norske kongesagaene, og er mer kortfattet enn sagafortellingene. Disse sammendragene er både detaljerte og ordrike, men sammenlignet med andre kilder, finnes det begrenset informasjon i enkelte av historiene³⁵.

Teksten er bevart i et manuskript, *AM 325 II 4to* i København og er antatt å være en islandsk kopi av det originale norske manuskriptet. Det er trolig skrevet på starten av 1300-tallet og inneholder nå 24 sider, men man antar at det opprinnelig var betraktelig lengre. Slik den nå er bevart begynner Ágrip med sagene om den norske kongerekken fra Halvdan Svarte, faren til Harald Hårfagre, og ender midt på 1200-tallet. Forfatteren begynte trolig skrivingen av Ágrip midt på 1200-tallet i Nidaros, og er antatt ferdigstilt i år 1177. Den sammenfaller altså i tid med *Fagerskinna* og *Heimskringla*. Forfatteren tok trolig i bruk både muntlige og skriftlige kilder, deriblant *Antiquitate Regum Norvagiensium* av Theodoricus Monachus og *Historia Norwegiae*. Det er meget trolig at Ágrip i stor grad ble brukt av forfatterne bak *Fagerskinna*, *Heimskringla* og *Morkinskinna*. Antagelig hadde disse forfatterne tilgang til en langt bedre tekst enn den vi har i dag, og at denne utgaven inneholdt langt færre feil og utelatelser³⁶.

2.3.4 Odd Snorresson: Saga Óláfs Tryggvasonar

Sagaene om kong Olav Tryggvason stammer fra gamle islandske og norske kongesagaer, som *Ágrip*, *Antiquitate Regum Norvagiensium* av Theodoricus Monachus og *Historia Norwegiae*. De omhandler Olav sitt liv og hans mange bragder. Den eldste sagaen om Olav Tryggvason ble skrevet på latin i år 1190 av en munk ved navn Oddr Snorrason ved klosteret på Þingeyri i nordre Island, men er kun bevart i tre forskjellige verk i en islandsk oversettelse³⁷. «*MS: Am 310 4to, written in 1250-1275 (incomplete); Stock. Perg. 4to no. 18, written about 1300 (incomplete); and a fragment consisting of two folios, De la Gardie 4-7, written about 1270. The version in AM 310 4to is expanded with interpolations from Ari Þorgilsson`s*

---

³⁴ Ágrip = utdrag

³⁵ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 5

³⁶ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 5

³⁷ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 448 og 449

Islendingabók and from Jómsvíkinga saga»³⁸. Hvilken av disse tre verkene som har den beste oversettelse av sagaen er usikkert. Oddr samlet sitt materialet til sagaen fra forskjellige kilder, både muntlige gjenfortellinger og skrevne verk av forskjellige forfattere, deriblant Sæmundr Sigfússon og Ari Þorgilsson.

Oddr sin saga om Olav Tryggvason er sammen med skaldedikt hovedkilden til Fagrskinna sin del som omhandler Olav. Denne versjonen av sagaen utelukker alle de legendariske og helgenfremkallende begivenhetene som ellers blir fortalt om i sagaen. Vi kan også se at Snorre Sturlason tar i bruk Oddr sitt verk som en kilde til Heimskringla sin versjon av sagaen om Olav Tryggvason. En annen sagavariant av Gunnlaugr Leifsson, en munk fra det samme klosteret som Oddr Snorrason i Þingeyri, bruker også han som kilde. Denne varianten er antatt til å være fra 1218-1219 og tar for seg mer av Olav sitt misjonsarbeid. Gunnlaugr sitt verk er tapt for oss, bortsett fra noen strofer i «...*Ólafs saga Tryggvasonar en mesta (the Longest Saga)*...»³⁹ som er antatt å ha blitt laget tidlig på 1400-tallet, og er modellert etter Snorre Sturlasons separate saga om Olav den hellige.

2.3.5 Saxo Grammaticus: Gesta Danorum

Saxo Grammaticus: *Gesta Danorum*, også kjent som *Danorum Regum Heromque Historiae (The History of the Kings and Heroes of the Danes)* er like stor for Danmark som Heimskringla er for Norge. Det er et verk som strekker seg over fire manuskripter og regnes som en krønike over Danmarks kongeætt. Dens innhold om Danmark og det danske folket strekker seg fra en periode før Jesus fødsel, til starten av 1200-tallet. Dette verket er skrevet på latin av Saxo Grammaticus. Han tar i sitt verk i bruk flere kilder, som blant annet flere islandske dikt og andre islandske kilder, samt verk skrevet av Beda, Dudo av St. Quentin, og Paulus Diaconus⁴⁰. Det er 16 bøker i dette verket, men for min oppgave er det kun bok ti som er relevant fordi den inneholder informasjon om Harald Blåtann og Gunnhild. Saxos` originale verk er antatt å ha blitt skrevet ferdig et sted mellom 1201 og 1223 av erkebiskop Anders⁴¹.

En skulle tro at Saxo, en dansk forfatter som skrev en bok om de danske kongene, ville ha

---

³⁸ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 449

³⁹ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 449

⁴⁰ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 567-568

⁴¹ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 567-568

innlemmet kilder om Gunnhilds danske opprinnelse, men det gjør han dessverre ikke. Det mangler, til forskjell fra *Historia Norwegie*, helt opplysninger om at hun var Gorms datter og Harald Blåtanns bror. Det bildet vi får av Gunnhild i den tiende boken, så kort som det er, beskriver henne på samme måte som i senere kongesagaer. Det er nok rimelig å anta at det som blir sagt om Gunnhild i Saxo stammer fra islandske kilder.

2.3.6 Heimskringla

Heimskringla er kjent som «*The Circle of the World*»⁴² og inneholder 16 sagaer om de norske kongene. Den er trolig en av de mest kjente og største skrevne verkene innenfor middelaldersk historiografi. Dens innhold er flytende mellom de forskjellige sagene slik at det er lett å få med seg den sammenhengende historien på en god, oversiktlig og forståelig måte. Heimskringla begynner med Ynglinga saga, hvor vi hører om lederne av Sverige og Norge fra siste halvdel av 900-tallet, til regjeringstiden til Halvdan Svarte. Videre forteller den om problemene de senere kongene hadde med å holde Norge samlet, og hvordan de kjempet mot trusler både innad og utad i riket.

Heimskringla er delt inn i tre hoveddeler; den første delen om kongene før Olav den hellige, deretter sagaen om Olav den hellige og til slutt kongerekken etter Olav frem til Magnus Erlingsson i 1177⁴³. De individuelle sagaene varierer i omfang, lengde og detaljer. Den lengste er sagaen om Olav den hellige, nærmest en *adopsjon* av en annen saga om Olav, kjent som *Separate Saga*. Denne sagaen er kjent for å være av de beste kongesagaene med dramatiske historiske episoder og en glimrende fremstilling av Olav den helliges personlighet og hans motiver.

Snorre Sturlason er med stor sannsynlighet forfatteren av både Heimskringla og *Separate Saga*. Tiltros for at det ikke eksisterer middelalderske manuskripter som direkte sier at han er forfatteren, er det kjent gjennom *Sturlunga saga* at Snorre er kjent for å ha samlet og kompilert sagafortellinger og historiebøker. Kilder, som *Oddaverja annáll* fra 1600-tallet, fremholder at Snorre samlet og skrev Edda, samt mange andre bøker. Andre eksempler hvor Snorre blir nevnt er *Orkneyinga saga*, sagaene om Olav Tryggvasson i *Bergsbók* og *Flateyjarbók*, hvor han står sitert som forfatteren av flere historiske detaljer⁴⁴. Siden

---

⁴² Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 278

⁴³ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 276

⁴⁴ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 276

forfatterne av de to sistnevnte verkene hadde noe kjennskap til sagaene i Heimskringla, er det med på å underbygge Snorre som forfatter. Trolig begynte Snorre på Heimskringla mellom 1220 eller 1230 like etter hans første opphold i Norge. «*The mention of saga books in Sturlunga saga refers to a period beginning in summer 1230, so that the time of composition plausibly set in the 1220s or early 1230s*»⁴⁵.

Selv om de eldre versjonene av Heimskringla er tapt, er det lett å gjenkjenne elementer fra hans verk i andre sagaer. Det finnes en enkelt side fra 1270 som stammer fra *Kringla*, og som er antatt til å være fra det originale manuskriptet. Teksten er bevart i AM 35, 36 og 63 fol. av Ásgeir Jónsson. Andre manuskripter fra 1400-tallet er ufullstendige, som AM 39 fol., og Am 45 fol.

2.3.7 Jómsvíkinga saga

Jómsvíkinga saga er skrevet rundt 1200-tallet på Island. Den tar for seg hendelser fra sent 900- og 1000-tallet i Danmark. Sagaen består av to deler, den ene omhandler de danske kongene - spesielt kong Harlad Gormsson og hans foreldre, Gorm den gamle og Thyre. Denne delen av sagaen er trolig basert på nå to tapte verk: Óláfs Saga Tryggvasonar og Skjöldunga saga av Gunnlaug Leifsson. Tegn og drømmer spiller en stor rolle i denne seksjonen, hvor anerkjennelsen av Danmark og konflikten mellom Harald og hans sønn Sven Haraldsson blir forutsett. Denne konflikten er utgangspunktet for den andre delen av sagaen.

Hovedkarakterene i denne delen leder en gruppe vikinger kalt jomsvikingene og hovedhandlingen omtaler det vanskelige forholdet mellom dem og det danske kongehuset⁴⁶.

Sagaen i seg selv er ikke nødvendigvis ikke så storslagen i sin karakterisering, men fortellingen er levende og godt skrevet med grotesk humor – til og med under henrettelsen av jomsvikingene etter slaget ved Hjörungavágr. Noen av begivenhetene presentert i sagaen bærer historisk korrekt fakta, men er presentert i feil historisk rekkefølge. I sin helhet kan en si at som et historisk verk er Jómsvíkinga saga ikke et godt eksempel, men som en historie er den blant de beste i islandsk litteratur⁴⁷.

---

⁴⁵ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 276

⁴⁶ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 343

⁴⁷ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 344

2.3.8 Orkneyinga saga

Orkneyinga saga, også kjent som *Jarla Sögur*, ble skrevet av en islandsk forfatter i overgangen 1200 - 1300-tallet. Dette originale verket, nå dessverre tapt, ble brukt av Snorre Sturlason som kilde i hans uavhengige biografi av sankt Olav. Rundt år 1230 ble en ny versjon av Orkneyinga saga laget, antagelig formet rundt det allerede skrevne verket av Snorre sin Heimskringla. Den originale teksten Snorre brukte, bygde han selv videre på, ved at han inkluderte en mytisk-genealogisk fremstilling av miraklene til martyren sankt Magnus av Orknøyene. Videre er det to fortsettelser hvor Snorre forteller om det norrøne samfunnet på Caithness i det skotske området. Den overlevende teksten av sagaen er dessverre dårlig bevart. Det er tre fragmenter fra rundt 1300, en relativ fullstendig tekst som er å finne i sagaene om Olav Tryggvason og Olav den hellige, funnet i Flateyjarbók på slutten av 1400-tallet. Fragmenter fra et senere manuskript på 1700-tallet gikk tapt under brannen i København i 1728, men rakk å bli oversatt til dansk av historikeren Torfæus og en kopi av hans oversettelse har overlevd. Denne sagaen (*Orkneyinga saga*) er klassifisert som et tidlig eksempel på det vi i vår tid kjenner som en kongesaga⁴⁸.

Forfatteren gjorde ingen god jobb med tanke på bruk av kilder til sagaen. Kildene som blir brukt rangeres fra detaljerte første og annenrangs bemerkninger av Islands historie på 1200-tallet, til lite troverdige erindringer. Denne sporadiske bruken av kilder kan ha spilt en rolle i beskrivelsen av vikinghøvdingen Ásleifarsons død, og hvorfor sagaen er så mye mer detaljert om denne høvdingen enn de tidligere høvdingene. Til tross for sagaforfatterens kritikkverdige kildebruk, er Orkneyinga saga fortsatt en uvurderlig kilde til historiske tradisjoner: «*Its author worked in the spirit of enlightened antiquarianism promoted by Ari Þorgilsson, and plainly followed the example of Ari in drawing upon the testimony of reputable informants*»⁴⁹.

2.3.9 Fagrskinna – Nóregs konunga tal

Fagrskinna er kjent som *Nóregs konunga tal*, en katalog over de norske kongene som regjerte i middelalderen. Kilden begynner med faren til Olav Hårfagre, Halvdan Svarte og slutter med historien om hvordan Magnus Erlingsson slår lederen for birkebeinerne Øystein Øysteinsson i 1177. Det finnes flere bevarte varianter av teksten, kopiert fra to norske volumer som dessverre gikk tapt under brannen i København i 1728. Vi har fortsatt et fragment fra den eldste av disse volumene, antatt å ha vært skrevet på midten av 1300-tallet, mens den andre

---

⁴⁸ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 456

⁴⁹ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 457

ble trolig skrevet tidlig på 1400-tallet. Forskjellen på disse verkene er ikke veldig tydelig, men den yngre versjonen er mer fullstendig enn den eldste. Begge tekstene har blitt publisert i senere tid. Den eldste ble publisert to ganger hvor den nyeste utgaven har tatt i bruk andre kilder for å erstatte manglende tekst⁵⁰.

Det er antatt at Fagrskinna ble skrevet i Nidaros tidlig på 1300-tallet. Det er ikke bevist hvorvidt det var en islending eller nordmann som skrev dette. Uansett hvem som skrev det, hadde vedkommende tilgang på et rikere utvalg av originale kilder enn de som er bevart i ettertiden. Av kildene som ble brukt kan Morkinskinna, Jómsvíkinga saga, Ágrip af Nóregs konunga tal, og en sagaene om Olav Tryggvasson nevnes. Det finnes også indikasjoner på at noen av de tapte verkene til islendingene Ari Þorgilsson og Sæmundr Sigfússon, er blant kildene som ble brukt for å utarbeide Fagrskinna. Det er noen store paralleller mellom Fagrskinna og Heimskringla, hvor noen av disse likhetene er ordrette skrivinger av hverandre. Dette skyldes mest sannsynlig at begge verkene bruker de samme kildene. Av disse sagaene er det mest sannsynlig at Fagrskinna ble skrevet først, men det er usikkert hvorvidt Fagrskinna var kjent i Island under skrivingen av Heimskringla⁵¹.

2.3.10 Flateyjarbók

Den korte tåtten om kong Sigurd Gunnhildsson, kjent som Þáttr frá Sigurðr konungi slefu, er bevart i Flateyjarbók, men er også å finne i andre kilder, som Heimskringla og Historia. Den forteller om hans død etter at han trenger seg på Ålov, konen til Torkjell Klypp. Flateyjarbók (også kjent som *The Book of Flatey*) stammer fra GkS 1005 fol. manuskriptet og er bygd opp av 225 sider i to volumer. Jón Hákonarson er antatt å være bokens forfatter og levde trolig mellom 1350 og 1416. Vi hører også om at det originalt var det 203 sider, men etter Jón Hákonarson sin død gikk verket over til Þorleifur Björnsson som satte inn 23 nye sider. Verket tar for seg en samlet historie om Norge ved bruk av biografier om konger, tåtter, biter fra andre sagaer og hele sagaer som omhandler konger. Flatøybok bygger på fire store sagaer: *Óláfs saga Tryggvasonar en mesta*, *Óláfs saga helga* (kjent som *Separate Saga* av Snorre Sturlasson), *Sverris Saga* og *Hákonar saga Hákonarsonar*. Begge sagaene om Olav er de lengste delene og er bygd på forskjellige manuskripter. Andre sagaer som blir nevnt er *Jómsvíkinga saga*, *Færeyinga saga*, *Orkneyinga saga* og *Grænlandinga saga* for å nevne

---

⁵⁰ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 177

⁵¹ Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 177

noen. Hele innholdet i Flateyjarbók er antatt til å være bygd opp av mellom førti og femti manuskripter, noe som gjør den til en av de mest eksepsjonelle islandske verkene⁵².

2.3 Islendingsaga

På lik linje med presentasjonen av krønikene og kongesagaene vil jeg i det følgende, også når det gjelder Egils saga Skallagrímssonar, kort gjøre rede for sagaens opprinnelse. Videre ser jeg på oppbygning, innholdet, forfatterskap og datering.

2.3.1 Egils saga Skallagrímssonar

Egils saga Skallagrímssonar, også kjent som *Egils saga* handler om islendingen Egil Skallagrímson. Den er oversatt fra *Íslendinga sögur* og er bevart i en rekke fragmenter og manuskripter. Av disse er Möðruvallabók den viktigste. Sagaen er todelt hvor den første delen omhandler Egil sin familie og hvordan de var i strid med kong Harald Hårfagre før de bosatte seg på Island. Del to av sagaen omhandler Egil og hans mange sammenstøt med den norske kongefamilien, spesielt med kong Eirik Blodøks og dronning Gunnhild. Beskrivelsen av Egil er blant de mest detaljerte i hele sagalitteraturen. Han blir fortalt å være en formidabel kampfmann, grådig og at han elsket å vise frem sin styrke for alle. Han var en brutal mann, men også en poet. Det verset han fremsier om sine avdøde sønner er blant de mest kjente i Islandsk poesi. Denne kampen mellom krigeren og poeten i han er godt beskrevet gjennom hele sagaen. Den er antatt til å være skrevet andre del av 1300-tallet, og Snorre Sturlason er tilegnet forfatterskapet⁵³.

Sagaen er bevart i tre forskjellige eksemplarer: A, B og C versjonen. A versjonen stammer fra Möðruvallabók, er datert til midten av 1300-tallet, og inneholder en stor mengde av islendingesagaene fra middelalderen. Det er i denne versjonen det meste av sagateksten om Egil er bevart, med noen unntak. B og C variantene kommer fra et *vellum codex* fra den samme tiden som A versjonen, men er også bygd opp av to transkripsjoner fra Ketill Jörundsson på midten av 1600-tallet. Alle versjonene deler likheter, men C og B versjonen inneholder to strofer som er antatt å stamme fra det originale verket, men som mangler i A versjonen⁵⁴.

---

⁵² Pulsiano og Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*, 197 og 198

⁵³ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders. Including 49 tales. I*, 33

⁵⁴ Einarsson. *Egils saga Skallagrímssonar. A-Redaktionen. Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab (NorS)*

3. Sagadebatten fra 1600 - tallet og frem til i dag

De ulike teoriene for utviklingen av sagalitteraturen har lenge vært diskutert blant forskere. Da sagalitteraturen ble kjent i Skandinavia på 1500-1600-tallet var oppfatningen at de var historisk troverdige. Senere kom debatten om i hvor stor grad kildene var basert på muntlig overlevering eller om det var skrevet ned av én forfatter. Sagadebatten dreier seg altså i stor grad om sagalitteraturens historiske pålitelighet. Tilhengerne av den *historiske norske skolen* mente at det var *nedskrivere* som sørget for at de muntlige fortellingene ble skriftlig bevart, ikke forfattere. Andre stod på at sagaene var litteratur og sagaskriverne selvstendige forfattere. Andreas Heusler fremsatte termene *friprosa* og *bokprosa*, som ikke nødvendigvis var motsetninger, men en måte å forstå kildenes bakgrunn og opprinnelse. Tidlig på 1900 - tallet hadde *den radikale sagakritikken* sin storhetstid, mens *den konstruktive sagakritikken* gjorde seg mer og mer gjeldende mot slutten av 1900 og inn vårt århundre.

3.1. 1600 - tallet

“Det eldste stridsspørsmålet i sagadebatten gjeld i kva grad sagalitteraturen er historisk pålitelig. Når nettopp dette spørsmålet var det første som kom opp, må ein sjå dette på bakgrunn av dei vilkåra som danna synet på dei særlandske sagagenerane, islendingasogene og fornaldarsogene, då dei vart kjende i Skandinavia like før år 1600”⁵⁵.

Slik åpner Else Mundal når hun trer inn i sagadebatten med sitt bidrag, *Sagadebatt*. Hun fortsetter med at den generelle oppfatningen på 1600 - tallet av de særlandske skriftlige kildene, var at sagaene var historisk troverdige. Den eneste som stilte seg kritisk til dette var islendingen Árni Magnússon. Han var imidlertid ikke særlig kjent for sitt kontroversielle syn, fordi han i liten grad skriftliggjorde sine tanker og meninger⁵⁶.

3.2 1700 - tallet

På 1700 - tallet begynte kritiske røster å stille spørsmål rundt sagalitteraturen som valid historisk kildemateriale. Dette gjaldt spesielt fornaldersagaene, som nå faktisk ble betraktet som heller usikre kilder. Først mot slutten av 1700-tallet ble sagalitteraturen for alvor sett på med kritiske øyne av en gruppe tyske forskere. Disse forskerne hadde i liten grad

---

Lesedato 26.04.2023: 15:12

https://nors.ku.dk/publikationer/trykte_serier/editiones/egils_saga-a/

⁵⁵ Mundal. *Sagadebatt*, 9

⁵⁶ Mundal. *Sagadebatt*, 13

følelsesmessig forbindelse til sagalitteraturen, og kunne derfor være mer kritiske enn nordiske forskere og historikere⁵⁷.

3.3 1800 - tallet

På midten av 1800 - tallet var sagadebatten i full gang. Debatten dreide seg i stor grad om i hvilken grad kildene var basert på muntlige overleveringer eller om de var skrevet ned av en forfatter. Dette spørsmålet var essensielt for om sagaene kunne betraktes som historiske kilder, eller fiksjonsbasert litteratur.

Den historiske norske skolen, og deltagere som Peter Andreas Müller og Rudolf Keyser, mente fortsatt tidlig på 1800 at sagaene langt på vei var kommet til ved at de muntlige fortellingene ble festet til pergament av nedskrivere, ikke forfattere. Keyser åpnet imidlertid for at den muntlige tradisjonen nok kunne inneholde elementer som ikke holdt som historisk korrekte kilder. Han fikk støtte av P.A Munch i sine teorier og i sin, på det tidspunktet, forsiktige sagakritikk⁵⁸. På denne tiden var det også en pågående nasjonal debatt. Dette dreide seg om at tyske forskere hevdet at innholdet i den norrøne litteraturen var felles for det germanske folket, men at selve diktningen hadde et nordisk opphav. Danske forskere stod på at sagalitteraturen var dansk fordi den var et produkt av «...den gamle nordiske folkeånda»⁵⁹. Munch og Keyser var ikke enige, og mente at det ikke kunne være snakk om en felles nordisk litteratur. De mente at sagaene var norsk/islandske, i realiteten norske, fordi islendingene i stor grad var utvandrede nordmenn. Dermed var også kulturen deres norsk, ikke nordisk⁶⁰. Utover 1800-tallet bredte det seg en oppfatning om at «...den muntlige tradisjon var løsere og mer usammenhengende enn Müller og Keyser hadde tenkt seg»⁶¹. Dette innebar at det nå festet seg en tro på at sagaene var litteratur og sagaskriverne selvstendige forfattere. Så kom en ny debatt rundt samtidighetsprinsippet, altså betydningen av å vektlegge tidsavstanden mellom historiske hendelser og skrevne sagaer. P. A. Munch forfektet tidlig det kildekritiske samtidighetsprinsippet, mens den danske språkforskeren Edvin Jessen var en ivrig talsmann for. Også historieforskeren Gustav Storms «...arbeid med å rense sagatradisjonen for uhistoriske trekk», var preget av samtidighetsprinsippet⁶².

---

⁵⁷ Mundal. *Sagadebatt*, 17

⁵⁸ Helle. *Collegium mediaevale : tverrfaglig tidsskrift for middelalderforskning*, 51

⁵⁹ Mundal. *Sagadebatt*, 49

⁶⁰ Mundal. *Sagadebatt*, 49

⁶¹ Helle. *Collegium mediaevale : tverrfaglig tidsskrift for middelalderforskning*, 51

⁶² Helle. *Collegium mediaevale : tverrfaglig tidsskrift for middelalderforskning*, 51

3.4 1900 - tallet

På starten av 1900-tallet sprikte sagadebatten i mange retninger og var rett og slett nokså uoversiktlig. I et forsøk på å samle trådene og oppsummere debatten, lanserte Andreas Heusler termene *friprosa* og *bokprosa*. Friprosa stod for det gamle synet på at de skriftlige sagaene hadde muntlige sagaer, om de samme emnene, som sin hovedkilde. I tillegg til hovedkilden, kunne friprosaen også være bygget på sekundærkilder og elementer lagt til av sagaskriveren selv. Bokprosa gikk ut på at det ikke fantes samlede sagaer på det muntlige stadiet, bare løse tradisjoner, et råmateriale som forfattere kunne samle og binde sammen til et eget verk. I bokprosaen var det snakk om at forfatteren benyttet seg av sidestilte kilder, og ikke en hovedkilde og eventuelle andre sekundærkilder, slik som i friprosaen. Friprosa og bokprosa var ikke, som vi her har sett, store ytterpunkter, men heller forskjell i bruken av kildene⁶³.

Den svenske historikeren Lauritz Weibull kan sies å være opphavsmannen til den radikale sagakritikken. Weibull nektet kategorisk for alt som ikke kunne begrunnes i kongesagaer og andre middelalderske historieverk. «*Lauritz Weibull trädde nu fram som den mest radikale och konsekvente källkritiske historikern i Sverige med en programförklaring i Historisk-kritisk metod och nordisk medeltidsforskning (1913). Metoden ledde till ett konsekvent utmönstrande av alla sentida berättande källor. Såväl den isländska sagodiktningen som 1200-talsförfattarna Saxo och Snorre avfärdades som "sägen och dikt" utan historiskt källvärde*»⁶⁴.

I Norge sto historikeren og politikerens Halvdan Koht, sammen med historikeren Edvard Bull d. e. sentralt i den radikale sagakritikken. Koht var imidlertid langt mindre radikal enn Weibull, og åpnet for at det var en så stor grad av pålitelighet i kildene at de uten tvil kunne benyttes som utgangspunkt for historieskriving. Dette var en folkloristisk betraktningssmåte som folkeminnegranskeren Knut Liestøl også representerte⁶⁵. Liestøl sammenfattet dette på følgende måte: «... *dersom det ingen grunn er til å tru at noko er uhistorisk, so er det grunn til*

---

⁶³ Mundal. *Sagadebatt*, 141 og 142

⁶⁴ Wolke. Tio svenska historiker: Källkritiker utan pardon. *Populär Historia*. Skrevet: 11 augusti 2007 <https://populärhistoria.se/vetenskap/tio-svenska-historiker-kallkritiker-utan-pardon>

⁶⁵ Helle. *Collegium medievale : tverrfaglig tidsskrift for middelalderforskning*, 53

å tru at det er historisk. Det vil segja at mykje av det som let seg kontrollera bør reknast som påliteleg»⁶⁶.

På 1990-tallet kom en ny retning - *den konstruktive sagakritikken*, med historikeren Sverre Bagge i spissen. Bagge legger skylden på den radikale sagakritikken når tilbakegangen av undervisning og forskning på tidlig middelalder skal forklares. Også Jón Viðar Sigurðsson og Torgrim Titlestad er av samme oppfatning om at: «*Når sagaene har så lav kildeverdi får man vanskelig forskere og studenter til å skrive historiske avhandlinger på grunnlag av dem. Man regelrett skremmer bort en del studenter*»⁶⁷.

Den konstruktive sagakritikken kan sies å *friskmelde* sagaene som kildemateriale. Dessuten, med bakgrunn i Albert B. Lord sitt fokus på mulighetene som ligger i muntlige historiske minner i poetisk form, og den skriftlige kulturs historiefunksjon, åpnes det for en langt mer positiv måte å se på sagaene som historisk kildemateriale. Hans forskning sammenfattes med *mulighetenes kultur mot skriftlighetens kultur*, og kan forstås som at mennesker har større kapasitet i muntlighetens kultur til å huske viktige opplysninger enn i skriftlighetens kultur, og at essensielle data kan ha levd i århundrer i muntlighetens kultur. Sagaene ble nemlig overlevert i samfunnet som kan karakteriseres som muntlighetens kultur. Ut fra dette mener den konstruktive sagakritikken at historisk kjerne i en viss grad har overlevd i 300-400 år, og sagaene dermed kan brukes, med omhu, som historiske kilder⁶⁸.

4. Kvinner i vikingsamfunnet

I populærkulturen fremstilles mannlige vikinger gjerne som harde krigere, mens kvinnene i vikingsamfunnet ofte har en birolle. Dette er ikke så underlig fordi sagaene i første rekke handler om menns liv og deres virke. Det er imidlertid ikke slik at kvinner var usynlige i det norrøne samfunnet, eller at de ikke inngår i den norrøne litteraturen, de er bare langt sjeldnere omtalt. Når den norrøne litteraturen inkluderer kvinner er det i liten grad som selvstendige og aktive aktører. De figurerer som oftest som kvinnelige slektninger av konger og høvdinger, det vil si deres hustruer/dronninger, døtre, søstre etc.⁶⁹. I tillegg er det slik at de aller fleste

---

⁶⁶ Titlestad. *Norge i vikingtid. Våre kulturelle og historiske røtter*, 294

⁶⁷ Titlestad. *Norge i vikingtid. Våre kulturelle og historiske røtter*, 291

⁶⁸ Titlestad. *Norge i vikingtid. Våre kulturelle og historiske røtter*, 291

⁶⁹ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinner*, 12

kvinner vi møter i sagaene tilhører det øvre sjiktet i samfunnet. Dette fordi sagaene er mest opptatt av historier om konger, høvdinger eller andre stormenn av høy rang.

Imidlertid er det slik at kvinner fra alle sosiale lag, og med ulike roller, omtales i den norrøne litteraturen. Vi får høre om husfruer, trellekvinner, kvinner som drev handel, deltok på tinget, volver, skjoldmøyer og friller for å nevne noen. De var ofte involvert i et bredt spekter av aktiviteter, inkludert jordbruk, handel og til og med krigføring. Vikingkvinner var altså ikke bare passive individer med tradisjonelle roller knyttet til hus og hjem. Nyere arkeologiske funn har kastet lys over de viktige rollene som vikingkvinner spilte i samfunnet deres. Eksempelvis er Osebergutgravningen et solid bevis på eksistensen av mektige kvinner med høy status under vikingtiden⁷⁰.

4.1 Hushold og arbeidsoppgaver

Vikingkvinner hadde en betydelig plass i samfunnet og spilte viktige roller både i hjemmet og det offentlige, på tross av at deres liv var noe begrenset av rammene knyttet til tiden og kulturen de levde i. Selv om kvinnene var betydningsfulle med viktige roller, var det dog for de fleste relativt definert hvilke områder de og mennene virket på i det daglige. Kvinnenes ansvar var knyttet til arbeidet *innenstokks*, altså innenfor dørstokken, mens mennenes var *utenstokks*⁷¹. Dette ble endog vedtatt som lov og spesifisert i Grágás; lagasafn íslenska þjóðveldisins (middelaldersk islandsk lovbok)⁷².

«Kvinnenes oppgaver var først og fremst knyttet til daglige gjøremål, den daglige driften: hus, fjøs, matlaging og laging av klær. Når en kvinne giftet seg, fikk hun overlevert husnøkene som tegn på sin status og stilling. Iblant kunne hun også få ansvar for hele gårdsdriften, for eksempel når mannen drog på jakt eller vikingferd»⁷³.

Nå var det nok ikke bare i tilfeller der mannen var på jakt eller på tokt at kvinnene spilte en sentral rolle knyttet til driften av gården. De var i det store og hele avgjørende for at gårdsdriften i det førmoderne landbruket skulle fungere. Det krevde kontinuerlig deltakelse fra både menn og kvinner for å holde gården i gang. «*A farm could not really function if it*

---

⁷⁰ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinnor*, 12

⁷¹ Sigurðsson. *Det norrøne samfunnet. Vikingen, kongen, erkebiskopen, og bonden*, 21

⁷² Winroth. *The Age of the Vikings*, 165

⁷³ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinnor*, 29

was not headed by a couple, which is the reason why widowed family heads typically remarried very quickly...»⁷⁴.

Arbeidsfordelingen mellom mann og kvinne i den tidlige middelalder synes altså å være delt ved dørstokken, i alle fall så lenge husbonden ikke var i *viking*⁷⁵. Kvinnenes oppgaver var i hovedsak knyttet til det som foregikk innendørs og mindre fysisk tungt enn mennenes. Til deres ansvar hørte matlaging, vasking og å sørge for klær til familien. Videre var det kvinnene som stod for oppfostringen av barn, og omsorgen for de syke, sårede og gamle. Fjøsstellet var også kvinnenes arbeid, deriblant melking og stell av dyrene. Slaktingen var det imidlertid mennene som tok seg av, men foredlingen av kjøttet var kvinnenes ansvar⁷⁶.

Arbeidsfordelingen var imidlertid ikke bare delt mellom kjønnene, den var også delt innenfor kjønnene. Hvilke oppgaver som ble utført av hvem, hadde sammenheng med sosial status og størrelsen på gården. Dersom gården var liten er det trolig at alle, inkludert husbonden og hans familie, måtte delta i alt arbeidet. Var den derimot av en viss størrelse, ble de tyngste oppgavene utført av de med lavest status⁷⁷. Kjønnsskillet når det gjaldt hvilke oppgaver menn og kvinner utførte, var også knyttet til kulturelle forventninger. «*Starkt knutet till mannens ära var manligheten, och motsatsen till manlighet var kvinnlighet*»⁷⁸ sier Magnúsdóttir når hun snakker om at menn, ifølge de kulturelle konvensjonene, ikke kunne utføre kvinnelige arbeidsoppgaver. I den norrøne litteraturen møter vi derimot tidt og ofte kvinner, som i mennenes fravær, utfører deres oppgaver. Også når ektemenn gikk bort kunne kvinner tre inn i mannlige arbeidssfærer og ikke bare ta over oppgavene, men hele gården og driften av denne⁷⁹. Til dette hørte også det å forsvare gården, noe som tradisjonelt var mennenes oppgave. Når så mannen var ute i viking, eller hadde gått bort, ja da var det kvinnen som måtte forsvare gården og familien.

Mange av de kvinnelige vikingene var nok ikke *pushovers* som mennene kunne styre og bestemme over uten at de tok til motmæle. De var både modige, respekterte og ressursfulle kvinner som var oppsatt på å vise at de hadde en plass i samfunnet både sosialt og politisk, og de brukte de midlene de hadde, enten det dreide seg om sosial status, autoritet eller utstråling

---

⁷⁴ Winroth. *The Age of the Vikings*, 165

⁷⁵ Moseng mfl. *Norsk historie 750-1537*, 29

⁷⁶ Magnúsdóttir. *Kvinner i vikingtid = Vikingtidens kvinnor*, 68 og 69

⁷⁷ Sigurðsson. *Det norrøne samfunnet. Vikingen, kongen, erkebiskopen, og bonden*, 190

⁷⁸ Magnúsdóttir. *Kvinner i vikingtid = Vikingtidens kvinnor*, 69

⁷⁹ Friðriksdóttir. *Valkyrie: the women of the Viking world*, 13

for å oppnå det de ønsket. Noen kvinner oppnådde også, som eksempelvis i tilfellet med Gunnhild Kongemor, å bli både medherskere og endog eneherskere⁸⁰.

4.2 Kvinner, rettigheter og makt

«Considering the extraordinary literary figures that appear in the Norse narrative tradition, it is difficult to picture that the Vikings would have been as successful as they were, and produced such narrative tradition, if they hadn't given women like Guðriðr scope to assert themselves»⁸¹.

I vikingsamfunnet hadde kvinner juridiske rettigheter og kunne eie eiendom, arve land og til og med skille seg fra ektemenn. I det førkristne nordiske samfunnet finner vi naturligvis ingen likestilling slik vi praktiserer det i dagens Norge. Imidlertid var det et relativt sterkt likeverd mellom menn og kvinner. Vel og merke handlet dette om frie menn og kvinner. Den gifte kvinnen var ikke mannens eiendom. Hun hadde råderett over egen medgift, også gaven hun hadde fått fra hans familie, arverett og skilsmisserett⁸².

Skilsmisse

Islendingesagaene beskriver en rekke regler for skilsmisse som viser at kvinner hadde en sterk juridisk stilling. En kvinne kunne for eksempel forlange skilsmisse dersom mannen ikke hadde delt ekteseng på 3 uker eller var en voldelig ektemann. Skilsmisse på den tiden ser ut til å ha vært en grei affære. Kvinnen erklærte på dørstokken at hun ville skilles, og det samme ved ektesengen. To vitner på kvinnens erklæring var et krav, og det var nettopp slik det foregikk i eksempelvis Njåls saga når Unn gikk fra ektemannen Hrut⁸³.

Landnåmsmenn - og kvinner

Ingolv Arnarson var trolig den første av omtrent 415 landnåmsmenn som bosatte seg på Island rundt 870. Av disse skal omlag 130 ha vært norske. Nå er det ikke helt riktig å si at det bare var menn, for blant bosetterne var det også 13 ledende kvinner med stor makt og myndighet. Enken Åsgerd Aslaksdotter dro med sine barn og sin halvbror til Island og bosatte seg der, etter å ha drept en av kongens menn i Norge. At det var hun som tok seg av sin bror og barna i det nye landet, sier noe om hennes stilling som kvinne og enke. Likevel er Aud den

---

⁸⁰ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 13

⁸¹ Friðriksdóttir. *Valkyrie: the women of the Viking world*, 74

⁸² Tjønn. Hedenske kvinner hadde også likeverd. *Aftenposten*. Skrevet: 15.11.2005 23:49. Sist oppdatert: 19.10.2011 15:47 <https://www.aftenposten.no/kultur/i/wgqJn/hedenske-kvinner-hadde-likeverd>

⁸³ Liestøl og Hagland. *Njålssoga*. 8. Utg.

djuptenkte, som forøvrig også var enke, den mest berømte landnåmskvinnen. Aud var datter av den norske høvdingen Kjetil Flatnev, og enke etter en norsk konge i Dublin. Etter hans død dro Aud med et stort følge til Island, og ble eier av store områder vest på Island⁸⁴. Det er trolig deres status som enker som gjorde de i stand til å inneha makten til å råde over andre, og til å skaffe seg betydelige landområder. Sigurðsson mener at i kraft av å være enker kunne de *overskride de tradisjonelle kjønnsrollene*, og at de dermed fikk status og rettigheter som var omtrent de samme som mennenes. Enkene kunne dermed opptre som menn og skaffe seg ny jord⁸⁵.

Politisk makt, på tinget og ved egging

«Samlet sett er det liten tvil om at vikingtidskvinner deltok i det maktpolitiske spillet og kunne være mektige politiske aktører – på lik linje med menn», sier Unn Pedersen i sin oppsummering av *Vikingtidskvinner i maktens innerste sirkel*⁸⁶. Hun har studert et utvalg kvinner, og finner at det var slik gjennom hele vikingtiden. Pedersen henviser videre til at kvinner kunne bli mektige i rollen som kongsmor, kongsemnemor og enkedronning, slik som i tilfellet med dronning Emma⁸⁷. Selv om de norrøne skriftlige kildene ikke omtaler betydningen av partnerskap og likestilte forhold i særlig stor grad, er det grunn til å tro at forholdet mellom Emma og Knut, i alle fall til en viss grad, var likeverdig. Dette underbygges blant annet med at Emma og Knut fremstilles visuelt som to likeverdige partnere i *Liber Vitae*⁸⁸.

Selv om tinget stort sett var en arena for menn, finnes det lovtekster som henviser til at også kvinner deltok på tinget. Sanmark mener det var fem grupper av kvinner som antas å ha fått lov til å delta på tinget. Den første gruppen var enker, med eiendomsrett, som kunne velge om de selv ville møte opp på tinget eller sende en mannlig representant. Den andre gruppen var ugifte kvinner, såkalte *baugrýgr*. De kunne ifølge lovene oppføre seg som menn og arve eiendom, men også motta bøter på vegne av drepte slektninger. Kvinner som hadde en feide med andre kvinner, utgjorde den tredje gruppen. Den fjerde var enslige kvinner som drev gårdsdrift. Det var nødvendigvis ikke kun snakk om enker som drev gårder. Den siste gruppen var kvinnelige vitner. Det dreide seg i hovedsak om nære slektninger i saker der en mann var

---

⁸⁴ Sigurðsson. *Det norrøne samfunnet. Vikingen, kongen, erkebiskopen, og bonden*, 42 og 43

⁸⁵ Sigurðsson. *Det norrøne samfunnet. Vikingen, kongen, erkebiskopen, og bonden*, 199

⁸⁶ Pedersen. *Vikingtidskvinner i maktens innerste sirkel*, 121

⁸⁷ Pedersen. *Vikingtidskvinner i maktens innerste sirkel*, 121

⁸⁸ Pedersen. *Vikingtidskvinner i maktens innerste sirkel*, 106

blitt drept⁸⁹. Nå sier ikke dette oss nødvendigvis så mye om hvordan kvinner oppførte seg på tinget eller hva de faktisk kunne utrette. Heldigvis kan vi i sagene finne eksempler på at mektige kvinner har talt på tinget, oppnådd store bragder og blitt belønnet for det. I dette tilfellet er det Astrid, enken etter Olav Haraldsson, som spilte en viktig rolle i forbindelse med Magnus den godes retur til Norge for å bli tatt til konge. Hun talte på tinget i Svearike og oppfordret mennene til å støtte Magnus⁹⁰. Hennes innsats ble hedret med et kvad av Sigvat skald.

I islendingesagaene skorter det ikke på kvinner som egger. Både i Laksdæla saga og Egils saga finner vi mange eksempler på hvordan kvinner egget sine menn til hevn. Kvinnene var listige og smarte når de egget, og mennene hadde gjerne ikke annet valg enn å handle hvis de ikke skulle tape ære. I Eirikssønnes saga egger Gunnhild sine sønner til å gå etter Sigurd jarl og Trondheimen. Hun er slu i sitt ordvalg og spiller på sønnes forfedre, gjør de *små* ved å påpeke at de har lite land og at de opptrer feigt⁹¹. Noen ganger ser vi at kvinner egget for å beholde familiens ære, eller for å fremheve mannlige slektninger, mannen eller sønnene. I tilfeller der kvinnene manet mennene i familien til hevntokter, ble deres handlinger sett på som positive. Når kvinner handlet i virkelig farlige situasjoner, ja da kunne de endog bli omtalt i rosende ordelag. Den eggende kvinnen kunne også omtales svært negativt, og beskrives som både lunefull, egoistisk og vanskelig. I slike tilfeller handler det gjerne om at kvinnen egger mennene for å oppnå noe for egen del. Dette er for eksempel tilfelle med den fagre Hallgjerd Hoskuldsdottir fra *Njáls saga*. Hun egga til, ikke mindre enn to drap, begge på sine ektemenn - Torvald og Glum Oleivsson⁹².

Sagakvinnene hadde kanskje ikke direkte politisk makt, men de var dyktige til å få andre til å handle, slik at de likevel fikk det som de ville. De måtte ha hatt formidable talegaver, og dessuten vært intelligente, for å få til det de gjorde ved hjelp av egging. I sagaene møter vi disse sterke og stolte kvinnene som blir beskrevet som både viljesterke, manipulerende og kompromissløse. Her er forresten Gunnhild Kongemor et lysende eksempel. Denne fremstillingen blir enda mer tydelig når, som i mitt tilfelle, fokuset er rettet direkte på kvinner i sagaene. Da kan en forledes til å tro at de ble oppdratt til å være både selvbevisste og makthungrige, og ikke, slik de tradisjonelt blir beskrevet, som lydige og selvopofrende. Eller

---

⁸⁹ Sanmark. *Kvinner i vikingtid = Vikingtidens kvinner*, 94, 95 og 96

⁹⁰ Winroth. *The Age of the Vikings*, 141 og 142

⁹¹ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 100 og 101

⁹² Staalesen. Banesår-fritt etter Njáls saga. *Sagatid*.

Lesedato 03.04.2023: 09.02 <https://www.sagatid.dk/banesar>

var det rett og slett slik at de var litt av alt, og at kjønnsrollene i vikingtida var mye mer komplekse enn man får inntrykk av gjennom det bildet som vanligvis tegnes av menneskene som levde i middelalderen?

5. Gunnhild Kongemor i lys av kildene

Som kjent er det i kongesagaene hovedsakelig sterke konger og fremtredende jarler som er historienes hovedpersoner. Likevel blir Gunnhild ofte presentert som en viktig skikkelse i mange av dem. Hun er en fremtredende karakter i sagaer og krøniker som omhandler de danske og norske kongene i den perioden hun levde, eller dersom jeg skal bruke kongesagaene som en type periodeinndeling; fra Harald hårfagres regjeringstid til Olav Tryggvason. Fordi flere av sagaene overlapper hverandre og fordi forfatterne har brukt hverandre som kilder, er det en del likheter som gjelder beskrivelsene av Gunnhild. I tillegg til likhetene mellom kildenes beskrivelser, blir Gunnhild i noen av tekstene kun en biperson, mens i andre fremheves hun på en slik måte at hun har en betydelig og viktig rolle. Andre steder ser en at det er store ulikheter i eksempelvis beskrivelser av henne, navn og hennes påvirkning i ulike hendelser.

5.1 Et kildekritisk blikk på sagaenes fortellinger om Gunnhild kongemor

At sagaene har hatt stor betydning for den historiske forståelsen og forskningen på vikingtid og norrøn middelalder, hersker det liten tvil om. Utfordringene med den norrøne litteraturen ligger i de mange grunnene til at det stilles spørsmålsteget ved deres verdi som kilde. Nedtegnelsene startet først på 1200-tallet, noe som betyr at de er for *unge* til å kunne regnes som samtidskilder. Dette har gjort at enkelte forskere og historikere de siste århundrene ikke har anerkjent bruken av sagaene som kilder til vikingtiden. Videre er det utfordrende at vi vet lite om omgivelsene, konteksten og samfunnet de respektive sagaene har blitt til i. Det oppstår derfor spørsmål om kildematerialet er en nøyaktig skildring, forfatterens oppfatning av datiden, forfatterens egen tid, eller en sammenveving av disse. Uansett hva det er, påvirker det sagaenes troverdighet som kilde, og danner på mange måter grunnlaget for at en må være kildekritisk.

I studier av vikingtiden utfordres vi også av mangelen på skriftlige samtidskilder, og validiteten på de muntlige overleveringene som danner grunnlaget for de skriftlige kildene. Når sagalitteraturen skal analyseres, må derfor kildekritikken være sterkt representert. I forskningsøyemed er vi gjerne ute etter å få svar på, eller hentydninger om, noe spesifikt. Da

kan vi komme til å ukritisk ta i bruk informasjonen vi finner for å støtte opp egne teorier. For å unngå dette må en være oppmerksom på hvordan man går frem for å få best mulig korrekt informasjon ut av kildene, uten at denne informasjonen forvrenges. Videre er det essensielt i aktiv bruk av kildekritikk, å sjekke kilder for inkonsistens eller tendenser. Alt kildearbeid baseres på å skille mellom ulike typer kilder, eller bruken av rester og levninger av en fortid for å rekonstruere denne. Eller som Kjeldstadli sier det: «...levninger er alt som er overlevd fra fortiden. Men de blir kilder for oss når vi tar dem i bruk...»⁹³.

Når en forsker bruker norrøne tekster som kilder, kan det være nyttig å se på faktorer som *ekthet, tidsnærhet, uavhengighet, tendens og representativitet* for å sikre en kritisk tilnærming til litteraturen⁹⁴. Vesentlig er det også å klargjøre for oss selv hva vi faktisk ønsker å finne i kildene. Noe av det som skaper lite troverdighet innholdsmessig, er først og fremst at ulike sagaer kan komme med ulike, og til tider kontrasterende opplysninger, om hendelser og personer. I mitt tilfelle kan det faktisk være en fordel at kildene presenterer kontrasterende opplysninger fordi det for meg nettopp handler om å se på hvordan litteraturen beskriver og omtaler Gunhild kongemor, og om tidsepoken sagaene er fra, har noe å si for hvordan hun presenteres.

5.2 Krøniker og kongesagaer

5.2.1 Historia Norwegie

Kapittel XII – XVIII handler om den norske kongerekken og deres meritter, og det er i disse vi blir introdusert for Gunnhild: «*The narrative opens up in the later of the tenth century and casting Queen Gunnhild (and her sons) and Håkon Jarl (and his sons) as villains against the just and Christian heroes, Olav Tryggvason (995 – 1000) and Olav Haraldsson (1015 – 1030)*»⁹⁵.

I forbindelse med at Harald Hårfagres sønner presenteres, hører vi også om Gunnhild: «*The first-born was Eirik, who was given the name Blodøks...*»⁹⁶. Eirik Blodøks var den eldste

---

⁹³ Kjeldstadli. *Fortida er ikke hva den en gang var : en innføring i historiefaget*, 196

⁹⁴ Schartum. *Dokumentstudier og kildekritikk* Lesedato 06.04.2023:14.04

https://www.google.com/search?q=Dokumentstudier+og+kildekritikk&rlz=1C1GCEA_enNO993NO993&oq=Dokumentstudier+og+kildekritikk&aqs=chrome..69i57j33i160l2.845j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8

⁹⁵ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 8

⁹⁶ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 81

sønnen, og det er via hans ekteskap med Gunnhild, vi virkelig blir kjent med henne. I Historia Norvegie fortelles det om hvordan Eirik tar over tronen etter sin far og tar Gunnhild, som her sies å være fra Danmark, til sin hustru: «...*cruel and double-dyed in wickedness, daughter of the Danish king, Gorm the Stupid, and his very clever wife, Tyra*»⁹⁷, og sammen får de seks sønner. Da Eirik hadde regjert i et år ble han oppfordret til å overgi tronen til sin bror Håkon, fostersønnen til den engelske kongen Adalstein. Selv flyktet Eirik med sin familie til England. Der ble han godt mottatt av sin brors fosterfar og kristnet. Han ble utnevnt til jarl over hele Northumbria, og var godt likt av alle, «... *that is until his villainous wife, Gunnhild, appeared on the scene*»⁹⁸. Hennes inntreden fører til at den velviljen som ble vist Eirik, nå snus mot paret og deres regjeringsform. Mens Eirik fulgte en vikingekspedisjon på spansk territorium, fikk han i et væpnet angrep sitt banesår. Etter Eiriks død reiste Gunnhild med sine sønner til sin bror Harald, den danske kongen.

Videre hører vi om konflikten mellom tre av Gunnhildssønnene, Gamle, Gorm og Erling, og kong Håkon. Gamle blir slått i slaget ved Rastarkalv på øya Frei i Nordmøre. Skjebnen til Gorm og Erling omtales i slaget ved Gulatingslag i Fitjar. Begge sider i konflikten lider store tap, og både Gorm og Erling dør. Da Håkon skal trekke seg tilbake, kaster en gutt et spyd mot fiendens linjer og gir han banesår. Denne antiklimatiske døden på en ellers stor mann beskrives slik: «*It is as clear as daylight to every bleary eyed man and barber that such an outcome was brought about through divine vengeance, since this man, who had dared to renounce the Christ-child, after the defeat of his foes was himself vanquished by a humble child. When he decided to return to his manor at Alrekstad, he died at the particular harbour where he had been born, so that the locality gained an abiding name, Håkonshella, in other words, Håkon`s rock*»⁹⁹. Døden til Håkon fremstilles her som Guds straff fordi han ikke opprettholdt den kristne troen.

Etter Håkon sin død blir Norge underlagt Gunnhild og hennes gjenlevende sønner i fjorten år. Dette er ikke bra for befolkningen, og både Gunnhild og sønnene får skylden for problemene som oppstår: «*Under their dominion Norway suffered hardship from hunger and all kinds of injustice, which resulted from the sinfulness of their overlords*»¹⁰⁰. De problemene som oppsto i deres regjeringstid, ledet til døden for flere av Gunnhild sine sønner. Sigurd blir drept av

---

⁹⁷ Ekrem og Mortensen. *Historia Norvegie*, 83

⁹⁸ Ekrem og Mortensen. *Historia Norvegie*, 83

⁹⁹ Ekrem og Mortensen. *Historia Norvegie*, 85

¹⁰⁰ Ekrem og Mortensen. *Historia Norvegie*, 85

bønder ledet av Vemund Volubrjot på et ting i Voss. Gunnrød blir i Alrekstad drept av Torkjell Klypp, etter at han antaster kona hans. Erling den Gamle, en mann i Gunnrøds følge, hevner drapet. Etter hvert blir Norge underlagt Håkon Ladejarl. Hvordan det går med Gunnhild etter sønnes død, blir ikke videre omtalt. Historien dreier seg nå om konflikten mellom Håkon Ladejarl og Olav Tryggvason. Håkon fryktet at Olav ville ta fra han riket¹⁰¹. Senere skal vi se at rollen som Olavs fiende tilfaller Gunnhild.

5.2.2 Theodricus Monachus: *Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium* (Historien om de gamle norske kongene)

Theodoricus Monachus' verk, *Historia de Antiquitate Regum Norvagiensium* har likheter med *Historia Norvegie*, men har kortere fortellinger og disse er mindre detaljrike. På samme måte som i *Historia* møter vi Gunnhild i det korte kapittelet om Eirik Blodøks, og nok en gang får vi en negativ framstilling av henne: «*Harald ble etterfulgt av sin sønn Eirik. Han skaffet seg tilnavnet «brodermoder» som følge av at han drepte sine brødre. Men nevnte Harald hadde sendt en av sine sønner, Håkon av navn, til anglernes Konge Halstan for å bli oppfostret og lære folkets skikk. Ham kalte nordmennene tilbake på grunn av brorens og især hans hustru Gunnhilds grusomhet og innsatte ham som konge for seg*»¹⁰². I et senere kapittel fortelles det om kong Håkon Adalsteinsfostre og Harald gråfell, sønn av Eirik og Gunnhild.

Etter nitten år med fred under kong Håkon kom noen av Eiriks og Gunnhilds sønner tilbake for å gjøre opprør. Det oppstod en konflikt som varte i fem år, og akkurat som i *Historia* beskrives det avsluttende sammenstøtet i Fitjar på øya Stord. «*I slaget fikk Håkon overtaket etter alt ved første sammenstøt, men ble uventet rammet av en pil da han forfulgte fienden. Dette blir av noen tilskrevet Gunnhilds hekseri, hun som hadde vært bror Eiriks hustru*»¹⁰³. Her ser vi en vesentlig forskjell i fortellingene om Håkons død. I *Historia* så vi at hans død ble forklart som Guds hevn. Slik blir det ikke tolket av Monachus. Hos han blir drapet på Håkons direkte tilskrevet Gunnhild. Dette til tross for at omstendighetene er uklare og det kun var *noen* som tilskrev henne skylden.

Etter kong Håkons død overtok Harald gråfell tronen og makten over Norge sammen med brødrene sine, til folkets forferdelse: «*Da han (Håkon) ble tatt av dage på denne måten, etterfulgte Harald Gråfell ham på tronen sammen med sine brødre. Ettersom han fulgte sin*

---

¹⁰¹ Ekrem og Mortensen. *Historia Norvegie*, 91

¹⁰² Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norvagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 338 og 339

¹⁰³ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norvagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

grusomme mors råd, hjemsøkte han det norske folk med vold og makt i 12 år»¹⁰⁴. Deres måte å styre landet på blir fremstilt likt som i Historia; svært dårlig og ved hjelp av Gunnhild sine grusomme råd. I løpet av deres regjeringstid ble Tryggve, faren til Olav Tryggvason, drept og lille Olav var på flukt med moren Astrid. Mens Harald gråfell fortsatt hadde kongemakten, ble Håkon jarl utsatt for mye vondt og ble av Harald tvunget til å finne spedbarnet. Grunnen var Gunnhilds redsel for at Olav skulle ta makten fra sønnen.

Her ser vi igjen en forskjell i Historia og Monachus' fremstilling. I Historia var det ingen forbindelse mellom Gunnhild og Olav Tryggvason. Der var det Håkon Ladejarl som fryktet Olav. I denne versjonen av historien er Gunnhild redd Olav fordi han er av kongeætt og dermed kan true sønnenes makt. At Gunnhild og sønnene, via sin ondskap, gjorde Håkon jarl til sin fiende, skulle vise seg å bli gråfells bane. Jarlen sto nemlig i ledtog med danekongen Harald Blåtann som svek gråfell og bidro til at han ble drept av Håkon jarl i Danmark. Videre fortelles det at Harald hadde fostret Harald gråfell, men var likevel villig til å la han drepe til fordel for Håkon. Han overtok makten etter Harald gråfell, riktignok under danskekongen. Når Håkon senere kommer tilbake til Norge, overtar han makten alene og jager Gudrød, sønn av Gunnhild, på flukt¹⁰⁵. At det finnes et familieband mellom Gunnhild og Harald Blåtann kommer ikke til syne hos Monachus, slik det gjør i Historia.

Når Håkon jarl returnerte til Norge, var det mye konflikt mellom Gunnhild og jarlen, som igjen gikk utover folket: *«Da Håkon altså var vendt tilbake til Norge, hadde han og Gunnhild innbyrdes forskjellig stridigheter og anslag fordi ingen av dem manglet en nokså talentfull ondskap. Hun vek stadig unna idet hun forega flukt, han forfulgte henne. Alt imens ble landet herjet og hele befolkningen hjemsøkt av store ulykker»¹⁰⁶. Denne kampen mellom Gunnhild og Håkon fortsetter helt til han gjennomfører en listig plan for å lure Gunnhild: *«...Han sender bud til danekongen som han på den tid stod på meget god fot med fordi denne fortsatt var hedning; han (Håkon) ber ham om å sende brev i hemmelighet til Gunnhild og anmode henne om ekteskap med seg; han skal fremholde at Danmark vil bli lykkelig med en slik dronning og at hennes hu ikke bør stå til giftermål med unge menn; han selv var også av fremskreden alder; de kunne passe sammen på beste måte»¹⁰⁷. Gunnhild aksepterte kongens frieri med stor glede og *«...altfor lettroende i sin kvinnelige lettsindighet reiste hun til***

---

¹⁰⁴ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

¹⁰⁵ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340 og 341

¹⁰⁶ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 341

¹⁰⁷ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 342

Danmark»¹⁰⁸. Når Gunnhild vel ankom Danmark, ble hun overfalt av kongen og kastet i en myr. Etter dette er hun naturlig nok ute av historien. Beskrivelsene rundt hennes bortgang er skuffende udramatiske, i og med at det ellers ikke har manglet fargerike fremstillinger av henne. Dette er første gang vi får høre om Gunnhilds død, for i Historia forsvinner hun ut av sagaen når sønnene ble drept.

5.2.3 Ágrip af Nóregs konunga tal (Utdrag fra Norges kongesagaer)

Ágrip er blant de eldste norrøne kongesagaene som er bevart, og Gunnhild blir også nevnt her. Det fortelles at hun er konen til den høye og kjekke Eirik Blodøks, og datter av Ossur lavskjegg¹⁰⁹. Vi ser at i Ágrip har de ti sønner, ikke seks som i Historia og hos Monachus. Den første beskrivelsen av Gunnhild får vi samtidig med en forklaring på hvordan Eirik får sitt tilnavn: «*Gunnhildr; his wife, was of all women the most beautiful: a woman of small stature yet great of counsel. She became so wicked in her counsel, and he so easily led to acts of cruel and oppressive to the people, that it was hard for bear. He had killed his brothers Óláfr digrbeinn and Björn and others of his brothers. Thus he was called blóðøx, because he was a cruel and ruthless man, and mostly as a result of her counsel*»¹¹⁰. Allerede her ser vi digresjoner i beskrivelsen av Gunnhild og opphavet til Eirik sitt tilnavn. Hun beskrives som en liten og nydelig kvinne som var flink til rådgivning, men like fort som det er noe positivt, blir det negativt. Hennes rådgivning er beskrevet som ondskapsfull og til store plager for folket. Ikke nok med det, hennes råd og manipulering gjør at Eirik også blir fremstilt som en forferdelig person. Opphavet til hans tilnavn, *Blodøks*, har her en forklaring som vi senere skal se, skiller seg fra andre sagaer. Eirik og Gunnhild regjerte i Norge i fem år før Håkon Adalsteinsfostre kom til Norge. Håkon tok over styret og Eirik flyktet med Gunnhild og sønnene til Danmark¹¹¹.

Etter en tid kom Eirikssønnene tilbake, under ledelse av Gamli Gunnhildarson, den eldste og modigste av dem. Her er det verdt å nevne at det var langt mer normalt å bruke farsnavnet (Eiriksson) enn mors navn, i dette tilfellet Gunnhildarson, i sagaer. At han har navn etter Gunnhild er svært spesielt på dette tidspunktet i sagaen, fordi Eirik fortsatt lever. Det kom til slag mellom Eirikssønnene og Håkon, og i det første slaget ble Goðormr, Hálfðan, og Eyvindr drept ved Kqrmt nær Qgvaldsnes. De andre brødrene klarte å flykte, men kort tid etter

---

¹⁰⁸ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 341

¹⁰⁹ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 9

¹¹⁰ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 9

¹¹¹ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 9

oppstod en ny kamp ved Fræði. Her vant Håkon igjen og sønnene la på flukt fra landet, men Gamli ble drept da han prøvde å nå Trondheim¹¹².

Ni år senere kommer Gunnhild med de gjenlevende sønnene tilbake til Norge. Denne gangen under ledelse av Haraldr gráfelldr. Den avgjørende kampen mellom Gunnhild og Håkon skjer i Fitjar. Det blir fortalt at Håkon var underlegen i antall menn, og at Gunnhild og sønnene i tillegg hadde med seg «...*a great champion, bigger than other men, and little iron could bite him*»¹¹³. Denne mannen var kjent som Eyvindr skreyja. Når Håkon kom Eyvindr i møte var han kun ikledd en silkeskjorte, kronen, et skjold og sverdet Kvernbiti. Når Håkon kløyver Eyvindr i to med et slag, vinner han kampen. Gormr og Erlingr faller i slaget, og hæren til Gunnhildsønnene legger på flukt. Håkon og hæren hans følger etter dem og det er her kong Håkon får sitt banesår: «*Then there flew towards the king an arrow - shot by no one knows whom - and it passed under the sleeve of his corselet and into the muscle of the upper arm*»¹¹⁴. Selv om det først beskrives at ingen vet hvem det var som skjøt denne pilen, er det likevel Gunnhild som får skylden: «*But it is said that through the sorcery of Gunnhildr a kitchen boy wheeled around, crying: 'Make room for the king's banesman!' and let fly the arrow into the group coming toward him and wounded the king, as has been said*»¹¹⁵. For å understreke inkonsistensen i sagaene vil jeg stoppe litt ved denne beskrivelsen. Her fremkommer det at kongen er kledd i silkeskjorte, mens når han får sitt banesår står det: «*Then there flew twoards the king an arrow... passed under the sleeve of his corselet...*»¹¹⁶. Her er vi tilbake i det uforklarlige i Håkon sin død. I Ágrip tilskrives Gunnhild, via sin trolldom, skylden. Det samme forklaring så vi hos Monachus, mens i Historia er verken Gunnhild eller trolldom nevnt.

Etter Håkons død vender historien tilbake til Eirik som nå er i England hvor han herjet og plyndret. Etter hvert fikk han jarledømme i Northumbria. I hans regjeringstid led folket fordi han mottok råd fra Gunnhild. Dette igjen gjorde at også han ble sett på som en forferdelig leder. På grunn av folkets stigende motvilje mot Eirik og hans styre, reiste han vestover i Europa for å plyndre og herje. Her hører vi at han faller i Spania, og med det reiser Gunnhild

---

¹¹² Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 11 og 12

¹¹³ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 13

¹¹⁴ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15

¹¹⁵ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15

¹¹⁶ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15

med sønnene til Haraldr, kongen av Danmark¹¹⁷. Denne beskrivelsen er svært lik som i Historia, og vi kan derfor anta at forfatteren av Ágrip har brukt denne som kilde.

Etter Håkons død ble det bestemt av det gamle rådet hans at Harald gråfell skulle bli den neste kongen i Norge. Da han fikk høre dette dro han, brødrene som fortsatt levde og Gunnhild til Norge. I femten vintre var han konge, og sammen med brødrene Sigurðr, Guðrøðr ljómi, Ragnfrøðr, samt ved hjelp av rådene til Gunnhild styrte de hardt og brutalt. Deres regjeringstid ser ut til å være preget av både sult og nød. Senere blir en av brødrene drept av en fra folket, da de ikke orker deres forferdelser mer. Harald gråfell og Sigurðr blir også forsøkt drept, men denne gangen kommer de seg unna. Det tar imidlertid ikke lang tid før vi hører om hvordan Sigurðr blir drept i Alreksstaðir. Akkurat som vi senere skal se i *Flatøybok* er det Torkjell Klypp som dreper ham etter at Sigurðr hadde trengt seg på kona hans¹¹⁸. Også her er det en forskjell i kildene; i Historia er det ikke Sigurðr som utfører denne handlingen, men Gunnrød, og som blir drept av Torkjell Klypp.

Harald gråfell blir lurt til Danmark av danskekongen og drept der. Hans tre skip blir angrepet av Gull-Haraldr. Dette sviket var satt sammen av danskekongen og Håkon jarl, etter at Gunnhildsbrødrene hadde drept jarlen sin far i Trondheim¹¹⁹. Håkon dreper også Gull-Haraldr like etter dette, og med det tar Håkon jarl kontrollen over Norge, men ikke uten at Gunnhild skaper problemer: «...they were often engaged in nasty trickery each against the other, for neither of them was lacking in that»¹²⁰. Det er her vi først hører henne titulert som kongemor, *Gunnhildr kongungamóðir*. Det skulle vise seg at Håkon, akkurat som beskrevet av Monachus, kommer seirende ut av denne situasjonen. Han er fortsatt på god fot med danskekongen og får han til å sende et brev til Gunnhild hvor han ber om hennes hånd. Dette takker hun ja til, noe som kommer til å føre til hennes død. «But her journey, which began in splendour, ended in disgrace, for when she arrived in Denmark she was taken and sunk in a bog, and, according to many, so ended her days»¹²¹.

---

¹¹⁷ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15, 16 og 17

¹¹⁸ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 17, 18 og 19

¹¹⁹ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 19, 20 og 21

¹²⁰ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 21

¹²¹ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 21

5.2.4 Odd Snorresson: Saga Óláfs Tryggvasonar

Odd Snorrason dedikerer i hovedsak sitt verk til én konge. Vi får ikke like mye informasjon om Gunnhild som vi gjør i de eldre kildene, men til gjengjeld er situasjonen rundt henne og Olav langt mer detaljert. I denne framstillingen av Gunnhild blir vi fortalt at hun er datteren til en gjev og from mann ved navn Ossur Tote fra Hålogaland, så i denne sagaen er hun av norsk opphav, ikke dansk¹²².

Sagaen begynner i regjeringstiden til to av sønnene til Eirik og Gunnhild, Harald gråfell og broren Gudrød. Norge er på dette tidspunktet hedensk og befolkningen ofrer fortsatt til figurer, skoger og innsjøer¹²³. Gunnhildssønnene var døpt i England uten at de gjorde nevneverdige forsøk på å fremme kristendommen i Norge. Under deres styre var det tillatt for befolkningen å velge mellom kristendom og hedendom. Det beskrives også, akkurat som i tidligere kilder, at det var dårlige år i deres regjeringstid. Det fantes de som syntes at de hadde like mye krav på tronen som Gunnhildssønnene. Fire høvdinge fra Ringerike slo seg sammen for å plyndre, før de trakk seg tilbake til Opplandene for å fordele godene. To av disse høvdingene skal ha vært faren til Olav Tryggvason, Trygve og Harald Grenske. Utpå høsten samlet de seg for å diskutere hva de skulle gjøre for å ta over makten. Denne samtalen var bak lukkede dører. Til tross for dette klarte Gunnhild å få vite at de hadde samlet seg og snakket i all hemmelighet om noe. Hun gjettet at det handlet om sønnen og hun ønsket å få dette bekreftet: «*She sacrificed to the gods and was given the intelligence that the nature of their conversation was indeed what she thought*»¹²⁴. Det er antatt at hun kommuniserte med gudene, uten at dette verifiseres. Selv om det ikke skrives om, kan en også spekulere i om hun brukte trolldomskunnskapene sine. Uansett delte hun det hun hadde funnet ut med sønnene sine og begynte å legge en lur plan.

På gjestebud i Sogn ble det store uenigheter mellom Gunnhildsønnene. Striden stod om hvem som var best egnet til å være konge. Dronning Gunnhild ble informert og kom for å få slutt på kveruleringen. Hun sa hun ville forsone dem og komme med en bedømmelse ut fra det sønnene hadde å si. Gunnhild kom fram til at det var Harald gråfell som var den mest passende som konge over Norge, da han var den eldste av dem. Slik ble det, men Harald måtte love bort tredivet skip med våpen og mannskap til broren Gudrød: «*If your luck suffices,*

---

¹²² Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 36

¹²³ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 36

¹²⁴ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 36

you may gain great power and honor»¹²⁵. Gudrød reiste så med følget sitt for å snakke med kong Trygve av Opplandene. Han ønsket vennskap og partnerskap for å slåss mot vikinger og ta deres skatter. Tryggve var skeptisk til dette, men rustet likevel opp ti skip og kastet anker for å møte Gudrød. Trygve sin hustru Astrid, som var med barn, kom til han og sa at hun ikke likte dette. Hun tolket en drøm hun hadde hatt, som at han ville bli lurt og drept. Trygve forsikret henne om at det ikke ville bli sånn¹²⁶. Etter dette, reiste han for å møte Gudrød for å legge en slagplan. I dette møtet ble Trygve og hans menn drept, akkurat som Astrid hadde advart han om. Med dette tar Gudrød over riket til Trygve, mens Astrid legger på flukt fra Gunnhild og sønnene. Dette nevnes ikke i de tidligere kildene.

Olav ble født i et båthus og Astrid rømte med ham til en mann ved navn Eirik. Han tok dem godt imot og lot henne få bo i en av uthusene i all hemmelighet, men denne hemmeligheten varte ikke lenge. På våren ble Astrid vekket av Eirik som fortalte henne at hun og barnet måtte reise videre: *«It is more a matter of necessity than because I think you are overstaying your welcome here. Gunnhildr now knows through her sorcery that you have taken refuge here, and I would not wish for you to be captured»*¹²⁷. Han advarte dem også at de ville møte Håkon Sigurdson: *“We will encounter Håkon Sigurðarson today because his fetches have appeared”*¹²⁸. Gunnhild gjør mye for å finne ut av hvor Astrid har blitt av, men det var ingen som kunne gi henne den informasjonen hun ønsket. Gunnhild var sikker på at Astrid hadde et barn, og hvis dette barnet fikk vokse opp, kunne det komme til å skade henne og sønnene. Hun kalte på Håkon Sigurdson og snakket til han med harde ord: *«She said that he deserved to be killed for his treachery against her sons and that he was no less deserving of death than King Tryggvi, who had lost his life. She said that he was guilty of much faithlessness in their dealings and that his only reprieve was to bring her the boy Olaf who had spent a winter with Eiríkr at Ofrustaðir»*¹²⁹. Fordi hans liv og eiendom var i hendene til Gunnhild og sønnene, dro han og hans følge til Eirik for å se etter Astrid.

Da de ankom gården, beskyldte Håkon Eirik for å ha hatt Astrid hos seg, noe Eirik bekreftet, men sa samtidig at hun ikke lenger var der. Håkon og mennene hans søkte gjennom området, men fant ingen tegn til Astrid. Tomhendt vendte de tilbake til Gunnhild og fortalte at de fant verken Astrid eller barnet. Da hun fikk høre dette ba hun dem skynde seg, for hun hadde *sett*

---

¹²⁵ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 37

¹²⁶ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 37 og 38

¹²⁷ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39

¹²⁸ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39

¹²⁹ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39

at de var på vei til Skaun. Her sies det ingenting om at Gunnhild faktisk hadde sett dette selv, og det må derfor forstås som at hun har hatt et *syn* om hvor de var. Håkon samlet tredve mann og dro avgårde for å lete etter Astrid. De fikk et tips om at hun var hos Þorsteinn, og reiste dit¹³⁰. Þorsteinn og Astrid ble advart om Håkon, gjennom en bonde som hadde kunnskap om dette. Astrid forlot gården i hui og hast den neste morgenen. Þorsteinn ba Astrid om å reise ut til en liten holme i innsjøen Mjøsa og vente der til han kom tilbake.

Videre beskrives det at Þorsteinn sier han vil hjelpe Håkon med å lete etter Astrid, men virkeligheten er at han vil gjøre alt han kan for å hjelpe henne. Håkon ankom med følge sitt og Þorsteinn spurte hva Håkon gjorde der. Han fikk til svar at han var på utkikk etter Astrid og mer spesifikt barnet hennes på vegne av dronning Gunnhild; «...*whom she wishes to foster lovingly*»¹³¹. Þorsteinn lurte Håkon slik at deres søk etter Astrid, ikke førte fram. Den samme kvelden hjalp Þorsteinn Astrid slik at hun skulle kunne komme seg til Håkon Gamle i Sverige.

Da Håkon nok en gang returnerte tomhendt til Gunnhild, forviste hun han og forbød han å komme tilbake før han hadde fullført oppdraget. Han dro til Sverige sammen med sin datter Auðr «...*who was the fairest of women*»¹³² og ble der godt mottatt av kong Eirik. Vi får vite at denne kong Eirik ønsket å gifte seg med Auðr, noe Håkon gikk med på. Med dette ble det et sterkt vennskap mellom dem, og Håkon ba kongen om hjelp til å se etter Astrid hos Håkon Gamle. Gamle var advart om at de kom, og gikk Håkon i møte og han bød han mat: «*I came here for a reason other than to eat and drink, and it will be time enough to eat and drink when we get home*»¹³³ svarte Håkon jarl han. Gamle spurte hva de i så fall var der for: «*Queen Gunnhildr sent me here with the message that she wishes to invite the son of King Tryggvi, whom she believes to be here in your power. She wished to foster him in great honor as a consolation for his mother Ástriðr and his other kin*»¹³⁴. Håkon Gamle svarte til dette: «*The boy`s mother suspects that this is not true. She believes rather that Gunnhildr will let him go the same way his father went if she has her way. For that reason she fled Norway and left her kinsmen and her native soil and sought me out. Now neither I nor she believes Gunnhildr because we believe her to be full of deceit and trickery and skilled in the ways of*

---

¹³⁰ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39 og 40

¹³¹ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 41

¹³² Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 42

¹³³ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 42

¹³⁴ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 42

treachery»¹³⁵. Gamle avsluttet med å si at så lenge ungen var under hans ansvar, ville verken Håkon eller Gunnhild få han. Håkon prøvde seg ikke noe mer og reiste tilbake til kong Eirik. Først på nyåret fikk han to hundre mann som følge og reiste tilbake til Gamle. Denne gangen forlangte Håkon at guttungen skulle bli med ham, men fikk heller ikke denne gang gjennomslag. Uten å miste mer ære enn det han allerede hadde gjort, trakk Håkon seg tilbake og reiste til kong Eirik igjen.

5.2.5 Saxo Grammaticus: Gesta Danorum

Hovedfokuset i disse bøkene er om de danske kongene og historien rundt dem, men det forekommer også informasjon om norske konger. Gunnhild omtales kun i bok ti under kapittelet om Harald Blåtann. Først hører vi om hvordan den danske kongen møter Harald Gunhildssøn hvor han spør om hjelp til å slåss mot onkelen Håkon Adalsteinsfostre. I bytte mot kongens støtte, lover Harald å betale skatt til Danmark. Videre blir slaget mellom Harald og Håkon gjengitt, og det skulle vise seg, akkurat som med tidligere fortellinger om dette slaget, at det er Håkon som taper: *«Men da Hakon atter søgte ned til sin Flaade, skete der noget mærkværdigt, som likefrem lyder utroligt. Man saa' nemlig et Spyd svæve om oppe i Luften, hid og did, hvilket fylde alle, som saa' det, med lige saa megen Frygt som Undren; det fløj nemlig med usikre svingninger til forskjellige Sider, saa det saa' ud, som om det omhyggelig spejdede efter, hvor det skulde slaa ned. Medens alle umaadelig forbavsede stirrede paa dette Under og ikke vidste, hvad en saa usædvanlig Ting varslede, faldt det pludseligt og brakte den Fare, der syntes at true alle, over Hakons Hoved alene. Somme holder for, at Haralds Moder Gunhild ved Trolddomskunster har skaffet dette Spyd til Veje og dermed hævnnet sin Søns Nederlag paa Sejrherren»*¹³⁶.

Det som skiller Saxo fra andre kilder, er den detaljerte beskrivelsen av spydets vei mot Håkon. Vel verdt å merke seg er det her snakk om et spyd og ikke en pil. Man får inntrykk av at dette spydet er magisk eller utsatt for trolldom, slik det snirkler seg frem før det rammer kongen. Dette indikerer at forfatteren er viss på at det er Gunnhild som står bak. Akkurat som hos Monachus ble våpenet avfyrt, eller som her kastet, av en ukjent person. Saxo nevner bare Gunnhild i denne sammenhengen, noe som avviker fra de andre nevnte kildene. I og med at Saxo sannsynligvis kunne støtte seg på tidligere kilder, er det påfallende at den eneste gangen Gunnhild blir nevnt, er når hun bruker trolldomskunskapene sine for å hevne sin sønn. Med

---

¹³⁵ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 43

¹³⁶ Horn. *Saxo Grammaticus. Danmarks Krønike*, 385

dette går Saxo inn i en rekke forfattere som er med på å male et svært spesifikt og negativt bilde av Gunnhild.

5.2.6 Heimskringla

Den første gangen vi møter Gunnhild i Heimskringla er i Harald Hårfagres saga, hvor det fortelles om Eirik og hans mange reiser i verden. Igjen, som med andre sagaer, hører vi om henne når det snakkes om Eirik. Så ung som tolv år gammel dro han ut på tokt og herjinger, og etter tyv år i viking kom han til Finnmark: «*Da han kom tilbake til Finnmark, fant hans menn i en gamle ei kvinne så vakker at de aldri hadde sett noe liknende; hun sa til dem at hun het Gunnhild, og at far hennes bodde på Hålogaland og het Ossur Tote...*»¹³⁷. Hun var der for å lære trolldom av to av de viseste finnene i Finnmark. I møte med Eirik sine menn forteller hun om hvor farlige finnene er. Etter dette råder hun kongsmennene om å ikke komme i veien for finnene, og tilbyr seg å gjemme dem i gammen slik at de kan drepe dem. Dette går de med på, og Gunnhild strør aske både rundt og inne i gammen for å skjule deres spor¹³⁸.

Da finnene kommer tilbake spør de Gunnhild om det er noen her, noe hun svarer nei til. Dette er underlig for dem, for de hadde fulgt spor som ledet helt til gammen. På kvelden inviterer Gunnhild dem til å sove på hver sin side av henne, noe de gjerne gjør. Når finnene er i dyp søvn, binder hun dem og signaliserer til kongsmennene at de skal komme frem og drepe dem. Neste morgen ble Gunnhild med dem og ført fram til Eirik. Rett etter dette reiste han ned til Hålogaland for å møte Ossur Tote for å be han om Gunnhild sin hånd. Dette gikk han med på, og dermed seilte Eirik og Gunnhild sør i landet¹³⁹. Gunnhild benytter seg av list for å få finnene til sengs, og magi for å skjule kongsmennene. Denne fortellingen viser også at, selv så ung Gunnhild er på dette tidspunktet, hersker det liten tvil om at hun er et slu og beregnende menneske. Vi kan også spore den manipulative siden hennes, da hun tar i bruk kongsmennene for å drepe finnene.

Senere i sagaen hører vi om Eirik som nå er overkonge i Norge, og i strid med brødrene sine. En av brødrene, Halvdan Svarte, satte seg i høysetet og gjorde seg til konge av Trondheim. Eirik like overhodet ikke dette, og Gunnhild grep trolig inn: «*To år seinere døde Halvdan Svarte plutselig i et gjestebud, inne i Trondheimen, og folk sa at Gunnhild kongemor hadde*

---

¹³⁷ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 67

¹³⁸ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 67

¹³⁹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 67 og 68

kjøpt ei trollkyndig kone til å gi ham gift i drikken»¹⁴⁰. I stridigheter om landområder, drepte Eirik brødrene Sigrød og Olav og sørget for at Tryggve måtte flykte til Opplanda. I denne sammenhengen får vi følgende beskrivelse av Eirik og Gunnhild: «Eirik var en stor mann, vakker, sterk og svært modig, en stor hærmann, og seiersæl; han hadde et ustrylig sinn, var grusom, uvennlig og fåmælt. Kona hans, Gunnhild, var ei framifrå vakker kvinne, klok og trollkyndig, blid i sin tale, men full av baktanker og grusom»¹⁴¹. Beskrivelsen av Gunnhild er todelt, hvor den første delen snakker positivt om henne, men skifter fort over til noe negativt. Det er også verdt å merke at i den positive beskrivelsen av henne, later det til at å være trollkyndig blir betraktet som gunstig og verdifullt, til tross for det i andre kilder betraktes som negativt. Vi får også høre om at hun hyrer en trollkyndig kone for å forgifte Halvdan Svarte. Her kan en undre seg over hvorfor hun ikke bare gjorde det selv, i og med at hun øyensynlig skal ha vært trollkyndig.

Vi hører mer om Gunnhild i Håkon den godes saga, like etter at Håkon Adalsteinsfostre kommer tilbake til Norge etter Harald Hårfagres død. Han blir fort populær hos folket og vinner stor oppslutning. Da Eirik skjønner at han ikke kan stå opp mot han, flykter han sammen med Gunnhild og barna deres over til England. Kong Adalstein sender bud til Eirik og tilbyr han Northumberland fordi hans far Harald Hårfagre hadde vært en god venn. Det er også her Eirik, Eirikssønnene og Gunnhild blir døpt og fikk den rette troen¹⁴².

Etter Kong Adalsteins død tok hans bror Edmund over makten. Edmund var ikke begeistret for nordmenn og ville bytte ut Eirik som høvding. Da Eirik hørte om dette, reiste han for å samle folk og herjet i England. På denne reisen døde han i et slag mot Olav, som var satt til å verge landet av kong Edmund. Noen få klarte å komme seg unna og fortalte Gunnhild hva som hadde skjedd¹⁴³. Da Gunnhild ble kjent med Eiriks død, dro hun og barna fra Northumberland og over til Orknøyene. Eirikssønnene la under seg Orknøyene og Hjaltland og påla de skatter. Vi hører så om Gunnhild igjen når Håkon Adalsteinsfostre og kongen av Danmark, Harald Gormson er fiender og det er ufred mellom Danmark og Norge. Ragnhild, den eneste datteren til Gunnhild og Eirik, gifter seg med Arnfinn på Orknøyene. Ragnhild blir værende på Orknøyene, mens de andre reiser til Danmark¹⁴⁴. Der blir de godt mottatt av kong Harald og blir gitt veitsler i hans rike. Kongen tok også Harald Eiriksson som sin fostersønn

---

¹⁴⁰ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 74

¹⁴¹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 75

¹⁴² Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 77 og 78

¹⁴³ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 78 og 79

¹⁴⁴ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 81

og knesatte han. De ble i Danmark til sønnene vokste opp, og når de var gamle nok dro de i viking. Mens de var på tokt i Norge kom det til et slag mellom Håkon og Eirikssønnene i Avaldsnes. Her falt Guttorm Eiriksson og resten av dem flyktet tilbake til Danmark¹⁴⁵.

Eirikssønnene reiser senere tilbake til Norge, og det utspiller seg et slag mellom Håkon Adalsteinsfostre og Eirikssønnene. I dette slaget dør Gamle¹⁴⁶. De gjenværende Gunnhildssønnene flykter igjen til Danmark. På dette punktet i sagaen begynner betegnelsen Eirikssønnene og Gunnhildssønnene å bli brukt om hverandre. Et par år senere kommer de tilbake mens kong Håkon er på Fitjar. Det ble da sendt bud til kongen om at Gunnhildssønnene ikke var langt unna. Kongen samler så mange av sine menn han kan og møter Gunnhildssønnene nok en gang. I løpet av kampen hører vi om Øyvind Skrøya som går frem på samme måte som Eyvindr skreyja i Ágrip. Han skriker etter kongen og spør om han har flyktet, for han kan ikke se gullhjelmens hans¹⁴⁷. Sekvensen som beskrives her er påfallende lik fremstillingen i Ágrip. Mannen som går frem har riktignok skiftet navn fra Eyvindr skreyja til Øyvind Skrøya, men vi må gå ut fra at det kun er en omskrivning av navnet. Også kongens gullkrone er nevnt i begge sagaene.

Kort tid etter møttes kongen og Øyvind til slag, hvor Håkon dreper ham: *«Da kom det ei pil flygende, ei slik som kalles flein, den kom i armen på kong Håkon, i muskelen nedenfor aksla. Det er mange som sier at det var Gunnhilds skosvein, en som het Kisping, som løp frem i trengselen og ropte: «Gi plass for kongens bane!» og så skjøt han pila mot kong Håkon...»*¹⁴⁸. Etter dette la Eirikssønnene og hæren på flukt. I sagaen spekuleres det på om det var Gunnhild som hadde skyld i Håkon sin død, fordi det fløy tjukt med både piler og spyd i alle retninger i dette slaget, men det var skosveinens pil som førte til Håkons død¹⁴⁹. Før Håkon dør kaller han sine nærmeste til seg og forteller dem at Eirikssønnene skulle bli konger i Norge. Deretter dør han og både fiender og venner gråter over hans bortgang¹⁵⁰.

I Eirikssønnenes saga, har de blitt konger over Norge. Harald var den fremste av sønnene, da han var den eldste: *«Mora, Gunnhild, hjalp dem mye med styringen av landet, hun ble kalt Kongemor»*¹⁵¹. Her ser vi igjen likhetstrekk fra Ágrip da det blir direkte referert til at hun er

---

¹⁴⁵ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 82-88

¹⁴⁶ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 90 og 91

¹⁴⁷ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 90-94

¹⁴⁸ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 95

¹⁴⁹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 95

¹⁵⁰ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 95 og 96

¹⁵¹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 98

kjent som kongemor. Vi hører om at Gunnhildssønnene er gjerrige, og at folk fortalte at de gjemte unna gull og gravde det ned i jorden. Akkurat som i andre sagaer hører vi at under Gunnhildssønnene sin regjeringstid, var det uår, noe som gjorde dem upopulære. De fikk også fiender ved at de ødela blotsteder og brøt ned hovene. Dette fordi de hadde blitt kristnet i England for en tid tilbake, og ønsket å bekjempe hedendommen¹⁵².

Kanskje det mest fremtredende eksempelet av egging kommer når Gunnhild snakker til sønnene sine angående Trondheim: «*Hva har dere tenkt å gjøre med riket i Trondheimen? Dere har kongsnavn som forfedrene deres hadde, men dere har lite land og er mange om det. Tryggve og Gudrød har Viken i øst, og de har også et slags krav på det, siden de er av ætta; men hele Trondelag har Sigurd jarl, og jeg skjønner ikke hva det er som får dere til å la en jarl ta et så stort rike fra dere. Det er underlig, synes jeg, at dere hver sommer drar på vikingferd til andre land, og så lar en jarl ta farsarven fra dere innenlands*»¹⁵³. Videre egger hun ved å si at deres farfar Harald ikke hadde synes noe om den situasjonen de var i. Harald gråfell svarer på dette ved å si at det ikke er så lett å drepe denne Sigurd jarl. Han er av stor ætt, har mange venner, er en klok mann og vennekjær. Selv om de skulle ha tatt Trondheim ville ingen av Gunnhildssønnene følt seg trygge hos trønderne. Til dette sa Gunnhild: «*Da får vi gå fram på en annen måte med det vi har fore, og ikke ta så stort i. Harald og Erling skal sitte på Nordmøre i høst; jeg skal også være med dere, og så får vi alle sammen friste hva vi kan få til*»¹⁵⁴. Slik ble det gjort, og planen de iverksatte skulle omhandle broren til Sigurd jarl, Grjotgard.

Dette er et godt eksempel på det bildet vi har fått av Gunnhild. Hun er utrolig slu, klok og manipulerende i sin framferd. Hun henviser til farfaren og forteller hvor mye han klarte i forhold til dem. Videre rakker hun ned på deres vikingferder, hevder at de er passive og at de ikke har sørget for å tilegne seg de landområdene som, i hennes øyne, skulle vært deres. Vi får også inntrykk av at det mer og mer er Gunnhild som egentlig styrer og får ting gjort, og at sønnene inntar en rolle som hennes nikkedukker. De lytter til hennes råd, opptrer som handlingslammede, og ser an hva Gunnhild mener bør gjøres. Hennes forståelse for at en direkte konfrontasjon med Sigurd og hans nære venner vil bli katastrofalt for dem, beviser hennes list da hun heller vil lure ham ut i det åpne. Denne listen skal vise seg å føre til døden for Sigurd jarl. Gunnhild sin plan var at de via Grjotgard skulle få vite når Sigurd jarl var på

---

¹⁵² Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 100

¹⁵³ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 100

¹⁵⁴ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 101

sitt mest sårbare. Dette gikk Grjotgard med på i bytte mot en lovnad om at overta det ramme riket som Sigurd jarl holdt. Grjotgard holdt utkikk etter når det var best å gå etter Sigurd, og muligheten kom da han var på veitsler i Oglo med et lite følge. Grjotgard ga beskjed til Harald, hvorpå han og Erling dro til Oglo og brant jarlen med følge inne¹⁵⁵. Det gikk ikke helt etter planen, for trønderne innsatte sønnen til Sigurd jarl, Håkon, som sin jarl og høvding.

Gunnhild blir igjen nevnt i Håkon jarls saga etter at det hadde kommet til sammenstøt mellom Gunnhildssønnene og Håkon. Etter hvert ble folk lei denne ufreden og venner av begge parter gikk inn for å stifte forlik. Jarlen skulle holde like mye rike i Trondheim som faren Sigurd hadde, mens Gunnhildssønnene skulle ha riket som kong Håkon hadde hatt. Dette ble bundet med løfte fra begge parter. Her i sagafortellingen kommer en uventet vending angående forholdet mellom Gunnhild og Håkon jarl. Det later til at kjærligheten mellom dem blomstret¹⁵⁶. Det var høst da Håkon jarl dro til Opplandene for å møte Tryggve, Gudrød Bjørnsson og Dale-Gudbrand. Det kom til en privat samtale mellom dem, og da de dro tilbake til sine riker hadde de stiftet et godt vennskap. Intensjonen bak dette hører vi ikke om, men: *«Dette fikk Gunnhild og sønnene hennes greie på, og de fikk mistanke om at det kanskje var tenkt på landssvik mot kongene. De talte ofte om dette med hverandre»*¹⁵⁷. Dette er sammenfallende med den samtalen vi hører om i Saga Óláfs Tryggvasonar, men der snakkes det direkte om å overta kongemakten. Det ble lagt en plan om å drepe mennene, noe Harald og Gudrød lyktes med. Gudrød drepte Tryggve ved Sotnes, og Harald tok hånd om Gudrød Bjørnsson i Trøndelag. Deretter møttes kong Harald og broren Gudrød og la under seg Viken¹⁵⁸.

Kjærligheten mellom Håkon jarl og Gunnild skulle vise seg å ikke vare. Etter Gunnhildssønnenes overtakelse av Viken, samlet de til seg folk. De skulle reise opp mot Trondheim, og dette fikk jarlen vite. Han flyktet til Danmark da han ikke kunne stå opp mot dem. Da tok Gunnhildssønnene over Trondheimen, samlet skatter og etterlot Sigurd Sleva og Gudrød der mens de andre sønnene dro øst i landet. De holdt ikke Trondheimen lenge før Håkon jarl kom tilbake og tok det fra dem¹⁵⁹. Vi hører også om døden til Sigurd Sleva i denne sagaen. Sigurd kommer til Klypp herses gård, men han er ikke hjemme. Han blir imidlertid tatt godt imot av kona hans Ålov og det blir et godt gjestebud. På kvelden går kong Sigurd til

---

¹⁵⁵ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 101 og 102

¹⁵⁶ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 103 og 104

¹⁵⁷ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 105

¹⁵⁸ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 105 og 106

¹⁵⁹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 106 og 107

Ålov sin seng og sover der mot hennes vilje. Når Klypp får vite dette, dreper han Sigurd. Erling Gamle hevner Sigurd, og dreper Klypp¹⁶⁰. Etter dette samler kong Harald og Gudrød en stor hær og beveger seg nordover mot Trondheimen, hvorpå Håkon jarl flykter til Danmark igjen. Denne gangen til danekongen Harald Gormsson. Her var også Gull-Harald. Like etter dette blir en annen av Eirikssønnene drept i Trondheimen, Erling. Han dør etter at bøndene, utsatt for hans urett og harde krav, samler seg og går imot ham¹⁶¹. Vi hører så om Gunnhild igjen i Olav Tryggvasons saga.

Astrid, kona til Tryggve Olavsson og mor til Olav Tryggvason la på flukt etter at mannen hennes ble drept, med lille Olav. Hun gjemmer seg hos nære venner og blir en stund hos faren hennes Eirik Bjodaskalle på Oberstad¹⁶². Harald gråfell og Gudrød reiser for å se etter Astrid og barnet, men de er allerede borte. De forteller moren sin om forsøket på å finne Astrid, hvor Gunnhild spør dem nøye om alt som omhandler henne. Sønnene forteller om at det gikk snakk mellom gårdene om hva som ville skje med Olav. Gunnhild sendte speidere til Opplanda og i hele Viken for å finne ut av hvor Astrid var. De returnerte og fortalte at hun mest sannsynlig var hos faren sin. Da ruster Gunnhild opp tretti mann med hest og gode våpen og sender dem avgårde under ledelse av Håkon, en nær venn av henne. De fikk beskjed om at de skulle bringe sønnen til Astrid tilbake til henne¹⁶³.

Astrids flukt ligger nært opptil den som presenteres i *Saga Óláfs Tryggvasonar*. Astrid med følget sitt blir advart om at sendemenn fra Gunnhild er på vei, og de velger å reise videre. De kommer til en gård eid av Bjørn Eiterkveise. De blir jaget vekk og kommer så til Torstein hvor de får sove. Sendemennene kommer til Bjørn og spør etter Astrid og følget hennes. De får vite at han sendte dem videre og at de sikkert har søkt ly på en annen gård i bygda. Torstein får vite om sendemennene og vekker Astrid midt på natten og får dem avgårde. Han oppholder mennene den følgende dagen slik at Astrid og Olav kan komme seg til Svitjod hvor Håkon Gamle tar dem imot. Gunnhild får etter hvert vite at de kom seg vekk fra Norge og hvor de er. Da sender hun nok en gang ut Håkon for å lete etter Astrid på gården til Håkon Gamle. De blir tatt godt imot og spurt hva de ønsker der. Håkon prøver med vennlige ord å få med seg Olav, men Astrid nekter å gi fra seg sønnen sin. Håkon prøver på nytt å få tak i Olav, og denne gangen går det hardere for seg. Det kommer nesten til kamp, men Håkon må igjen

---

¹⁶⁰ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 107 og 108

¹⁶¹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 109

¹⁶² Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 110

¹⁶³ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 110 og 111

trekke seg tilbake. Etter denne nesten-konfrontasjonen reiser de tilbake til Norge og informerer Gunnhild at de heller ikke denne gangen fikk med seg Olav, men i det minste har de sett han¹⁶⁴.

Det siste vi hører om Gunnhild i Heimskringla er etter kong Harald gråfell sitt fall i Danmark. Danekongen samler en stor hær på over seks hundre skip og seiler til Norge. De herjer og tar seg frem hvor de går. Gunnhild prøver å samle en hær for å gå imot dem, uten å lykkes. Hun og sønnene reiser igjen over til Orknøyene og blir der en stund. De eneste sønnene som er igjen etter Eirik og Gunnhild er Ragnfrød og Gudrød¹⁶⁵. De dør senere i sagaen, men det er kun døden til Gudrød som nevnes¹⁶⁶, mens Ragnfrød flykter fra et slag¹⁶⁷. Her slutter fortellingene om Gunnhild og hun er sådan skrevet ut av sagaen, uten å dø av hverken å bli kastet i en myr eller av alderdom. Alt som blir sagt er at hun ble igjen på Orknøyene.

5.2.7 Jómsvíkinga saga

Hovedinnholdet i sagaen er konflikten mellom Jomsvikingene og det danske kongehuset. Det er lite informasjon om Gunnhild i denne teksten, men jeg vil gjengi den informasjonen som omhandler henne, og bruke noe informasjon fra AM 291 4to. Dette er også å finne i Flateyjarbók, men der er det oppstykket og innlemmet i andre sagaer¹⁶⁸. Gunnhild blir nevnt sammen med sønnen sin Harald gråfell i perioden da hun og sønnene styrte i Norge. I sagaen møter vi henne når det fortelles om sviket til Håkon jarl. Etter at jarlen ble jaget fra landet, dro han til Danmark, der han la en plan sammen med Harald Gormson om å svike Harald gråfell og Gunnhild. Kort gjengitt blir det fortalt at Gull-Harald drepte Harald gråfell, og at han selv ble beordret hengt av Håkon jarl. Vi gjenkjenner denne fortellingen fra andre kongesagaer som Heimskringla, Odd Snorresson sin Saga Óláfs Tryggvasonar og i Ágrip. Herfra sies det ikke mer om Gunnhild, men i AM 291 4to - manuskriptet fortelles det om hennes død. Hun blir, på samme måte som hos Monachus, lurt til Danmark for å gifte seg med Harald Blåtann. I stedet for ekteskap, blir hun fraktet vekk og kastet i en myr, senere kalt Gunnhild Mose¹⁶⁹.

Sagaen beskriver henne som Gunnhild Gormsdotter, så i denne versjonen er hun av dansk opphav. Hun er videre omtalt som søsteren til Harald Blåtann, likt som i Historia. Dette er noe

---

¹⁶⁴ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 111, 112 og 113

¹⁶⁵ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 119 og 120

¹⁶⁶ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 170

¹⁶⁷ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 122

¹⁶⁸ Larsen. *Soga om Jomsvikingane*, 10

¹⁶⁹ Larsen. *Soga om Jomsvikingane*, 10

merkelig, da det ser ut til at Gunnhild blir lurt til Danmark for å gifte seg med broren sin. I noen av sagaene blir Harald Gormsson omtalt som Harald Blåtann. Varierende hvordan narrativet i sagaene er, kan det hende at denne skildringen er bevisst. I forhold til hennes kunnskaper om trolldom, hører vi ikke noe. Av det lille vi hører, er det mulig å se at hun fremstår som en mektig kvinne, når hun styrer sammen med sønnen sin.

5.2.8 Orkneyinga saga

Vi begynner likt som i tidligere sagaer, med deres korte regjeringstid i Norge. Eirik Blodøks tar over styringen av Norge etter Harald Hårfagres død. Etter to år med makten kommer Håkon Adalsteinsfostre til Norge og Eirik legger på flukt. Etter å ha seilt vestover kommer de til England og Eirik begynner å krige i Skottland og det nordlige England. Da Kong Adalsteinsfostre får høre om dette «...sendte han udsending til Eirik og tilbød at overlade ham et stykke land, og lod sige at han havde været gode venner med Kong Harald, og at det vilde han lade sønnen mærke. Desuden lod han sige at han vilde forlige ham med sin fostersøn, Kong Håkon»¹⁷⁰. Også i denne sagaen hører vi om hvordan Eiriks dårlige og harde styre i Northumberland går ut over folket. Northumberland var hans å styre så lenge Adalstein levde. Etter hans død tok hans bror, kong Edmund, over tronen og var langt mindre vennskapelig mot nordmennene. Han syntes det passet seg dårlig at Eirik styrte Northumberland¹⁷¹.

Eirik reiste nordover til Orknøyene, og skaffet seg et stort mannskap. Han dro så tilbake til England på tokt, og i en treffning der med Olaf, falt Eirik. Da Gunnhild og sønnene fikk vite at Eirik hadde falt i slag, flyktet de til Orknøyene hvor de raskt tok kontrollen og brukte det som base. Det er her vi får høre mer om den eneste datteren til Eirik og Gunnhild, Ragnhild. Mens de oppholdt seg på Orknøyene fikk de vite at det var krig mellom kongen av Danmark, Harald Gormsøn, og Håkon Adalsteinsfostre. De beslutter å reise til Danmark, men først gifter de bort Ragnhild til Arnfinn, sønn av Torfinn Jarl¹⁷². På dette tidspunktet blir ikke Gunnhild nevnt mer i sagaen, men vi hører litt mer om datteren hennes og de sammenfallende likhetene hun har med moren.

---

¹⁷⁰ Ægidius. Orknøboernes saga, 9 og 10

¹⁷¹ Ægidius. Orknøboernes saga, 10

¹⁷² Ægidius. Orknøboernes saga, 10

Ragnhild får sin mann Arnfinn tatt av dage, og gifter seg så med Håvard. Det blir ikke beskrevet hvordan hun tar livet av sin første mann, men som vi skal se varer hennes andre ekteskap ikke særlig lenge. Håvards søstersønn, Einar Smørrebrød, blir invitert til gjestebud hos Håvard og Ragnhild og under Einar sitt opphold hos dem, snakker Ragnhild og han mye sammen: *“Mit samliv med Håvard varer nok ikke længe til, og, for at sige det som det er: der findes mænd på Øerne som ikke vil holde sig tilbage dersom du ikke under dig selv den ære”*¹⁷³. Med disse ord ble Einar overtalt til grådighet og svik mot sin slektning, og de snakket om hvordan de skulle drepe Håvard for å kunne gifte seg. Her ser vi et typisk eksempel på det vi vet om Gunnhild som blir gjenspeilt i datteren. Hun setter menn opp mot hverandre, manipulerer frem sine egne ønsker og setter familie mot familie. En tid senere skal Einar til å iverksette sin plan. En spåmann som oppholdt seg hos Einar sier at han heller burde vente til dagen etter: *«...ellers vil der længe forekomme slægtsdrab inden for jeres slægt»*¹⁷⁴. Einar ignorerer dette og fortsetter den samme dagen, som viser seg å være en stor feil.

Einar og Håvard møttes til en hard, men kort kamp som Håvard tapte. Etter at denne handlingen ble kjent, mente folk at Einar hadde gjort en stor udåd. Ragnhild ville nå ikke ha noe med han å gjøre, og lyver om at hun var med i sammensvergelsen som ledet til Håvards død. Like etter dette sendte hun bud etter Einar Hård-i-kæften, nok en søstersønn til Håvard. Da de møttes sa hun at det var en skandale at ingen av slektningene hans ville hevne mordet, hvorpå hun proklamerte at hun ville gjøre alt hun kunne for å hevne han: *«Det er da også indlysende,» sagde hun, «at den som hævner jarlen vil blive regnet mest af alle gode mænd; samtidig har han også vundet hans magt»*¹⁷⁵. Til dette svarte Einar: *“Det siges, frue, at somme tider siger I noget andet end I tænker; men den som udfører denne gerning vil forlange at du (!) skaffer dem (!) både magten i hænde tillige med de andre ting man vil anse for lige så vigtige»*¹⁷⁶. Etter dette skiller de lag, og Einar Hård-i-kæften ender opp med å gå løs på Einar Smørrebrød og dreper han. Ragnhild gir seg ikke med dette. Hun sender nå et bud til den andre broren til Arnfinn og Håvard - Ljot. De gifter seg, og fordi han er i nærmeste slekt til Håvard blir han jarl.

Slik Ragnhild fremstilles, er det mange likhetstrekk mellom henne og moren. Hun viser seg å være en sterk kvinne med store manipulerende evner. Hun er like slø som Gunnhild og like

---

¹⁷³ Ægidius. Orknøboernes saga, 11

¹⁷⁴ Ægidius. Orknøboernes saga, 11

¹⁷⁵ Ægidius. Orknøboernes saga, 12

¹⁷⁶ Ægidius. Orknøboernes saga, 12

flink til å påvirke alle rundt seg for sin egen agenda. Kanskje er Ragnhild fremstilt på samme måte som moren fordi det er dette bildet forfatteren hadde av Gunnhild. Det er fortalt i flere kilder at hun blir giftet bort på Orknøyene, og det er derfor naturlig at det er her vi hører mest om henne. Både i Heimskringla og Fagrskinna hører vi om Ragnhild, noe som er naturlig da det er stor sannsynlighet for at Snorre brukte tidlige utgaver av Orknøyene Saga som kilde i sitt verk. I Heimskringla hører vi at Ragnhild gifter seg med Arnfinn, som her, mens i Fagrskinna gifter hun seg med Håvard.

5.2.9 Fagrskinna – Nóregs konunga tal

Vi møter Gunnhild, her titulert som Ossursdotter, for første gang i forbindelse med Kong Eirik, hennes ektemann. Han er beskrevet som: «... *en stor og sterk mann, djerv og uredde, vakker å se til, stridlynt, gjerrig, uforsiktig, seiarsæl og stor hærmann*»¹⁷⁷. Kapittelet begynner med at Eirik var kong Haralds favorittsønn. «*Han satte Eirik til høvding over hirden, for kongen ble tungføre med alderen. Han hedret også Eirik med å sette ham i høysete sitt, og lot ham hete konge, ga ham makt til å styre hirden sin og stelle med kongens saker og dømme etter landsloven*»¹⁷⁸. Tre år etter døde kong Harald, og Eirik overtok riket og giftet seg med Gunnhild. Hun var datter av Ossur Tote, også kjent som lavskjegg, og var fra nordre Hålogaland. Likedan som i beskrivelsen av Eirik, begynner også Gunnhild sin positivt og ender negativt. Dette kjenner vi igjen fra andre kilders beskrivelser av henne. «*Gunnhild, hans kone, var fager å se til, staselig, ikke storvokst, dyptenkt, snakkesalig, og ondskapsfull, ikke vennlig, svært grisk etter gods og land*»¹⁷⁹.

Ut fra tidligere kilders beskrivelse av deres regjeringstid, ser vi her et sammenfall i Fagrskinna: «*Deres tid ble kort, og likevel syntes landsfolket den ble langnok, fordi de mente kongen lot seg overtale, og dronningen var bare ondsinnet*»¹⁸⁰. Herunder hører vi også at han dreper flere av sine brødre, deriblant Bjørn Kjøpmann og Olav Digerbein. Grunnen til at Eirik ville gjøre noe så grusomt var for å sikre enekongedømme, og for å etter sin død kunne gi makten over til sine sønner. Vi får nå informasjon om konfliktene som oppstår mellom dem og Håkon Adalsteinsfostre. Da Håkon lærte om Harald Hårfagre sin død, ble han anbefalt av Adalstein å reise til Norge. På sin ferd over fra England til Norge ble de utsatt for styggvær, hvor Håkon og hans følge ble fraskilt i stormen. De som berget seg i land, oppsøkte kong

¹⁷⁷ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 52

¹⁷⁸ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 52

¹⁷⁹ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 52

¹⁸⁰ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 52 og 53

Eirik og fortalte han at hans bror Håkon mest sannsynlig hadde forlist og var omkommet til sjøs. Eirik fortalte denne gode nyheten til Gunnhild. Dette betydde at hans kongedømme ikke lenger var truet, og at det ikke lenger var noen som sto i veien for dem. Gunnhild svarte med et kvad:

*«Håkon red bak bølgen
bordhesten, kom fra vest,
den gjeve; lot ikke brim bite
bord, gramen er i Fjordane»¹⁸¹*

Ved bruk av sine syn og spådomskunnskaper visste Gunnhild at de ikke var trygge, og at Håkon også hadde kommet uskadet i land. I Norge ble Håkon godt likt av folket, og kom godt overens med dem. De var rett og slett lei, fryktet overmakten og den urettferdigheten de sto ovenfor, og alt dette var Gunnhild sin feil: «... *ingen mente annet enn at dette var hennes feil*»¹⁸².

I løpet av vinteren ble Håkon tildelt kongenavn, og når sommeren kom samlet bøndene seg for å sette styret til Eirik under press. De gjorde Håkon til sin konge, noe som økte hans status og bidro til at flere og flere sluttet seg til han. Etter dette truet bøndene Eirik ytterligere: «*de ville ikke tåle Gunnhilds vanstyre*»¹⁸³. Etter råd fra sine beste rådgivere flyktet Eirik fra Norge over til England og oppsøkte Adalstein. Han gikk frem med gode ord: «... *etter de vennskapsordene han hadde sendt med Håkon, fostersønnen sin, at Eirik skulle være velkommen hos ham eller enn å legge bror sin, Håkon, for hat, eller slåss mot han*»¹⁸⁴. Kong Adalstein tok Eirik vel imot og ga han Northumberland som fredsland, hvor han skulle styre. Her ble Eirik døpt og føyde seg etter den rette tro og religion, kristendommen. Etter at Eirik hadde tatt over makten i Northumberland, kom han til å tenke over hvor mye han hadde hatt i Norge i form av skattland, og hvor lite han nå hadde å råde over. Dette førte til at han samlet en stor hær og begynte et langt vikingtokt. Det kom til et stort slag mellom Eirik og Olav, som stod i ledtog med sønnen til den avdøde Adalstein, Jatmund. Eirik ble overmannet og han og

---

¹⁸¹ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 55

¹⁸² Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 56

¹⁸³ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 56

¹⁸⁴ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 56

hele følget ble drept¹⁸⁵. Da Gunnhild hørte om sin manns bortgang, kvad hun om han i en stil som om Odin selv ønsket han velkommen til Valhall¹⁸⁶.

Etter tjue år med kong Håkon Adalsteinsfostre på tronen kommer noen av Eirikssønnene, Gamle, Harald og Sigurd fra Danmark for å herje i Norge. Det blir ufred mellom Håkon og Eirikssønnene og i en trefning på Fitjar møter Håkon sin skjebne. Når Eirikssønnene får vite at Håkon er i veitsle på Fitjar i Stord, setter de etter dit¹⁸⁷. Kong Håkon blir varslet om deres ankomst, samler sitt følge og gjør seg klar for kamp: «*Det var hett solskinn den dagen, og kong Håkon trev av seg brynjen og satte hjelmen på hodet, egget leende alle sine menn til å gå på, og gledet hæren med sitt blide uttrykk ...*»¹⁸⁸. Slaget går i Håkons favør, noe som tvinger Eirikssønnenes hær til å legge på flukt. Kongshæren og kongen selv følger etter dem en stund, men i løpet av kampen legger Håkon merke til at han har et dypt og blødende sår. Det tar ikke lang tid før han forstår at dette er hans banesår, og samler sine nærmeste og rådgiverne til seg. På sitt dødsleie forteller han om det han angrer på, mest av alt at han hadde spottet Gud og gått imot kristenlovene. Han angrer også på denne ufreden med sine frender, Gunnhildsønnene, og sender dem et brev hvor han gir Harald gråfell sin hird og riket. Brevet kom til Gunnhildsønnene for sent til at de rakk å møte Håkon for siste gang, men Harald ble tatt til konge over Norge da han ankom¹⁸⁹. Hirden i Norge hadde vært splittet mellom de som tidligere hadde vært lojale mot Gunnhildsønnene, og de lojale til den nylig avdøde kong Håkon. Denne splittelsen i hirden presenteres i kvad av Glum Geirason og Øyvind Skaldespille:

*«En drott har jeg hatt,
dyre herre, før deg
- alderdommen slår, konge -
Jeg ønsker meg ikke den tredje.
Tro var jeg den prektige konge,
aldri lekte jeg med to skjold.
Flokken din fyller jeg, konge!
Men alderdommen tar meg;
- før jeg glemte Håkon»¹⁹⁰*

Slik vi har hørt i tidligere kilder, ventet det dårlige tider for den norske befolkningen. På et tidspunkt i løpet av deres ungdom i England hadde Gunnhildsønnene latt seg døpe til

¹⁸⁵ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 57 og 58

¹⁸⁶ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 58, 59 og 60

¹⁸⁷ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 68, 69, 70

¹⁸⁸ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 72

¹⁸⁹ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 77 og 78

¹⁹⁰ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 82

kristendommen. Når de nå var i Norge «... brøt de ned hov og blotskap, men de tvang ingen til kristendom. Ingen ting er sagt om hvordan de holdt troen, slik at den var kristen som de ville, og den var hedning som de ville»¹⁹¹. Uårene som fulgte ble forklart med de hedenske gudenes vrede over at deres blotsteder ble ødelagt. Videre fortelles det at Eirikssønnene var griske og så gjerrige at folk knapt hadde mat. Dette gjorde at folket gravde ned det lille de hadde for at Eirikssønnene ikke skulle få tak i eiendelen deres. Det var ikke før Håkon Ladejarl kom på banen at ting endret seg til det bedre i Norge.

Etter Håkon Ladejarls fars død, reiste Håkon ut på viking. I Danmark la han sammen med Harald Gormsson og Gullharald en plan om å avsette Gunnhildssønnene og sette Håkon Ladejarl til makten. Harald gråfell skulle lure til Danmark under falske løfter om at Harald Gormsson ville hjelpe sin fostersønn med de problemene han hadde i Norge¹⁹². Harald reiste til Danmark for å oppholde seg i Jylland som var lovet som vintersete for han og hans følge. Ved Hals i Limfjorden slo Gullharald til mot Harald gråfell og hans følge. Gunnhildssønnen og hans menn slåss hardt, men slaget endte med deres død. Mens Gullharald slåss mot Norges konge, hadde danskekongen og Håkon jarl blitt enige om å dolke deres tredje part i ryggen: «Den samme sommeren for Harald Gormsson til Norge med hele danehæren. Gunnhild og sønnene hennes rømte fra landet for ham og for vest til Skottland. Da la Harald Gormsson hele Norgesveldet, og satte Håkon til landsstyrer øst til Lindesnes og ga ham jarls navn, ba ham ta veitsler og dømme etter landets lov, og svare skatter til danekongen»¹⁹³. Håkon blir altså konge, bringer tilbake blotet, og bygger opp det som Gunnhildssønnene hadde ødelagt. Mirakelet skjer, og folket får igjen god tilgang på sild og korn.

Gunnhild og sønnene gjør et siste forsøk på å ta Norge tilbake, da Ragnfrød Eiriksson krever riket fra Håkon. De kommer til slag i Sogn, men Håkons hær, og ikke minst Håkon selv, viser seg å være for mye for Gunnhild og hennes sønner, så de må nok en gang flykte til Skottland¹⁹⁴.

5.2.10 Flatøybok

Den korte tåtten om kong Sigurd Slevas død er kjent fra mange sagaer, men det er kun i Flateyjarbók den står for seg selv. Sigurd sender en av mennene sine, Torkjell Klypp, på et

---

¹⁹¹ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 82

¹⁹² Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 87-92

¹⁹³ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 96

¹⁹⁴ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 97-100

langvarig oppdrag. Mens han er borte, sender han folk til Ålov, Torkjell sin kone. Hun blir bedt om å komme til kongen og må ligge i hans seng, noe hun og flere av kongens menn mener er både vondt og stygt. Når Torkjell kommer tilbake fra sitt oppdrag og får høre hva som er skjedd, dreper han kong Sigurd Sleva. Kort etter blir han selv drept av Ogmund. Da Gunnhild fikk høre om dette: «...syntes hun å ha lidt så mye vondt av Ålov at hun ville gjøre henne skammelig gjengjeld»¹⁹⁵. Ålov ble redd for hva Gunnhild ville gjøre, og flykter til Island med datteren sin, Gudrun Klyppsdotter. Dette er alt vi hører om Gunnhild i tåtten om Sigurd Sleva. Historien om Sigurd og døden hans er kjent i flere sagaer, men Gunnhild omtales svært lite i disse fortellingene. Det kan hende at Gunnhild og hennes sønn Sigurd ble satt i et spesielt dårlig lys. Dette burde nevnes fordi Jon Håkonsson nedstammer fra Gudrun og mannen hennes Einar, i likhet med Torkjell Klypp¹⁹⁶. Sigurd Slevas død er gjengitt i Heimskringla, men mindre detaljert når det gjelder både hendelsen og Gunnhild.

Vi hører om Gunnhild i forbindelse med at Eirik hadde ferdes på vikingtokt nord i Finnmark. Der traff Eirik sine menn på Gunnhild. Hun blir beskrevet som en vakker kvinne, og presenterer seg som Gunnhild, datter av Ossur Tote. Hun var her for å lære trolldomskunnskap av de viseste finnene i hele Finnmark¹⁹⁷. Sekvensen med finnene og kongsmennene er svært lik fremstillingen i Heimskringla. Eirik tar Gunnhild til sin kone, og hun blir beskrevet slik: «*Gunnhild, konen hans, var fager, klok og trollkyndig og full av falskhet, glad i å føre ordet, men ondskapsfull*»¹⁹⁸. Eirik retter nå sitt blikk mot å bli enekonge i Norge, og for å få det til må han kvitte seg med brødrene sine. Han startet med å brenne Ragnvald Rettelbein inne på Hadeland, Gudrød Ljome druknet utenfor Jæren, og Bjørn Kjøpmann ble drept i Sem etter at Eirik angrep han. Halvdan svarte var den siste av brødrene Eirik måtte bli kvitt, men det tok Gunnhild seg av. Halvdan hadde støtte fra trønderne og satt i Trøndelag, men to vintre senere døde han brått. Det ble fortalt at det var Gunnhild sin skyld, fordi hun hadde kjøpt en trollkyndig kone til å gi Halvdan banedrikk¹⁹⁹. Eirik rådde over Norge til Håkon Adalsteinsfostre kom til landet.

Det tok ikke lang tid etter at Håkon var kommet til Norge, før hans popularitet langt oversteg Eiriks. Han overtok tronen fra Eirik som flyktet til England. Som vi har hørt om tidligere, herjet han i England før kong Adalstein ga han styre over Northumberland, hvor Eirik skulle

---

¹⁹⁵ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 96

¹⁹⁶ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 93-97

¹⁹⁷ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 140

¹⁹⁸ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 148

¹⁹⁹ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 142-148

verge landet mot vikinger og danene. Her ble Eirik og familien hans kristnet og tok til den rette troen. De levde godt i Northumberland, helt til Adalstein døde og hans bror, kong Jatmund, tok tronen²⁰⁰. Den nye kongen hadde et dårlig forhold både til nordmenn og til Eirik. Da Eirik fikk vite at kong Jatmund ville sette en ny mann til høvding i Northumberland, samlet han folk fra Orknøyene og Suderøyene, og begynte å plyndre innenlands i Bretland. Kong Jatmund hadde satt en mann til å verge dette stedet, han het Olav. Denne Olav samlet en hær og gikk imot Eirik. I dette slaget dør Eirik og de få som klarer å flykte reiser til Gunnhild og forteller henne om hva som har skjedd. Gunnhild og sønnene samlet så mye de kunne og reiste over til Orknøyene som Eirikssønnene la det under seg²⁰¹.

Etter hvert hørte Gunnhild og sønnene hennes at det var ufred mellom Danmark og Norge. De giftet bort Ragnhild, Gunnhild og Eiriks datter, til Arnfinn jarl. Deretter dro de til kong Harald Gormsson og ble godt tatt imot. Han tok Harald Eirikson til fostring og ga dem mye land å råde over²⁰². Etter at sønnene hadde blitt store nok, begynte de å føre kamp mot Håkon Adalsteinsfostre. De kjempet støtt og stadig, men de mest kjente slagene mellom dem var på Stad ved Færøysundet hvor Gamle Eiriksson ble drept, og slaget på Stord²⁰³. På det sistnevnte slaget falt kong Håkon. Hæren til Eirikssønnene var mye større enn kongens, men likevel kom det til slag mellom dem. Morbrødrene til sønnene, Øyvind Skrøya og Alv Askmann, var med i hæren til sønnene og gikk i fronten. Håkon gikk imot dem og drepte begge, da la Eirikssønnene sin hær på flukt. Mens Håkon og hans menn fulgte etter den flyktende hæren, ble kongen truffet av en pil. *«Da fløy en pil, en slik de kalte flein, og traff kongen i overarmsmuskelen, nedenfor akselen. Mange sier at Gunnhilds skosvein, som het Krisping, sprang frem i trengselen og ropte: «Gi plass for kongsbanen,» og skjøt så fleinen mot kongen»*²⁰⁴. Gunnhild får altså skyld i kongens død, men det er også de som sier at ingen vet hvem som egentlig skjøt pilen. I slaget var det tjukt med våpen som ble kastet og skutt i alle retninger. Uansett hvem som skjøt pilen, ga det kongen banesår. Kort tid etter, på sitt dødsleie, overførte kong Håkon kongeriket til Eirikssønnene og ba dem være gode mot kongens venner²⁰⁵.

---

²⁰⁰ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 150 og 151

²⁰¹ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 150, 151 og 152

²⁰² Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 155

²⁰³ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 164, 165 og 167

²⁰⁴ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 168

²⁰⁵ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 169

Av Eirikssønnene var det Harald som tok ledelsen, men det skulle nok vise seg at det ikke var helt sant: «*Gunnhild, mor deres, hadde mest å si blant dem i styret av landet*»²⁰⁶. Det er meget mulig at hun brukte sine unge sønner for å fremme sin egen agenda via manipulering. Det skulle forsåvidt vise seg vanskelig for dem å styre Norge, for sønnene gjorde seg også fort upopulære ved å rive ned hovene og ødelegge blotstedene. Det ble fortalt at Eirikssønnene var både voldsomme og griske, og holdt ikke loven som kong Håkon hadde gjort²⁰⁷.

Gunnhild møtte sønnene sine ofte for å rådslå hvordan landet skulle styres. Under et av disse møtene spurte hun sønnene sine hva de skulle gjøre med Trøndelag. «*Dere bærer kongsnavn som forfedrene deres, men har lite land som dere er mange om å dele, Viken i øst har Tryggve og Gudrød. De har et visst krav på det etter ætten sin, men Sigurd jarl rår for Trøndelag, og jeg vet ikke hva som forplikter dere til å la ham få ha så stort rike*»²⁰⁸. Videre kritiserte hun deres vilje til å gå i viking i utlandet, og deres uvilje til å ordne opp med ting i Norge. Hun pirret dem så med å si at deres forfedre ikke ville hatt noe problem med å rydde Sigurd av makten. Kong Harald sa at det ikke var så lett å hamle opp med Sigurd, for han hadde mye støtte og var venn med mange. Gunnhild sa de skulle legge en plan på hvordan de skulle kvitte seg med Sigurd og ta over makten. Først sendte de menn til både Sigurd jarl og hans bror, Grjotgard. På dette besøket ble Grjotgard overtalt til å si ifra når Sigurd var med lite følge, slik at Sigurd kunne bli ryddet av banen. Som takk skulle Grjotgard bli jarl over Trøndelag. Litt senere ga han beskjed til kong Harald om at Sigurd var på veitsle med et lite følge. Da reiste Harald og Erlend opp hvor jarlen var og brant han inne²⁰⁹.

Dette gikk ikke helt etter planen, for trønderne samlet seg og tok Sigurd jarls sønn, Håkon jarl, til sin høvding. Han holdt Trøndelag i tre vintre, og Gunnhildssønnene fikk ikke skatter fra dem. Etter hvert ble det forlik mellom jarlen og kongene, hvor jarlen skulle styre det området som hans far hadde hatt, og kongene fikk det som kong Håkon hadde tidligere hadde hatt. Det er i løpet av denne tiden det blir stor kjærlighet mellom Gunnhild og Håkon, slik som vi har hørt om i Heimskringla²¹⁰.

Denne kjærligheten og freden mellom dem skulle imidlertid ikke vare. En høst møtte Håkon jarl flere av kongene i Opplandene; Tryggve Olavsson, Gudrød Bjørnsson og Dale-Gudbrand.

---

²⁰⁶ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 170

²⁰⁷ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 171

²⁰⁸ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 171

²⁰⁹ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 173

²¹⁰ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 173 og 174

De møttes og snakket i hemmelighet, og når de skilte lag var det som venner. Dette fikk Gunnhild og sønnene vite og trodde det var snakk om landssvik. De la så en plan på hvordan de skulle gå frem. Denne planen var riktig så slø, og den endte med at både Tryggve Olavsson og Gudrød Björnsson ble drept²¹¹. Da kongene var drept, samlet Gunnhilds sønnen en hær og gikk opp mot Trøndelag etter Håkon jarl. Jarlen fikk vite at de var på vei og samlet en hær, men sønnenes var mye større. Istedenfor å konfrontere dem, bestemte Håkon seg for å flykte til Danmark og ble der en stund. Gunnhilds sønnene la så Trøndelag under seg, men fikk store vanskeligheter og noen av dem døde²¹².

Etter Tryggves død, flyktet Astrid, hans kone, fra gården med et lite følge. Hun var gravid og fryktet for hva som ville skje med barnet. Først flyktet hun ut på holme hvor hun fødte en sønn. Hun ga han navnet Olav. Deretter reiste hun videre til Eirik, hennes far som bodde på Obrestad, og ble der en stund²¹³. Gunnhild fikk vite at Astrid var hos sin far, og kalte så på sin beste venn, en mann ved navn Håkon og ba han reise til Eirik. Dette fikk Eirik nyss om, og fikk sendt sin datter avgårde mot Sverige. Han fortalte henne at hun skulle oppsøke en nær venn av han, Håkon Gamle. Forkledd som tigger dro Astrid av sted. Håkon kunne ikke finne Astrid og returnerte tomhendt til Gunnhild²¹⁴.

Astrid klarte å komme til Sverige og Håkon Gamle som tok henne godt imot. På nytt prøvde Gunnhild å finne ut av hvor Astrid var. Da hun fikk vite at de hadde kommet til Svitjod, sendte hun nok en gang Håkon for å lete etter Astrid. Slik vi har sett i Heimskringla og Saga Óláfs Tryggvasonar, blir Håkon tatt godt imot av Håkon Gamle. Håkon talte sin sak og ba om å få ta med seg Olav, men ble nektet dette. Senere kom Håkon tilbake med flere menn og prøvde å ta Olav med seg med makt. Han ble stoppet av en trelle som truet Håkon. Etter deres mislykkede forsøk på å få tak i Olav, dro Håkon med følge sitt tilbake til Norge og informerte Gunnhild. Hun var ikke videre imponert over at de ikke hadde klart oppdraget²¹⁵.

Noe av det siste vi hører om Gunnhild i sagaen er like etter Harald gråfell sin død. Han blir lurt til Danmark av danskekongen, Håkon jarl og en mann ved navn Gull-Harald. Da Harald gråfell nærmet seg Hals i Limfjord, ble han angrepet av Gull-Harald og drept. Håkon jarl sviker Gull-Harald og dreper han. Håkon stiftet etter dette forlik mellom seg og danskekongen

---

²¹¹ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 175, 176 og 177

²¹² Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 178-181

²¹³ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 182 og 183

²¹⁴ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 184 og 185

²¹⁵ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 186-190

og sammen samlet de en hær og dro mot Norge²¹⁶. Gunnhild og de gjenlevende sønnene prøvde å samle en hær, men fikk knapt med folk. Da flyktet de til Orknøyene og oppholdt seg der. Det kom til noen sammenstøt mellom sønnene til Gunnhild og Håkon jarl, men jarlen vant²¹⁷.

I den perioden hvor Håkon jarl regjerte i Norge, var det ofte konflikt mellom han, Gunnhild og hennes gjenlevende sønner. Han var bestemt på å rydde dem av banen, og begynte med Gunnhild. Han fikk vennen Harald Gormsson til å invitere Gunnhild til Danmark. Han ville ta henne til hustru og la henne råde slik hun ville. «...*Danmark ville bli lykkelig ved å oppnå å få en slik dronning over seg, så klok og godt skikket som Gunnhild var*»²¹⁸. Da Gunnhild mottok dette budskapet, synes hun det virket som et godt forslag, og dro til Danmark. Når kongen fikk vite at hun var ankommet, sendte han folk for å gripe henne. «*De grep Gunnhild med stort ståk og spott og fór hardt og stygt med henne og druknet den usle dronningen i en fryktelig dyp myr. Der gikk det slik en kunne vente, at dårlig opphav fikk dårlig ende, for Gunnhild hadde, som før er sagt, grusomt sveket finnene, læremestrene sine*»²¹⁹. Her slutter sagaen å nevne Gunnhild og hennes grusomhet og misgjerninger.

5.3 Islendingesaga

5.3.1 Egils saga Skallagrímssonar

Egil saga Skallagrímssonar er en islendingasaga med fokus på Egil Skallagrímsson og hans konflikt med den norske kongefamilien. Først er han i konflikt med Harald Hårfagre, deretter kong Eirik og Gunnhild, her beskrevet som en «...*malicious wife*...»²²⁰. Hun blir først nevnt mens Eirik er på et vikingtokt til Permia, og på den samme ferden gifter han seg med Gunnhild, datter av Ossur Tote: «... *outstandingly attractive and wise, and well versed in the magical arts*»²²¹. Hun beskrives her ulikt kongesagaene. Hun omtales på en positiv måte, mens i de andre sagaene er det ofte en positiv og en negativ beskrivelse. Senere hører vi om at Egil og en venn av han, Olvir, er på gjestebud sammen med kong Eirik og dronning Gunnhild. Verten er en mann ved navn Atloy-Bard. Mange blir fulle, inkludert Egil, som proklamerer et vers hvor han sier vondt om Bard. Egil blir bedt om å slutte med dette, og Bard går til

---

²¹⁶ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 197-202

²¹⁷ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 203, 204 og 205

²¹⁸ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 297

²¹⁹ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 297

²²⁰ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 33

²²¹ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 75

Gunnhild og forteller om hvordan Egil bringer skam over dem. De blander giftdrikk som Bard gir til Egil. Her får vi lære at Egil også er trollkyndig, da han ved hjelp av runer finner ut at drikken hans er forgiftet. Når Egil og Olvir er i ferd med å gå ut, forsøker Bard å gi han et horn med øl. Da sier Egil et nytt vers, trekker sverdet sitt og dreper Bard. Egil etterlater Olvir og legger på flukt fra gården. Når kong Eirik får vite hva som har skjedd, sender han folk etter Egil, men de finner han ikke²²².

Etter å ha vært på flukt en stund og herjet i Danmark, reiser Egil og Thorolf, broren hans, tilbake til Norge. Her besøker de en tredje bror Thorir og hans sønn, Arinbjorn. Thorir advarer Egil om at han er utsatt for kongens vrede etter drapet på Bard, og tilbyr seg å gå til kongen og tale Egils sak. Kong Eirik tar han godt imot, noe som får Gunnhild til å reagere på hans overbærenhet: «*I think that once again you are allowing yourself to be easily persuaded and are quick to forget being wronged*»²²³. Hun påstår at han vil fortsette å være for mild mot Egil til han dreper flere av Eirik sine menn. Eirik står ved sin beslutning, men Gunnhild er fortsatt skeptisk. Thorir vender så tilbake til sine gjester og forteller dem om hva kongen og dronningen har sagt.

Videre blir det fortalt at det skulle være en stor offerfest i Gaular, og mange folk skulle komme, inkludert Egil. Her får vi høre om Gunnhild sine brødre; Eyvind Braggart og Alf Askmann. Hun ber dem om å drepe begge Skallagrimbrødrene. Dette gikk de med på, men det skulle ikke gå slik Gunnhild ville. Thorir ba Arinbjorn om å være igjen med Egil fordi: «*I know about Gunnhild`s conniving, Egil`s impetuousness and the king`s severity, and we cannot keep an eye on all three at once*»²²⁴. Thorolf og Thorir drar til festen, hvor de hele tiden er i nærheten av hverandre, slik at ingen av Gunnhilds brødre kan komme nær de. Da ber hun dem om å drepe en av mennene til Thorir «*...rather than all of them escaping*»²²⁵. Eyvind dreper en av mennene og blir forvist fra Norge og seiler til Danmark. Egil reiser i viking og ankrer i Danmark. Der blir han fortalt at Eyvind er like i nærheten og venter i bakhold for å drepe han. Egil bestemmer seg for å overraske Eyvind og hans følge før de rekker å iverksette bakholdsangrepet. I det korte slaget flykter Eyvind, og Egil tar skipene og det som er ombord med seg. Han og Thorolf beslutter å holde seg unna Norge og reiser til

---

²²² Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 81, 82 og 83

²²³ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 89

²²⁴ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 90

²²⁵ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 90

England for å tjene kong Adalstein. Mens de er i hans tjeneste, dør Thorolf i et slag mot den skotske kongen Olaf²²⁶.

Egil blir i England og ved kongens side i en periode, før han likevel bestemmer seg for å reise til Norge. Han ønsker å finne ut av hva som har skjedd med brorens kone, Asgerd, og reiser til Thorirs gårde. Her får han vite at Thorir er død, men at sønnen hans Arinbjorn har tatt over. Egil ble der vinteren over, og giftet seg med Asgerd²²⁷. Om sommeren reiser han til Island fordi Arinbjorn advarer han mot å oppholde seg i Norge «...*while Queen Gunnhild held such power. She is very ill-disposed of you, ... and it made things much worse when you ran into Eyvind off Jutland*»²²⁸. Vel over på Island reiser han til sin far, som han ikke hadde sett på over tolv år. Egil drar så tilbake til Norge for å ordne opp i en situasjon angående land hans kone hadde krav på.

Egil fikk vite at Berg-Onund hadde tatt over land etter sin far, Bjorn, og at noe av dette landet hadde Asgerd krav på. Da han seilte inn i Fjordene dro han rett til Arinbjorn, som kunne fortelle at det ville bli vanskelig å få tilbake det som tilhørte henne, fordi «...*Gunnhild is your greatest enemy, and she will not urge Onund to settle up*»²²⁹. Egil er sikker på at kongen vil tillate Asgerd å få sin del etter loven, og med hjelpen til Arinbjorn er Egil villig til å gå til ting mot Onund. Deretter reiser Egil til Onund sør for Hordaland og ber om sin del av landet. Dette går ikke Onund med på og sier mye stygt om både Egil og hans nye kone, men er villig til å gå til Gulatinget for å ordne opp i dette: «...*and if I have my way you won't be leaving there in one piece*»²³⁰. Egil returnerer til Arinbjorn og forteller hvordan møtet gikk. Arinbjorn tar saken videre til kongen, men Eirik er sint på han fordi han har latt Egil få bo hos han, og fordi han tar Egils side i denne saken. Til tross for dette, reiser de til Gulatinget etter vinteren.

Under tinget presenterer Egil sin sak, og Arinbjorn bringer så frem vitner som sier de var til stede da Bjorn bestemte hvem som skulle være arvingen etter hans bortgang. Deres ord skulle bindes med løfte, noe domstolen ville gå med på dersom kongen tillot det. Kong Eirik sa han verken var enig eller uenig i denne avgjørelsen. Da snakket dronning Gunnhild: «*How peculiar of you, king, to let this big man Egil run circles around you? You might refuse to make any ruling in Onund's favour, but I shall not tolerate Egil trampling over our friends*

---

²²⁶ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 99

²²⁷ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 100, 101 og 102

²²⁸ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 103

²²⁹ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 104

²³⁰ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 105

and wrongly taking this money from Onund»²³¹. Deretter beordrer hun broren Alf Askmann om å: «*Take your men to where the court is sitting and prevent this injustice from coming to pass*»²³². Ask og hans menn går frem mot domstolen og jager medlemmene bort. Her ser vi et utrolig bra eksempel på hvordan Gunnhild utøver sin makt. Ikke nok med at hun hever seg over sin manns beslutning, men hun tar også saken i egne hender. Hun sender broren sin med soldater for å fysisk stoppe tinget og tvinger en avslutning på saken, i Egils disfavør. Slik situasjonen blir beskrevet er det Gunnhild som har makten og ikke Eirik.

Egil er harm på Onund og vil ha hevn. Egil fant ut av hvor Onund oppholdt seg og gikk alene mot gården. Det var sent på kvelden, og alle bortsett fra Onund, Frodi og Hadd, hadde lagt seg. Egil fikk lurt dem ut av huset før han drepte dem, en etter en²³³. Det Egil ikke visste var at Rognvald, en av Gunnhilds sønner, ventet i bakhold. Han hadde spionert på dem etter ordre fra Onund, og da Egil tok til skipene sine, angrep han. Det ble et kort slag, og Rognvald og alle om bord på skipet hans ble drept²³⁴. Etter dette dro Egil til øya Herdla og lagde en nidstang rettet mot kong Eirik og dronning Gunnhild, før han reiste tilbake til Island og ble der til sin fars død.

Videre blir det fortalt, som vi har hørt om i andre kongesagaer, at Håkon Adalsteinsfostre kommer til Norge. Han blir tatt til konge i Trondheim og for en liten periode er både han og Eirik konger av Norge. Den følgende våren samler de begge en hær, men Håkon sin er mye større og dette gjør at Eirik, Gunnhild og barna deres flykter²³⁵. De reiser først til Orknøyene, hvor deres datter Ragnhild blir gift med jarl Arnfinn. Denne beskrivelsen er for øvrig svært lik den i Heimskringla. Deretter reiser Eirik videre med mannskapet sitt til Skottland og England i viking. Det nevnes ikke her hvorvidt Gunnhild eller barna blir med fra Orknøyene. Kong Adalstein hører om herjingene til Eirik og samler en hær for å møte han. I stedet for at det kommer til slag mellom dem, gir Adalstein Eirik Northumbria å styre, i bytte mot at han forsvarer landet mot skottene og irene²³⁶. Denne hendelsen kjenner vi igjen fra flere kilder som for eksempel i Historia, Ágrip, og Orkneyinga saga.

---

²³¹ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 107

²³² Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 107

²³³ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 112

²³⁴ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 113

²³⁵ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 115

²³⁶ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 116

Mens dette skjer, sitter Egil på Island hvor humøret blir bare verre og verre. Gunnhild hadde nemlig utført et magisk rite som forhekset Egil Skallagrimsson til aldri å finne fred mens han var på Island, og inntil han så henne igjen. To år etter at faren til Egil hadde dødd, bestemte han seg for å reise over til England for å besøke kong Adalstein igjen²³⁷. På dette tidspunktet visste han ikke at både Eirik og Gunnhild var i England og at de holdt hele Northumbria. Han fikk etter hvert vite dette, og at Arinbjorn var i følget til Eirik og var på god fot med kongen. Egil så liten grunn til å prøve å flykte igjen, da alle visste hvem han var. Istedenfor reiste han til York for å møte Arinbjorn. Egil kom til stedet han bodde og fortalte han om alt det som hadde skjedd siden sist de møttes, og spurte Arinbjorn om hjelp.

Han var villig til å hjelpe Egil nok en gang, og i ly av mørket gikk de sammen til kong Eirik²³⁸. Arinbjorn talte først Egils sak, før Egil selv gikk frem til kongen og viste respekt. Eirik var ikke glad for å se han igjen og refererte med sinne til deres tidligere møte. Egil sa et vers for kongen, men Eirik virket verken imponert eller fornøyd. Gunnhild spurte så Eirik: *«Why not have Egil killed at once? Don't you remember, king, what Egil has done: killed your friends and kinsmen and even your own son, and heaped scorn upon you yourself»*²³⁹. Arinbjorn svarte Gunnhild at dersom Egil hadde sagt vondt om kongen, kunne han gi kongen ord så gode at de ville leve evig. Til dette svarte hun: *«We do not want to hear his praise. Have Egil taken outside and executed, king. I neither want to hear his words nor see him»*²⁴⁰. Arinbjorn bemerket at kongen ikke vil gjøre noe sånt, for det å ta et liv i løpet av kvelden eller natten, var mord. Eirik gikk med på at Egil skulle få leve denne kvelden, og de skulle komme tilbake morgenen etter. De reiste så hjem igjen til Arinbjorn, men ikke før han takket kongen for denne sjansen og minte han på alle de forferdelige hendelsene Egil hadde måttet gjennomgå.

Arinbjorn anbefalte Egil å komponere et nydelig kvad til kongen på tjue strofer. Egil hadde aldri trodd at han ville komponere noe slikt til kong Eirik, men han gjorde så. Morgenen etter dro de til kongen nok en gang. Arinbjorn hilste kongen og takket så mye for denne sjansen. Han gikk videre med å prise kongen for alt det gode han hadde gjort for Arinbjorn og ba kongen om å vise sin gunst. Gunnhild svarte: *«Stop going on about that, Arinbjorn. You have treated King Eirik well in many ways and he has rewarded you in full. You owe much more to*

---

²³⁷ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 116

²³⁸ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 116 og 117

²³⁹ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 118

²⁴⁰ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 118

the king than to Egil»²⁴¹. Hun fortsatte med å si at han ikke kunne be om at Egil skulle kunne reise derfra uten å bli straffet, gitt alt han hadde gjort mot kongen. Arinbjorn prøvde nok en gang å tale Egils sak. Han ba dem om å gi Egil en uke til å komme seg vekk, da dette var nobelt å gjøre fordi Egil villig kom til kongen og ikke prøvde å flykte. Nok en gang argumenterte Gunnhild imot: «*I can tell from all this that you are more loyal to Egil than to King Erik, Arinbjorn. If Egil is given a week to tide away from here in peace, he will have time to reach King Athelstan*»²⁴². Hun fortsatte like etter med å rakke ned på Eirik og den posisjonen han er i: «*And Eirik can't ignore the fact that every king is more powerful than himself now, even though not long ago King Eirik would have seemed unlikely to lack the will and character to take vengeance for what he has suffered from the likes of Egil*»²⁴³. Dette eksemplet viser hvilken posisjon Gunnhild var i. Ikke nok med at det til nå i denne sagaen later til at hun prøver å gjøre mer enn Eirik selv, men hun kritiserer han åpent og rakker ned på han.

Egil får likevel presentere kvadet for kongen, og kvadet var fint nok til at Eirik tillot Egil å reise derfra. Eirik la til at dersom deres veier skulle krysses igjen, ville det ikke bli forlik på noen måte. Arinbjorn takket ydmykt kongen for denne avgjørelsen og det vennskapet han hadde vist mellom dem²⁴⁴.

Det er et lite hopp i sagaen før vi hører om Gunnhild for siste gang. Egil får vite at Eirik har blitt drept da han var i viking i England. Gunnhild, sammen med sønnene, hadde reist til Danmark med så mange folk de kunne. Fra dette punktet i sagaen blir hun ikke videre nevnt, men hennes sønner blir det fortalt mer om. Mot slutten av Egil sitt liv, hører vi at Eirikssønnene ofte slåss mot kong Håkon Adalsteinsfostre, og det avgjørende slaget står på Stord i Fitjar der kongen faller. Deretter gikk kongemakten over til Eirikssønnene²⁴⁵. Gunnhild nevnes ikke her i forbindelse med Håkons død, slik vi har hørt i noen av de tidligere presenterte kongesagaene.

---

²⁴¹ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 119

²⁴² Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 119

²⁴³ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 119 og 120

²⁴⁴ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 120-125

²⁴⁵ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 156

5.4 Analyse

Historiene om Gunnhild preges av trolldom, makt og intriger. Noen steder er fortellingene om henne så spektakulære at en må undre seg over om det er fakta eller fiksjon. Hun var fryktet som vikingdronning og ifølge sagaene var hun dronning, mor og heks. Beskrivelsene av henne er både sammenfallende og motstridende, og for å bli kjent med henne må vi derfor pusle sammen bitene av informasjon. Ifølge Therkelsen²⁴⁶ mener enkelte historikere at det ikke fantes en så mektig kvinne i vikingtiden, og at hun derfor må være en sammenslåing av flere personer. Videre hevdes det at fremstillingen av Gunnhild er overdrevet og justert slik at den er tilpasset forfatterens agenda. For å svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene mine har jeg delt analysen av Gunnhild inn i følgende overskrifter; *Gunnhilds opprinnelse og død*, *Gunnhild og barn*, *Beskrivelser av Gunnhild*, *Gunnhild og historiske begivenheter*, *Gunnhild og magi* og *Om Gunnhilds makt og maktutøvelse*.

5.4.1 Gunnhilds opprinnelse og død

Opprinnelse

I forhold til Gunnhilds opprinnelse er det inkonsistens i kildene. Striden står mellom hennes opphav som dansk kongsdatter eller datter av en norsk småkonge fra Hålogaland: «... *we are not even sure whether she was Norwegian or Danish*»²⁴⁷. Hvis vi skal antyde en tendens, må det være at de islandske sagaene er samstemte om at hun var av norsk avstamning, mens det i andre kilder veksles mellom at hun var dansk eller norsk.

I *Historia Norwegie* ser vi at hun er fra Danmark, datter av kong Gorm den Dumme og dronning Tyra: «...*cruel and double-dyed in wickedness, daughter of the Danish king, Gorm the Stupid, and his very clever wife, Tyra*»²⁴⁸. Her kommer det også frem at hun er søster av Harald Blåtann, i *Historia Norwegie*, kalt Harald Gormsson: «...*Gunnhild however returned with her sons to her brother Harald, the Danish king*»²⁴⁹. Selv om det ikke på noen måte stilles spørsmålstegn ved hennes opphav i *Historia Norwegie*, ser det ikke ut til at det faktisk at hun var av kongelig byrd har hatt noe å si for den øvrige fremstillingen av henne. Det tegnes et usympatisk bilde av henne hvor hun fremstilles som både ond og grusom. På et vis

---

²⁴⁶ Therkelsen (red.). *Historie og Vitenskap*, 30

²⁴⁷ Jesch. *Women in the Viking Age*, 162

²⁴⁸ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 83

²⁴⁹ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 83

blir nesten beretningene om henne enda mer negative hvis bakgrunnen hennes er fra dansk kongeætt, og med den oppdragelsen hun sannsynligvis hadde fått derfra.

I Jómsvíkinga saga fortelles det ganske kort om hennes opphav. Hun presenteres som Gunnhild Gormsdatter i den første delen av sagaen: «...*Harald Gråfell (son av Eirik Blodøks og Gunnhild Gormsdotter (syster til Harald Blåtann))*»²⁵⁰. Av de andre kildene jeg har brukt, er det ingen som hevder at hun var danskættet.

Med utgangspunkt i de to kildene som holder henne for dansk, skal vi se på hvilke faktorer som kan argumentere for at dette var tilfelle. For det første kan det faktum at Torbjørn Hornklove, i en samtidig storfe, forteller om at Harald Hårfagre søkte en dansk dronning, ha hatt en betydning:

*«Han vrakte holmryger
og hordemæyer,
alle fra Hedmark
og av håløygætt;
kongen den ættstore
tok kone fra Danmark»*²⁵¹

Når Harald tok Ragnhild, datter av kong Eirik²⁵², til sin kone var det trolig et politisk trekk. Som Norges enehersker var det sannsynligvis viktig for han å inngå en allianse med Danmark, og dette gjorde han best ved å ekte en dansk kongsættet kvinne. Som kjent var Eirik Blodøks sønn av Harald og Ragnhild, og muligheten for at han gikk i sin fars fotspor med tanke på hvor han fant sin hustru, kan være tenkelig. På den måten ville Eirik kunne bidra til å opprettholde båndet mellom Norge og Danmark. Videre kan vi, i forhold til navnene Eirik og Gorm, argumentere for at disse gikk i arv fra deres forfedre; Eirik fikk sitt fra sin morfar kong Eirik, og Gorm var oppkalt etter sin morfar Gorm. Det tredje argumentet som kan støtte hypotesen om at Gunnhild var dansk, var at hun etter Eirik sin død tok med sønnene til sin bror Harald Blåtann i Danmark. Sønnene var på dette tidspunktet for unge til å kjempe om kongemakten i Norge, uten ryggdekning fra danekongen.

---

²⁵⁰ Larsen. *Soga om Jomsvikingane*, 10

²⁵¹ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 60

²⁵² Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 59

I Ágrip finner vi den motsatte oppfatningen vedrørende hennes opphav. Her presenteres hun som datter av Ossur lavskjegg. Det samme gjelder for Saga Óláfs Tryggvasonar der faren omtales som en gjev og from mann fra Hålogaland, ved navn Ossur Tote. I Heimskringla presenterer hun seg selv på følgende måte: «...*hun sa til dem at hun het Gunnhild, og at far hennes bodde på Hålogaland og het Ossur Tote...*»²⁵³. De fleste steder Gunnhild presenteres for første gang, er i forbindelse med Eirik. Så er også tilfelle i Fagerskinna der hennes opphav kommer frem i kapittel 5 om Kong Eirik Blodøks: «*Kong Eirik fikk Gunnhild, som ble kalt kongemor, datter av Ossur Tote, eller lavskjegg, nordfra Hålogaland*»²⁵⁴. Som i Heimskringla får vi vite om hennes opphav når hun selv presenterer seg for mennene til Eirik. Her nevner hun seg selv som Gunnhild, sier at faren hennes er fra Hålogaland og heter Ossur Tote²⁵⁵. Den siste av mine kilder som omtaler Gunnhilds opprinnelse er å finne i Egils saga. Her er hun også datteren til Ossur Tote og beskrevet som: «... *outstandingly attractive and wise, and well versed in the magical arts*»²⁵⁶.

I alle kildene der hun omtales som norsk, er det svært få opplysninger knyttet til hennes opphav bortsett fra hvem hennes far var og at han var fra Hålogaland. Det finnes altså mange kilder som mener hun er norsk, og et av de sterkeste argumentene for dette er forbundet med Harald Blåtanns frieri til henne etter Eiriks død. Historiene forteller om hvordan Gunnhild blir lurt til Danmark, øyensynlig for å gifte seg med Harald. Alle steder denne hendelsen blir omtalt, ender det med at hun blir drept og kastet i en myr. Hvis dette skulle ha funnet sted, er det svært usannsynlig, som det hevdes i Historia Norwegie og i Jómsvíkinga saga, at Gunnhild var datter av Gorm og Tyra, og søsteren til Harald Blåtann. Likevel er det i dag blant forskere en felles oppfatning av at det er den danske opprinnelsen som betraktes som den riktige²⁵⁷.

Død

Også når det gjelder Gunnhilds død, ser vi forskjeller i sagaene. Det vil si at det som sies om hennes død er knyttet til hendelsen i Danmark og giftemålet med Harald Blåtann. Denne fremstillingen, med variasjoner, finner vi hos Monachus, i Ágrip: «*But her journey, which began in splendour, ended in disgrace, for when she arrived in Denmark she was taken and*

---

²⁵³ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 67

²⁵⁴ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 52

²⁵⁵ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 140

²⁵⁶ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 75

²⁵⁷ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 160

*sunk in a bog, and, according to many, so ended her days»*²⁵⁸ og i Flatøybok. I de andre krønikene og sagaene sies det ikke noe om hvordan hun ender sine dager. Hun forsvinner ganske enkelt ut av sagaene og slutter å nevnes. Verd å merke seg er at de to kildene som hevder at hun er dansk, ikke forteller om at hun dør i en myr. Det ville vært påfallende om de gjorde det, for da ville historien ha antydnet at hun skulle gifte seg med sin egen bror.

5.4.2 Gunnhild og barn

Barna til Eirik og Gunnhild er svært sentrale i sagaene. Vi hører ofte om Gunnhild i forbindelse med sønnene, spesielt etter Eiriks død. Flere steder, som i Eirikssønnenes saga i Heimskringla, hører vi om hvordan Gunnhild samtaler med sønnene sine. Gjerne for å råde eller egge dem til handling: «*Gunnhildr Konungamóðir and her sons held frequent discussions and councils and governed the kingdom»*²⁵⁹.

I kildene er antallet barn ulikt. I Historia²⁶⁰ og Fagerskinna²⁶¹ har de 6 sønner, i Heimskringla²⁶² og i Flatøybok²⁶³ har de 8 og i Ágrip²⁶⁴ har de 10 sønner. I de resterende kildene fremkommer ikke antallet barn, men enkelte av dem er omtalt ved navn, eller som *brødrene* eller *sønnene*. Hos Monachus²⁶⁵ hører vi om Harald gråfell, Gudrød og brødrene, og i Saga Óláfs Tryggvasonar²⁶⁶ om Harald gråfell og Gudrød. I Saxo²⁶⁷ nevnes kun Harald Gunnhildsson og i Jomsvikingane²⁶⁸ er Harald gråfell den eneste som nevnes med navn. Ragnhild, hennes *datter*, hører vi for første gang om i Orkneyinga saga²⁶⁹, og sønnene omtales kun som Gunnhilds sønner. Også i Egils saga Skallagrímssonar²⁷⁰ hører vi om datteren Ragnhild. Bortsett fra henne, navngis kun Harald gråfell og Rognvald.

Som vi har sett i presentasjonen av Gunnhild i kildene, veksles det mellom Eirikssønnene og Gunnhildssønnene. Omtalen Gunnhildssønnene fremkommer oftest etter Eiriks død. Etter Harald gråfell og brødrene tok makten i Norge etter Håkons død, blir Gunnhild kalt *kongemor*

---

²⁵⁸ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 21

²⁵⁹ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 85

²⁶⁰ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 83

²⁶¹ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 52

²⁶² Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 75

²⁶³ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 137

²⁶⁴ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 9

²⁶⁵ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340 og 341

²⁶⁶ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 36

²⁶⁷ Horn. *Saxo Grammaticus. Danmarks Krønike*, 384

²⁶⁸ Larsen. *Soga om Jomsvikingane*, 19

²⁶⁹ Ægidius. *Orknøboernes saga*, 10 og 11

²⁷⁰ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 110 og 116

og sønnene *Gunnhildssønnene*. At de omtales med Gunnhilds navn, kan hentyde på hennes posisjon og makt. Når det gjelder Ragnhild så vi at hun i Orkneyinga saga beskrives på en måte som minner svært mye om fremstillingen av Gunnhild. På mange måter virker hun å være like tøff og sterk som sin mor, i motsetning til brødrene som i større grad ser ut til å være avhengig av at Gunnhild styrer og råder dem.

5.4.3 Beskrivelser av Gunnhild

Direkte, og ofte detaljerte, beskrivelser av Gunnhild forekommer nærmest uavbrutt i mine kilder, og deres utsagn stemmer for det meste overens. Likevel er det ulikheter og nyanser, spesielt i forhold til de negative omtalene. I de norske krønikene skrevet på latin, finner vi kanskje de verste skildringene av henne. De islandske sagaene er noe mer moderate, noe som kanskje sier mer om deres toleranse, enn om milde dommer over henne. Samtidig, i de senere islandske sagaene, finner vi også svært negative omtaler av henne: «*Our picture of Gunnhildr derives from later Icelandic text: she was a favourite hate - figure of the Icelandic saga- writers and there are unflattering portraits of her...*»²⁷¹.

De norske kongesagaene, som eksempelvis *Heimskringla*, har ikke det samme fokuset på hennes negative egenskaper, og portretterer henne på en mer nøytral måte. Det balanseres mellom de positive og negative kvalitetene, hvor de positive ofte etterfølges av de negative.

I *Historia Norwegie* er vårt første møte med Gunnhild i forbindelse med at hun presenteres som Eiriks kone: «*...cruel and double-dyed in wickedness*»²⁷². Videre beskrives det at Eirik var godt likt og akseptert i Northumbria til Gunnhild entret scenen. I denne sammenhengen omtales hun som skurkeaktig. Etter hennes inntreden opplever befolkningen situasjonen som uholdbar fordi de ikke kunne stoppe hennes skadelige raseri så «*...they straight away flung off the intolerable yoke imposed by this pair*»²⁷³. Etter sekvensen hvor kong Håkon blir drept, ble hele kystområdet underlagt Gunnhild og sønnene Harald, Sigurd og Gunnrød i fjorten år. Dette var ikke gode år for befolkningen som sultet og ble utsatt for urettferdighet: «*... which resulted from the the sinfulness of these overlords*»²⁷⁴. Ut fra denne relativt korte beskrivelsen av Gunnhild kan vi lese at hun fremstilles som skurkeaktig, grusom og ondskapsfull. Hun setter også Eirik i et dårlig lys, og beskyldes for å være direkte ansvarlig for folks hungersnød

---

²⁷¹ Jesch. *Women in the Viking Age*, 161 og 162

²⁷² Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 83

²⁷³ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 83

²⁷⁴ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 85

og urettferdighet. Det beskrives ikke på hvilken måte hun er ond og grusom, men det er vel hevet over enhver tvil hva forfatteren tenkte og mente om Gunnhild. Det er ingen positiv motvekt til alle hans negative beskrivelser av henne.

Monachus er ikke vennligere stilt til Gunnhild enn det vi så i Historia Norwegie. Den første omtalen av henne er når Håkon kaller nordmennene tilbake: «*Ham kalte nordmennene tilbake på grunn av brorens og især hans hustru Gunnhilds grusomhet...*»²⁷⁵. Neste gang vi hører om Gunnhild er i forbindelse med sammenstøtet i Fitjar: «*I slaget fikk Håkon overtaket etter alt ved første sammenstøt, men ble uventet rammet av en pil da han forfulgte fienden. Dette blir av noen tilskrevet Gunnhilds hekseri, hun som hadde vært bror Eriks hustru*»²⁷⁶. Her avviker forklaringen på Håkons død fra Historia Norwegie. Der forklares hans død med at det var hevn fordi han hadde forlatt kristendommen, mens det her er årsaksforklares med at Gunnhild utøver hekseri.

Etter Håkons død overtok Harald gråfell tronen og regjerte sammen med sine brødre: «*Ettersom han fulgte sin grusomme mors råd, hjem søkte han det norske folk med vold og makt i 12 år. Derpå ble han drept...*»²⁷⁷. I sekvensen om letingen etter Astrid og Olav, som Gunnhild frykter kan true sønnenes maktposisjon, beskrives det hvordan hun og sønnene behandler Håkon jarl: «*Etter Tryggves død, far til Olav, hadde den samme Harald Gråfell sammen med sin mor og brødrene hjem søkt han (Håkon Jarl) med mye ondt og tvunget han til å lete etter spedbarnet Olav*»²⁷⁸. Etter dette kommer beskrivelsen av stridighetene mellom Håkon Jarl og Gunnhild og hvordan Håkon lurte Gunnhild i døden. Dette gjør han ved å narre henne til Danmark i den tro at Harald Blåtann vil gifte seg med henne.

Som vi har sett er ikke beskrivelsene av Gunnhild særlig ulike de i Historia Norwegie. Det som skiller disse krønikene handler om hennes opphav, forklaringen på Håkons død og elementer knyttet til forholdet mellom Gunnhild og Håkon Jarl.

I Ágrip finner vi bare en virkelig beskrivelse av Gunnhild: «*Gunnhildr, his wife, was of all women the most beautiful: a woman of small stature yet great of counsel. She became so wicked in her counsel, and he so easily led to acts of cruel and oppressive to the people, that*

---

²⁷⁵ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 338 og 339

²⁷⁶ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

²⁷⁷ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

²⁷⁸ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

*it was hard for bear. He had killed his brothers Óláfr digrbeinn and Bjørn and others of his brothers. Thus he was called blóðøx, because he was a cruel and ruthless man, and mostly as a result of her counsel»²⁷⁹. Til gjengjeld inneholder dette sitatet mye informasjon om henne. For det første er det vesentlig å nevne at omtalen; *av alle kvinner den vakreste: en kvinne av liten vekst, men likevel stor av råd* avviker fra Historia Norwegie og Monachus. For første gang presenteres vi for henne med rosende ordelag. Riktignok en kortvarig positivitet, for rett etter snus det i negativ retning; rådene hennes var onde, Eirik lot seg manipulere til onde handlinger og Gunnhilds råd medvirket til Eirik's broderdrap.*

I Harald Hårfagres saga i Heimskringøa møter vi den tolv år gamle Eirik som legger ut på en syv år lang reise. Mot slutten av reisen kommer unge Eirik til Finnmark, hvor han møter sin blivende kone: *«Da han kom tilbake til Finnmark, fant hans menn i en gamme ei kvinne så vakker at de aldri hadde sett noe liknende; hun sa til dem at hun het Gunnhild, og at far hennes bodde på Hålogaland og het Ossur Tote...»²⁸⁰*. Denne beskrivelsen er ganske unik med tanke på at det her kun er snakk om en positiv omtale. Riktignok får vi senere i sekvensen se hvordan Gunnhild bruker sin sluhet, skjønnhet og list når hun får Eirik's menn til å drepe finnene.

Etter kong Haralds død, og Sigrød og Olav fall i Tønsberg, ferdes Eirik rundt i Viken og la under seg områder. I denne sammenhengen får vi følgende beskrivelse av Eirik og Gunnhild, samt barna deres: *«Eirik var en stor mann, vakker, sterk og svært modig, en stor hærmann, og seiersæl; han hadde et ustrylig sinn, var grusom, uvennlig og fåmælt. Kona hans, Gunnhild, var ei framifrå vakker kvinne, klok og trollkyndig, blid i sin tale, men full av baktanker og grusom»²⁸¹*. Her ser vi at vi er tilbake i den noe mer tradisjonelle måten å presentere Gunnhild på. Først en rosende omtale som vakker, klok, trollkyndig og blid i sin tale, før hun omtales som en grusom kvinne full av baktanker. Slik Gunnhild fremstilles i disse eksemplene, er det vanskelig å tolke Snorres syn og oppfatning av henne. Dette fordi hun stadig fremstilles i positive ordelag, etterfulgt av noe negativt, som om Snorre forsøker å holde seg noenlunde nøytralt til henne. Likevel kan vi si at når Eirik ønsker å gifte seg med Gunnhild, til tross for at han vet hun er en indirekte morderske, handler dette om Snorres positive syn på handlekraftige kvinner.

---

²⁷⁹ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 9

²⁸⁰ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 67

²⁸¹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 75

Etter sin fars død, overtar Eirik Blodøks riket og tar Gunnhild som sin hustru. I Fagerskinna, som i Heimskringla, begynner også her beskrivelsen av Gunnhild positivt og ender negativt: «Gunnhild, hans kone, var fager å se til, staselig, ikke storvokst, dyptenkt, snakkesalig, og ondskapsfull, ikke vennlig, svært grisk etter gods og land»²⁸². Her fremkommer det at Gunnhild i tillegg til å være ondskapsfull og uvennlig, også var grisk etter gods og land. Denne egenskapen hos henne kommer frem flere steder, blant annet i Morkinskinna der forholdene var så kritiske at: «... de fleste gjemte sitt gull og alle sine kostbarheter»²⁸³.

I Fagrskinna får vi antydninger om at det nærmest er Gunnhild som styrer, i Eiriks navn. Det vises også til at hun får skylden for Eiriks styre: «De fryktet overmakt og ulov som ble lagt på landsfolket, og alle skyldte på Gunnhild for det; ingen mente annet enn at dette var hennes verk»²⁸⁴. Dette med at Gunnhild får skylden for Eirik og sønnenes harde og grusomme måte å styre på, antydes i mange av kildene. Disse fremstillingene viser til hvordan hun via sine egenskaper som manipulator, evner å få gjennom sin vilje, og ender opp med å få folkets vrede vendt mot seg. Hos Jochens beskrives hun, knyttet til disse egenskapene, som en *inciter*, altså en oppvigler²⁸⁵. Dette skal vi se nærmere på under *Om Gunnhilds makt og maktutøvelse*.

I sekvensen om kong Eiriks kamp mot brødrene sine i Flatøybok, ser vi en svært gjenkjennbar fremstilling av Gunnhild. Som tidligere nevnt følges her mønstret med først en positiv omtale, som ender negativt: «Gunnhild, konen hans, var fager, klok og trollkyndig og full av falskhet, glad i å føre ordet, men ordskapsfull»²⁸⁶.

I tåtten om Sigurd Slefa får vi høre om hvordan han blir drept av Torkjell Klypp etter han hadde forgrepet seg på kona til Torkjell, Ålov. Når Gunnhild får greie på at sønnen er død lover hun hevnen: «...syntes hun å ha lidt så mye vondt av Ålov at hun ville gjøre henne skammelig gjengjeld»²⁸⁷. Ålov som er redd for Gunnhilds vrede, ber om hjelp til å rømme til Island: "Jeg er kommet opp i et uføre, og jeg vil be deg føre meg til ditt land, bort fra

---

²⁸² Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 52

²⁸³ Nordal. *Islandske streifyls*, 179

²⁸⁴ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 56

²⁸⁵ Jochens. *Women in old norse society*, 174

²⁸⁶ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 148

²⁸⁷ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 96

*Gunnhilds overgrep*²⁸⁸. Selv om det her ikke er snakk om en direkte beskrivelse av Gunnhild, er det likevel mulig å tolke et par sentrale ord; *skammelig gjengjeld, vrede og overgrep*. Når Gunnhild skal hevne Ålov med skammelig gjengjeld, antyder dette noe om Gunnhilds syn på seg og sin familie, sammenlignet med andre. Det ser ikke ut til at hun reflekterer over at det faktisk er sønnen som har forbrutt seg, og ikke Torkjell og Ålov. Hun har bare en tanke i hodet, og det er å hevne sønnens død. Ålov på sin side er redd for Gunnhilds vrede og ønsker å rømme fra hennes overgrep. Dette tilsier at det hos forfatteren må foreligge en forforståelse av Gunnhilds væremåte som hevngjerrig og ond. Det fremkommer ikke direkte, men at Ålov rømmer må tilsi at forfatteren tillegger henne kunnskap om hva Gunnhild er i stand til å gjøre for familien sin. I historien om Gunnhild og finnene, får vi heller ingen direkte beskrivelse av henne. Likevel får vi mange opplysninger om hennes karakter. Slik det beskrives viser hun frem sin sluhet, evne til å manipulere, sine trolldomskunster og kvinnelist.

I innledningen av Egils saga får vi første beskrivelse av Gunnhild: «...*malicious wife*...»²⁸⁹. Det starter altså med en omtale av henne som en ondsinnet hustru, og en kan med det undre seg over om det setter standarden for beskrivelsene av henne i denne sagaen. Hun blir imidlertid fremstilt ganske anderledes når Eirik er på et vikingtokt til Permia, og på den samme ferden gifter han seg med henne: «... *outstandingly attractive and wise, and well versed in the magical arts*»²⁹⁰. Hvordan hun er beskrevet her er ganske annerledes enn innledningsvis, og ulikt det vi er vant med fra kongesagaene. Hun omtales på en positiv måte, mens det i andre sagaer ofte er en positiv og en negativ beskrivelse.

Videre i Egils saga hører vi mye om konfliktene mellom Egil og Eirik. I denne sammenhengen får vi et godt innblikk i hvordan Gunnhild ikke bare gir Eirik råd, men direkte irettesetter han: «*I think that once again you are allowing yourself to be easily persuaded and are quick to forget being wronged*»²⁹¹. «*How peculiar of you, king, to let this big man Egil run circles around you? You might refuse to make any ruling in Onund's favour, but I shall not tolerate Egil trampling over our friends and wrongly taking this money from Onund*»²⁹². Hvis en, uten å betvile ektheten i sagaen, skal gi Gunnhild noen egenskaper må det være at hun var initiativrik, svært sterk og hadde klokkeetro på egne ferdigheter. Hun fremstilles som Egils erkefiende, og der han fremstilles som en trollkyndig, grådig og brutal, men sensitiv

---

²⁸⁸ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 97

²⁸⁹ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 33

²⁹⁰ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 75

²⁹¹ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 89

²⁹² Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 107

poet, er Gunnhild enda verre; liten og vakker, men desto ondere og mer trollkyndig enn Egil. Hun var en dronning med en sammensatt karakter og: «...*as a politician, she is arguably more ruthless than her husband, bold and willing to take risks, unflinching towards her enemies, but loyal to others...*»²⁹³. Hun var kanskje den mest imponerende dronningen i vikingtidens Norge og England²⁹⁴.

5.4.4 Gunnhild og historiske begivenheter

Gunnhild blir i krønikene og sagaene omtalt i historiske begivenheter. Disse hendelsene blir gjengitt i sagaene med likheter og motsigelser. Kanskje den mest fremtredende av disse hendelsene er omstendighetene rundt kong Håkon Adalsteinsfostres død. Som vi skal se er innholdet mye likt, men både motstridende og varierende detaljer blir presentert. Hun er også en sentral figur angående Olav Tryggvason og hans mor, Astrid. Gunnhild er ofte en bakenforliggende grunn til Astrid sin flukt for å redde Olav fra den samme skjebnen som hans far. Videre er det i sagaene også forskjeller i forholdet mellom Gunnhild og Håkon jarl. Begge er hyppig omtalt i sagaene og har ofte sammenstøt med hverandre. Sagaene beskriver deres møter forskjellig hvor i noen er de klart åpne fiender, mens i andre nevnes det at de starter som fiender før kjærligheten blomstrer mellom dem.

I Historia blir det fortalt at mot slutten av kong Håkon Adalsteinsfostre sitt liv, var han i konstant konflikt med Gunnhild og sønnene. Som vi har hørt om tidligere, kommer det til sammenstøt mellom dem på Stord i Fitjar. Her blir Håkon rammet av et spyd og dette gir han banesår. Her får ikke Gunnhild skylden for hverken å ha kastet eller forhekset spydet²⁹⁵. Etter denne hendelsen faller styret av Norge til Gunnhild og hennes sønner. I løpet av deres regjeringstid lurer de faren til Olav Tryggvason, Tryggve, inn i døden. Astrid, moren til Olav, var gravid, og da hun fikk vite om hans bortgang, flyktet hun til Orknøyene og fødte Olav der²⁹⁶.

Det blir ikke skrevet direkte hvem hun flyktet fra, men gitt at det var Gunnhildssønnene som hadde lurt Tryggve vekk og drept han, kan man trygt anta at det var Gunnhild og sønnene hennes Astrid var redd for. Det skulle vise seg at Håkon jarl også hadde en interesse i lille

---

²⁹³ Friðriksdóttir. *Valkyrie: the women of the Viking world*, 106

²⁹⁴ Friðriksdóttir. *Valkyrie: the women of the Viking world*, 107

²⁹⁵ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 85

²⁹⁶ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 86

Olav. Etter døden til Gunnhildssønnene, regjerte Håkon som jarl over Norge. Han var redd for at Olav ville ta kongemakten fra han, da Olav hadde kongsnavn og hadde rett på tronen. Astrid gir fra seg Olav til Torolv Luseskjegg som skal frakte han over til Sverige²⁹⁷. I denne sammenhengen hører vi ikke noe om forholdet mellom Gunnhild og Håkon jarl, for etter at sønnene til Gunnhild er døde, blir hun ikke nevnt mer.

Monachus forteller om slaget mellom Håkon Adalsteinsfostre og hans brorsønner, med noe mer detaljer enn i Historia. Slaget står på Stord i Fitjar hvor: «*I slaget fikk Håkon overtaket etter alt ved første sammenstøt, men ble uventet rammet av en pil da han forfulgte fienden. Dette blir av noen tilskrevet Gunnhilds hekseri, hun som hadde vært bror Eriks hustru*»²⁹⁸. Gunnhild får her, av noen ihvertfall, skylden for kong Håkon sin død. Det sies ikke noe om at hun var til stede under dette slaget, men det kan tenkes hun avfyrte pilen eller forhekset den og deretter ga den til noen. Etter slaget ble Harald gråfell og hans brødre satt på tronen.

Forholdet mellom Håkon jarl, Gunnhild og sønnene hennes hører vi mer om etter Håkon Adalsteinsfostres død. Jarlen ble utsatt for mye vondt under regjeringen til Harald gråfell. Både han, brødrene hans og Gunnhild tvang Håkon jarl til å lete etter Olav Tryggvason. Det nevnes ikke noe om hvordan faren til Olav dør, bare at så snart han er død, er ikke Olav lenger trygg. Astrid flykter over til Orknøyene og føder Olav der. Håkon jarl hadde lidt under Gunnhild og sønnene, så han plottet sammen med danekongen om å lure Harald gråfell til sin død. Han blir lurt til Danmark hvor han blir drept av brorsønnen til danekongen, Harald og danekongen selv. I bytte mot dette ville Håkon jarl kunne legge Norge under seg og betale skatter til kongen. Da Harald gråfell var død og Håkon jarl regjerte Norge, var både han og Gunnhild ofte i konflikt med hverandre. Hun vek unna han, mens han forfulgte henne²⁹⁹.

Ågrip sine beretninger om de historiske hendelsene har likheter med de som tidligere er presentert. Vi hører om Gunnhild og hennes medvirkning til kong Håkons fall. Den avgjørende kampen mellom Gunnhild og Håkon skjer i Fitjar på Storø. I dette slaget får vi høre at Gunnhild og sønnene har en stor hærmann med seg, Eyvindr skreyja. Så lenge han levde, virket det som om de ville seire. Kong Håkon, her beskrevet ikledd en silkeskjorte, kronen hans, et skjold og sverdet Kvernbiti, går han i møte og dreper Eyvindr³⁰⁰. Da legger

---

²⁹⁷ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 91

²⁹⁸ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

²⁹⁹ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340 og 341

³⁰⁰ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway. 2. ed.*, 13

Gunnhild sin hær på flukt, men ikke før: «...*there flew towards the king an arrow - shot by no one knows whom - and it passed under the sleeve of his corselet and into the muscle of the upper arm*»³⁰¹. Gunnhild får her skylden for Håkons fall. «...*it is said that through the sorcery of Gunnhildr a kitchen boy wheeled around, crying: 'Make room for the king's banesman!' and let fly the arrow into the group coming toward him and wounded the king, as has been said*»³⁰². Gitt at både Gunnhild og hennes sønner går imot kong Håkon, er det mulig å argumentere for at i Ågrip, var faktisk Gunnhild til stede under Håkons død. Dette er til forskjell fra det vi har sett i de tidligere krønikene. Etter hans fall går kongedømmet til Harald gråfell.

Etter en stund på tronen, blir Harald lurt til Danmark av danskekongen og drept der. Håkon jarl hadde snakket med danskekongen og lagt en plan for å drepe Harald gråfell som hevn for jarlen sin far. Tidligere, under Harald sin regjeringstid, hadde han og noen av brødrene drept Sigurd jarl, far til Håkon jarl³⁰³. Håkon jarl tar deretter kontrollen over Norge, men ikke uten at Gunnhild skaper problemer: «...*they were often engaged in nasty trickery each against the other, for neither of them was lacking in that*»³⁰⁴. En kan vel konstatere at deres forhold ikke var godt, de gjorde hverandre vondt og den ene parten hevnet den andre for ondskapen.

I løpet av den perioden hvor Gunnhild, sønnene hennes og Håkon jarl stridet mot hverandre, var de alle involvert i Astrids flukt. Etter drapet på Tryggvi flyktet hun fra alle tre³⁰⁵. Det nevnes at Olav var tre år da de flyktet til Orknøyene, ulik det som er fortalt i Monachus. Det blir ikke nevnt hvorfor alle partene jakter på Astrid, men det kan tenkes at det er fordi de er redde for Olav da han har kongsnavn. De ser nok på han som en trussel for deres styre. Gunnhild vil beskytte sønnene sin maktposisjon, og Håkon jarl vil ikke gi noen mulighet til å ta fra han makten.

Det er lite som nevnes om Gunnhild i Saxo, men hun er med når det fortelles om døden til Håkon Adalsteinsfostre. Som vi tidligere har hørt, var det jevnt mellom partene hvor hver av dem trodde at de ville vinne, men Håkon faller. Gunnhild hadde nemlig skaffet seg et magisk spyd. Det «...*svæve om oppe i Luften, hid og did, hvilket fylde alle, som saa' det, med lige saa*

---

³⁰¹ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15

³⁰² Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15

³⁰³ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 19, 20 og 21

³⁰⁴ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 21

³⁰⁵ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 27

*megen Frygt som Undren; det fløj nemlig med usikre svingninger til forskjellige Sider, saa det saa' ud, som om det omhyggelig spejdede efter, hvor det skulde slaa ned»*³⁰⁶. Spydet rammet ingen andre enn Håkon, til tross for at det fløy hit og ditt. Det skrives ikke om hvorvidt Gunnhild var til stede under slaget og kasted spydet selv, eller forhekset det og ga det til noen. Da Håkon var død, tok Harald Gunhildsson makten i Norge i tre år og betalte kongen de skatter som var tidligere blitt enige om. Her er det verdt å nevne at det er en motsetning i fortellingen. I Monachus hører vi om at det er Håkon jarl som betaler disse skattene til danskekongen, ikke Harald gråfell.

Sagaen om Olav Tryggvason begynner en tid etter at Håkon Adalsteinsfostre er død, og derfor nevnes Gunnhild ikke i den sammenhengen. Derimot sies det mye om forholdet hennes til Håkon jarl og jakten etter Astrid og Olav. Denne sagaen har trolig også den mest detaljerte beskrivelsen av flukten til Astrid og jakten på Olav av alle sagaene.

Etter å ha lurt flere Opplandskonger, inkludert Tryggvi, til sin død, begynner jakten etter Astrid og Olav. Hun flykter etter å ha fått vite at hennes mann er død. Hun har to personer med seg, Þórólfr lúsarskegg og sønnen hans Þórðrs. Hun flykter ikke til Orknøyene i denne sagaen, men først til hennes far, Eiríkr. På veien føder Astrid og kaller barnet Olav. Astrids far tar dem godt imot og holder dem skjult. Få på gården vet at de er der, men det stoppet ikke Gunnhild i å få vite hvor Astrid er³⁰⁷.

Gunnhild kaller Håkon Sigurdson til seg og snakker mange vonde ord til jarlen: *«She said that he deserved to be killed for his treachery against her sons and that he was no less deserving of death than King Tryggvi, who had lost his life. She said that he was guilty of much faithlessness in their dealings and that his only reprieve was to bring her the boy Olaf who had spent a winter with Eiríkr at Ofrustaðir»*³⁰⁸. Allerede her er det et klart fiendtlig forhold mellom dem, men det ser ut til at Gunnhild har et massivt overtak på jarlen. Det later ikke til at maktposisjonen er skjev, slik det også kommer frem i tidligere sagaer. Fordi han frykter for sitt liv og eiendom, gir han etter for Gunnhild sitt krav og legger i vei for å finne Olav.

I sitt første forsøk på å finne Astrid og Olav lykkes ikke Håkon, og returnerer til Gunnhild tomhendt. Gunnhild får så et syn som viser hvor Astrid er på vei, og sender nok en gang

---

³⁰⁶ Horn. *Saxo Grammaticus. Danmarks Krønike*, 385

³⁰⁷ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 37, 38 og 39

³⁰⁸ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39

Håkon etter henne. Håkon mislykkes også i dette forsøket fordi Astrid blir advart og kommer seg over til Sverige³⁰⁹. Etter nok en gang å ha vendt tomhendt tilbake til henne, beslaglegger Gunnhild landet Håkon jarl hadde holdt. Videre blir han bannlyst fra Norge og skulle ikke vende tilbake med mindre han hadde fått tak i Olav. Håkon tar med seg sin datter og reiser til Eiríkr, kongen av Sverige. De blir godt mottatt, og kongen ber om jarlen sin datter til ekteskap. Håkon går med på dette, og det stiftes godt vennskap mellom jarlen og kongen. Med dette vennskapet spør Håkon kongen om han kan få bevæpnede menn slik at han kunne besøke Håkon Gamle. Kongen gikk med på dette. Jarlen sitt første forsøk på å få med seg Olav går ikke, da Håkon Gamle vil ikke gi fra seg Olav så lenge det sto i hans kraft. Det andre forsøket ender nesten med slag, og denne gangen blir Håkon jaget bort av en trelle som truer han. Håkon returnerer til kongen og blir der en periode før han reiser til Danmark og Haraldr Gormsson³¹⁰.

Her slutter hans forsøk på å finne Olav og bringe ham til Gunnhild. Gjennom denne sagaen er det lett å se at Gunnhild har hatt jarlen i sin hule hånd. Hun har hatt en langt mer dominerende posisjon i begivenheten enn det vi har hørt tidligere. I Monachus og Ágrip hører vi at de ofte har sammenstøt, mens i Saga Óláfs Tryggvasonar er han ikke i den samme posisjonen. Det er lett å forstå at deres forhold er fiendtlige fra første stund, med de vonde ordene og truslene Gunnhild gir Håkon jarl. Han tar nok ikke dette på en positiv måte, og innehar antakelig negative tanker om Gunnhild, selv om det ikke skrives.

Heimskringla deler noen likheter med andre kilder i dens beskrivelser av historiske begivenheter hvor Gunnhild blir nevnt. Her skal vi også se at det er en større endring i forholdet mellom henne og Håkon jarl, men det er etter kong Håkons fall. Eirikssønnene var ofte i strid med kong Håkon. Vi hører om at Øyvind Skrøya går frem på samme måte som Eyvindr skreyja i Ágrip, men kort tid etter dreper Håkon Øyvind: «*Da kom det ei pil flygende, ei slik som kalles flein, den kom i armen på kong Håkon, i muskelen nedenfor aksla. Det er mange som sier at det var Gunnhilds skosvein, en som het Kisping, som løp frem i trengselen og ropte: «Gi plass for kongens bane!» og så skjøt han pila mot kong Håkon...*»³¹¹. Det blir spekulert på om Gunnhild hadde skyld i kongens fall, på tross av at forklaringen ser ut til å være at en av Gunnhilds tjenere løp frem og skjøt pilen.

---

³⁰⁹ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39, 40 og 41

³¹⁰ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 42, 43 og 44

³¹¹ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 95

Etter at Håkon Adalsteinsfostre var død, tok Gunnhildssønnene over makten i Norge, men de hadde ikke eneveldet. Gjennom en listig plan klarte de å drepe de andre kongene som regjerte deler av Norge, deriblant Sigurd jarl, faren til Håkon jarl. Istedenfor at Gunnhildssønnene fikk makten i Trøndelag, ble heller sønnen til Sigurd satt til deres konge³¹². Det var ofte sammenstøt mellom Gunnhildssønnene og jarlen, til stor forferdelse for folket. Forlik ble stiftet mellom partene, hvor jarlen skulle holde like mye rike i Trondheim som faren Sigurd hadde, mens Gunnhildssønnene skulle ha riket som kong Håkon hadde hatt. Det som her blir nevnt, men er utelatt i Ågrip, Monachus og Saga Óláfs Tryggvasonar, er at det later til at kjærligheten mellom Håkon jarl og Gunnhild tidvis blomstret³¹³. Deres forhold er riktignok noe turbulent, og det begynner med fiendskap over landområder etter at jarlens far var drept av Gunnhildssønnene. Fra denne fiendtligheten utviklet det seg en uventet kjærlighet på tross av at de begge prøvde å lure hverandre for å se hvem av dem som var den listigste³¹⁴. Dette varer riktignok ikke. Gunnhild fikk vite at Håkon jarl hadde møtt Opplandskongene i all hemmelighet, og hun fryktet for sønnenes sikkerhet. Gunnhild og sønnene retter nå sin oppmerksomhet mot Trondheim og Håkon jarl, og fra dette punktet er det nok en gang fiendtligheter mellom jarlen og Gunnhild³¹⁵. I Heimskringla er det i fortellingen om Astrid og Olav relativt store ulikheter, sammenlignet med Saga Óláfs Tryggvasonar. Når denne hendelsen finner sted, er Håkon ifølge Heimskringla i Danmark. Derfor må den Håkon som nå omtales, være en annen Håkon.

Forfølgelsen av Astrid er noe likt fortalt her som i Saga Óláfs Tryggvasonar, men langt mindre detaljert. Så snart hun fikk vite at hennes mann var blitt drept, rømte hun til sin far, Eirik Bjodaskalle. Hun føder Olav ute på en holme og ikke på Orknøyene som i Monachus. Like etter drapet på Tryggve spør Gunnhild sine sønner om informasjon angående hvor Astrid er. De fikk ikke begynt et ordentlig søk etter henne, fordi de kom i konflikt med Håkon jarl. En stund senere sendte Gunnhild speidere til Opplanda som kunne rapportere til henne at Astrid var hos sin far. Da hun fikk vite dette, sendte hun sin beste venn Håkon med følge til Obrestad hvor Eirik sin gård var. Han fikk høre at jarlen var på vei, og sendte sin datter avgårde mot Sverige. De skulle finne Håkon den gamle, han var en god venn av Eirik. Likt

---

³¹² Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 101 og 102

³¹³ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 103 og 104

³¹⁴ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 104

³¹⁵ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 105 og 106

som i Saga Óláfs Tryggvasonar ankommer Astrid og følget i forkledning som tiggere gården til Bjørn Eiterkveise, men blir jaget bort. Hun blir tatt inn av Torstein som ga henne hus og godt stell for natten³¹⁶.

Etter at Håkon hadde forhørt seg med Eirik, reiste han videre til Bjørn. Der får han vite at Astrid er hos Torstein. Han blir advart og får Astrid vekk. Hos Torstein leter de etter Astrid, men de finner ingenting. Tomhendt vender Håkon tilbake til Gunnhild, mens Astrid kommer seg trygt frem til Håkon den gamle³¹⁷. Gunnhild fikk etter hvert vite at Astrid hadde kommet seg til Sverige og var hos Håkon den gamle. Igjen sendte hun ut Håkon, men denne gangen til svenskekongen med løfte om vennskap og gaver. Kongen tar dette vel imot, og gir Håkon et ekstra følge da han ønsker å besøke Håkon den gamle. Likt som i Saga Óláfs Tryggvasonar ankom Håkon gården til Håkon den gamle, vekslet fine ord og ba pent om å få med seg Olav til oppfostring hos Gunnhild. Avgjørelsen var hos Astrid, som ikke ville gi fra seg sønnen sin. Den andre gangen Håkon kom til gården hadde han med seg flere menn gitt av den svenske kongen. Her ble det vekslet vonde ord og Håkon sa at han ville ta med seg Olav, enten Håkon Gamle ville eller ikke. Da gikk en trelle frem og truet Håkonslik at han måtte trekke seg tilbake. Nok en gang reiste han tomhendt til Gunnhild, men kunne i det minste fortelle at de hadde sett Olav Tryggvason³¹⁸.

Fagrskinna deler likhet med Historia når det kommer til kong Håkons død. Det blir ikke beskrevet hvem eller hva som hadde såret kongen, bare at han hadde et sår i høyre arm som ikke stoppet å blø³¹⁹. Verken Gunnhild eller et spesifikt våpen blir her tildelt skylden for kongens fall. Dette er i motsetning til Saxo, Ågrip og Monachus for å nevne noen. Sagaen forteller heller ikke om Astrid sin flukt med Olav, men forteller om forholdet mellom Gunnhild og Håkon jarl. Vi hører om han etter Eirikssønnene hadde drept Sigurd Ladejarl ved Oglo³²⁰.

Håkon jarl var fortsatt ung da hans far ble drept. *«Da han spurte at faren var død, fikk han seg skip og hærfolk til, væpnet folket sitt godt, og da han var vel ferdig, holdt han øst i Viken og*

---

³¹⁶ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 110 og 111

³¹⁷ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 112 og 113

³¹⁸ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 112 og 113

³¹⁹ Titlestad (red). *Fagrskinna. Norges kongers ættetavle*, 77

³²⁰ Titlestad (red). *Fagrskinna. Norges kongers ættetavle*, 84

*derfra ut i Østersjøen»*³²¹. Videre hører vi om at han reiser til Danmark og gjør seg til venns med danskekongen Harald Gormsson. Her blir en stor del av historien som presentert i tidligere kilder, endret. Vi hører ikke om noen tidligere konfrontasjon mellom Håkon jarl eller Gunnhildssønnene. I *Fagerskinna* går historien direkte til plottet mot Harald Eirikson. Jarlen får overtalt danskekongen til å lure Harald ned til Danmark hvor han blir overfalt og drept av Gullharald. Denne Gullharald blir så drept av Håkon jarl for å sikre at han får styre i Norge, noe Harald Gormsson synes lite om. Likevel blir det fort forlik mellom jarlen og kongen, og de skilles i godt vennskap: «*Håkon jarl hadde nå fått hevnet sin sorg, for Harald Eirikson var drept etter hans plan...*»³²². Jarlen og Gunnhildssønnene kjemper tidvis mot hverandre i tiden hvor han er konge, men det ender med at hæren deres og Gunnhild selv må flykte til Skottland. Etter dette rår Håkon jarl over Norge. Det største innblikket vi får om konflikten mellom Håkon og Gunnhild, er når sønnene hennes dreper faren hans. Det kommer frem at han sørget over farens bortgang, og later til å ha hevnet sin sorg da Harald Eirikson døde etter planen Håkon hadde lagt. Gunnhild sin relasjon til Håkon jarl hører vi ikke om, men det kan antas at den var nok negativ, gitt at hun mistet en sønn til han.

Historien som er presentert i *Flatøybok* har likheter med den som er fortalt i *Heimskringla*, men det later til at den sistnevnte er mer detaljert. I slaget hvor kong Håkon dør, er det beskrevet at kongen går opp mot Øyvind og Alv. Her er de begge beskrevet som mektige krigere på samme måte som i *Heimskringla* og *Ågrip*, men med andre navn. Kongen går dem i møte og dreper dem, deretter legger Eirikssønnene med hæren på flukt. Her følger en beskrivelse av kongens bane som er lik *Heimskringlas*: «*Da fløy en pil, en slik de kalte flein, og traff kongen i overarmsmuskelen, nedenfor akselen*»³²³. Like før dette skjer hører vi om at en skosvein av Gunnhild sprang frem og ropte at de skulle gi plass for kongsbanen. Her blir det også beskrevet at *noen* gir Gunnhild skylden for kongens fall, mens andre er ikke sikre fordi det var mange våpen som fløy i det slaget.

Vi hører om forholdet mellom Gunnhild og Håkon jarl etter at Sigurd jarl var blitt drept. Gunnhild hadde lurt broren til Sigurd, Grjotgard, til å fortelle kong Harald gråfell når Sigurd var på sitt svakeste³²⁴. Forholdet som er beskrevet her er likt det vi har hørt om i *Saga Óláfs*

---

³²¹ Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 87

³²² Titlestad (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*, 96

³²³ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 168

³²⁴ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 172

Tryggvasonar. Det er beskrevet at Håkon jarl var en stor og vendeskjær mann, og fikk vite om sin fars bortgang mens han var i Trøndelag. Der samlet han støtte og holdt stand i tre vintre mot Gunnhildssønnene. De stridte ofte mot hverandre, men etter hvert kaller venner fra begge partene til forlik. Etter at de har kommet til enighet, blir det stor kjærlighet mellom Gunnhild og Håkon, «...men stundom brukte de svikråd mot hverandre»³²⁵. Denne freden ville ikke vare.

Freden blir brutt når Håkon jarl samler konger fra Opplandene og snakker i hemmelighet. Dette fikk Gunnhild og sønnene vite og fryktet landssvik. De legger en plan om å drepe Opplandskongene, deriblant Tryggve Olavsson. Etter dette samlet Gunnhildssønnene en stor hær og gikk mot Håkon jarl. Han samlet selv en hær, men den var ikke stor nok til å kunne stå imot deres. Istedenfor flyktet han sør til Danmark og var i viking flere steder³²⁶.

Gunnhildssønnene tok deretter kontrollen i Trøndelag. Gunnhild og Håkon sitt forhold er likt her som fortalt i Saga Óláfs Tryggvasonar. Deres forhold er turbulent, hvor det går fra fiendtlighet, til kjærlighet og tilbake til fiendtlighet. Vi skal se flere likheter mellom Flatøybok, Heimskringla og Saga Óláfs Tryggvasonar under Astrid sin flukt fra Gunnhild.

Etter at kong Tryggve var blitt drept, flyktet Astrid fra gården. Hun hadde med seg et lite følge, herunder Torolv Luseskjegg og hans sønn Torgils. De flyktet først til en holme hvor hun fødte Olav. Etter en stund dro de videre til hennes far, Eirik på Obrestad hvor de ble en stund³²⁷. Gunnhild fikk ikke mulighet til å lete etter Astrid, fordi hun og sønnene havnet i konflikt med Håkon jarl. Når det lot seg gjøre, sendte hun speidere til Opplandene og fikk til slutt vite at Astrid opphold seg på Obrestad. Hun sendte sin beste venn Håkon til Eirik for å hente Olav til seg. Eirik fikk vite at Håkon var på vei, og fikk sendt sin datter avgårde. Han anbefalte henne å reise til Svitjod og til en nær venn av han, Håkon Gamle. Forkledd som tiggere dro Astrid av sted. Håkon ankom så gården og spurte etter Astrid, men Eirik sa de ikke var der. Etter å ha lett gjennom området uten hell, reiste de i den samme retningen som Astrid hadde flyktet. Hun hadde hatt lite hell med å finne noen som ville ta henne inn. Vi hører, som fortalt tidligere i Saga Óláfs Tryggvasonar og Heimskringla, at hun først kom til Bjørn Eiterkveisa, men han jagde dem bort. Hun fikk deretter ly hos Torstein³²⁸.

---

³²⁵ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 174

³²⁶ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 175, 178 og 179

³²⁷ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 182 og 183

³²⁸ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 184 og 185

Den neste kvelden kommer Håkon til Bjørn og spør om han har sett noe til Astrid. Han nevner at det var noen tiggere som kom innom, men han jagde dem bort. Det kunne hende de hadde søkt ly på en annen gård. Mens de snakker om dette, er det en bonde av Torstein som hører alt det de snakker om, og advarer han. Torstein går så til Astrid og ber dem om å reise videre, fordi sendemenn av Gunnhild er på vei. Han leder dem ned til et vann med en sivvokst holme. Der skulle de vente til han kom tilbake. Torstein ville gjøre alt han kunne for at de ikke ble funnet. Han reiser tilbake til gården sin og tar imot Håkon. Han spør bonden om han vet noe om Astrid. Torstein forteller at det var noen fattigfolk som kom om natten, men dro på dagen. Håkon ba Torstein om å hjelpe med å lete gjennom området, noe han gikk med på. Mens de lette etter Astrid, gjemte Torstein unna et trellebarn i skogen. Da barnet tok til å gråte, kom Håkon og hans følge løpende, og Torstein ankom til slutt. Men da det ikke var Olav, ble letingen avsluttet. Håkon dro tilbake til Gunnhild og fortalte om hvordan det hadde gått. Torstein går på kvelden ned til holmen med mat og en guide som skal vise Astrid vei til Svitjod. De skiller lag som gode venner, og når de kommer til Håkon Gamle blir de tatt godt imot³²⁹.

På nytt prøvde Gunnhild å finne ut av hvor Astrid var. Da hun fikk vite at de hadde kommet til Svitjod, sendte hun nok en gang Håkon. Først reiste han til Eirik Sveakonge med gaver og vennskapsord fra Gunnhild, og sendemennene ble godt tatt imot av kongen. Håkon spør kongen etter folk slik at han kan besøke Håkon Gamle, og det får han. Slik vi har sett i *Heimskringla* og *Saga Óláfs Tryggvasonar*, blir Håkon godt tatt imot av Håkon Gamle. Etter at Håkon har talt sin sak og ber om å ta med seg Olav, blir han nektet dette. Senere kommer Håkon tilbake med flere menn og prøver å ta med seg Olav med makt. Han blir stoppet av en trell som truer Håkon. Etter deres mislykkede forsøk på å få tak i Olav, dro Håkon med følge sitt tilbake til Norge og informerte Gunnhild om ferden. Hun var ikke videre imponert over at de ikke hadde klart oppdraget³³⁰.

5.4.5 Gunnhild og magi

En annen side av Gunnhild som blir beskrevet i krønikene og sagaene, er hennes magiske egenskaper. Hun er en utøver av trolldom og har evnen til å forutse hendelser og utgangen av

---

³²⁹ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 186 og 187

³³⁰ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 188, 189 og 190

disse³³¹. Videre blir hun fremstilt i kildene som en ond heks som hovedsakelig bruker sine magiske evner til å forårsake skade. Friðriksdóttir snakker om ulike magiske egenskaper som kan brukes både til godt og vondt, men i mine kilder skal vi se at Gunnhild heller til de onde sidene av magien³³². Gunnhild er ikke et særeksempel på en magikyndig person da dette forekommer i andre sagaer, spesielt i islendingesagaer. Naturfenomener, uvanlige hendelser og plutselige eller uforklarlige dødsfall er ofte tilskrevet trolldom, og dette blir ofte brukt som årsak til folks ellers uforklarlige død³³³. Et eksempel på dette er den plutselige døden til kong Håkon Adalsteinsfostre, hvor Gunnhild ofte er involvert.

I Monachus fortelles det om Gunnhilds magiske egenskaper under slaget på Fitjar. Etter at Håkon hadde hatt makten en stund, kommer Gunnhild og noen av sønnene hennes tilbake til Norge og de kommer i kamp: «*I slaget fikk Håkon overtaket etter alt ved første sammenstøt, men ble uventet rammet av en pil da han forfulgte fienden. Dette blir av noen tilskrevet Gunnhilds hekseri, hun som hadde vært bror Eriks hustru*»³³⁴. Monachus' beskrivelse av døden til kong Håkon er ulik forklaringen vi får i Historia. I den sistnevnte krøniken får vi ingen indikasjoner på at Gunnhild har trolldomskunnskaper, og døden til Håkon skjer fordi han hadde vendt ryggen til kristendommen.

Saxo sier lite om Gunnhild i kapittelet om Harald Blåtann, men døden til Håkon er inkludert. Den danske kongen møter og assisterer Harald gråfell i kampen mot Håkon Adalsteinsfostre. Kampen mellom partene var lik, og begge trodde at det var de som ville vinne. Men slaget ender som i de tidligere krønikerne, med Håkons død: «*Men da Hakon atter søgte ned til sin Flaade, skete der noget mærkværdigt... Man saa' nemlig et Spyd svæve om oppe i Luften, hid og did, hvilket fylde alle, som saa' det, med lige saa megen Frygt som Undren; ... der syntes at true alle, over Hakons Hoved alene. Somme holder for, at Haralds Moder Gunhild ved Trolldomskunster har skaffet dette Spyd til Veje og dermed hævnnet sin Søns Nederlag paa Sejrherrren*»³³⁵. Til forskjell fra Historia og Monachus, er det ikke en pil som skytes, men et magisk spyd. Saxo presenterer dette spydet veldig spesielt, med hvordan det later til å snike seg frem før det rammer kongen. Man får definitivt et inntrykk av at spydet på en eller annen måte er magisk. Saxo nevner Gunnhild kun i denne sammenhengen, og skriver at det er *noen*

---

³³¹ Jesch. *Women in the Viking Age*, 162

³³² Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 48

³³³ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 52 og 54

³³⁴ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

³³⁵ Horn. *Saxo Grammaticus. Danmarks Krønike*, 385

som mente at det var Gunnhild som stod bak. Fremstillingen virker for fantastisk, og i den grad det er lov å komme med en forsiktig antydning, må det være at historien om spydets gang er oppkonstruert. Det synes sannsynlig at det her er snakk om å forklare en uforklarlig hendelse.

I Ágrip fortelles det igjen om en magisk pil. Som hos Monachus kommer Gunnhild og hennes gjenlevende sønnene tilbake til Norge og det avgjørende slaget står i Fitjar på Storø, Kampen er i Gunnhild og sønnens favør, men det snur seg fort og sønnene legger på flukt når Gormr og Erlingr dør. Håkon og hæren hans følger etter, men her får kong Håkon sitt banesår: «*Then there flew towards the king an arrow - shot by no one knows whom - and it passed under the sleeve of his corselet and into the muscle of the upper arm*»³³⁶. Det sies at ingen visste hvem som skjøt pilen, men Gunnhild får likevel skylden: «*But it is said that through the sorcery of Gunnhildr a kitchen boy wheeled around, crying: `Make room for the king`s banesman!` and let fly the arrow into the group coming toward him and wounded the king...*»³³⁷. Her er vi tilbake i det uforklarlige i Håkon sin død. I Ágrip tilskrives Gunnhild, via sin trolldom, skylden.

I Saga Óláfs Tryggvasonar blir Gunnhilds magiske egenskaper brukt annerledes enn for å felle Håkon Adalsteinsfostre. Norge er styrt av Harald gråfell og Gudrød, sønner av Gunnhild. De er kristne, men gjør nevneverdig lite for å fremme kristendommen. Det er dårlige år under deres styre, og det er folk som mener de har krav på tronen. Fire høvdinger fra Ringerike møttes i hemmelighet for å diskutere hva de skulle gjøre for å ta makten. Gunnhild får vite at de samlet seg og snakket i all hemmelighet, hvorpå hun gjetter at det handler om sønnene hennes: «*She sacrificed to the gods and was given the intelligence that the nature of their conversation was indeed what she thought*»³³⁸. Det er antatt at hun kommuniserte med gudene, og at hun brukte sine trolldomskunnskaper for å få greie på hva de snakket om. Senere i sagaen når Astrid og Olav er på flukt fra Gunnhild, fortelles det om at hun har et syn. «*Make haste, for now I see where they are going; they are on the road to Skaun, where they will be tonight*»³³⁹. Gunnhild sender Håkon jarl etter dem med et stort følge i håp om å få tak i Olav slik at han ikke vil være en fare for henne og sønnene. I sagaen blir trolldomskunnskapene til Gunnhild presentert mer som en hjelpende faktor, og ikke direkte skadelig som med det

---

³³⁶ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15

³³⁷ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 15

³³⁸ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 36

³³⁹ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39 og 40

tidligere eksempelet om Håkon sin død. Magi utfyller mange forskjellige roller, og her viser Gunnhild sine evner som synsk³⁴⁰.

Den første gangen vi møter Gunnhild og hennes magiske egenskaper i Heimskringla er hvor det fortelles om Eirik. Da han var i Finnmark, fant hans menn en gamle hvor Gunnhild var. Hun forteller kongsmennene at hun var der for å lære trolldom av to av de viseste finnene i Finnmark. Hun får overtalt mennene til å gjemme seg slik at de kan drepe læremesterene hennes. Gunnhild strør så aske både rundt og inne i gammen for å skjule deres spor³⁴¹. Videre lurte hun finnene til sengs, får dem til å sove tungt før kongsmennene dreper dem. Deretter blir hun tatt med til Eirik som tar henne til sin dronning.

Senere i sagaen etter at Eirik er overkonge av Norge, hører vi om konflikten han har med brødrene sine. En av brødrene, Halvdan Svarte, gjorde seg til konge i Trondheim og fikk støtte fra trønderne. Eirik like overhodet ikke dette, og det er antatt at Gunnhild gjorde noe med dette: «*To år seinere døde Halvdan Svarte plutselig i et gjestebud, inne i Trondheimen, og folk sa at Gunnhild kongemor hadde kjøpt ei trollkyndig kone til å gi ham gift i drikken*»³⁴². Det synes noe underlig at Gunnhild kjøper en annen trollkyndig kone for å utføre denne handlingen. Ut ifra det vi har blitt fortalt tidligere, virker det som om Gunnhild var mer enn dyktig nok til å ordne dette selv. Kanskje det bare var slik at hun ikke ønsket å bli forbundet med drapet, men at folk fant ut at det var henne likevel.

Lite blir fortalt om Gunnhild og magi i Fagrskinna. Vi hører om dette i forbindelse med når Eirik gjør sin viktigste ferd til Finnmark hvor han møter Gunnhild for første gang. Gunnhild var hun i fostring hos finnkongen Kong Mottul, en mann uten like når det kom til trolldomskunnskaper³⁴³. Her ser vi en forskjell fra Heimskringla, hvor det var to finner, som forøvrig ikke er beskrevet som geistlige.

I Flatøybok er Gunnhild og hennes magiske egenskaper presentert svært likt som i Heimskringla. Det blir fortalt at Eirik var en stor hærmann og var på vikingtokt mange steder. For dette ble han kalt Blodøks. Da han var i Finnmark, fant mennene til Eirik Gunnhild i en gamle. Hun presenterer seg for kongsmennene og advarer dem om hennes læremestere. Hun går frem på samme måte som i Heimskringla, ved å få kongens menn til å vente til finnene

---

³⁴⁰ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 48

³⁴¹ Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 67

³⁴² Holtsmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 74

³⁴³ Titlestad (red). *Fagrskinna. Norges kongers ættetavle*, 60 og 61

hadde sovnet, før de for frem og drepte dem. Deretter blir hun ledet til Eirik og tatt til hans kone³⁴⁴. Etter dette gikk Eirik etter brødrene sine, for han ville være overkonge i Norge. Halvdan Svarte satte seg i høysete og fikk trønderne på sin side. Eirik likte dette svært dårlig, og Gunnhild fikk skaffet en trollkyndig kvinne som ga Halvdan banedrikk³⁴⁵. Likheten mellom Heimskringla og Flatøybok sin beskrivelse av disse hendelsene er slående like, med kun få endringer i deres fremføring. Gunnhild sine magiske evner blir ikke videre nevnt etter Halvdan sin bortgang.

I den islandske sagaen Egil saga Skallagrímssonar ser vi Egil og Gunnhild ofte i konflikt. Likt som i tidligere nevnte kongesagaer blir hun først nevnt sammen med Eirik. Han er på et vikingtokt til Permia, og på den samme ferden gifter han seg med Gunnhild. Hun er beskrevet som: «... *outstandingly attractive and wise, and well versed in the magical arts*»³⁴⁶. Et stykke ut i sagaen får vi høre mer om hvordan hun bruker magien sin mot Egil.

Mens Eirik er i England og blir gitt Northumbria til å styre av kong Adalstein, forhekser Gunnhild Egil slik at han aldri vil finne roen på Island. På dette tidspunktet er Egil hjemme på Island ved Borg etter sin fars død. Forbannelsen vil kun bli hevet dersom Egil og Gunnhild møtes igjen, noe de gjør når Egil kommer til England for å møte Adalstein.

Kanskje har forestillingen om Gunnhilds egenskaper som trollkyndig å gjøre med at det var unaturlig at hun hadde så stor makt. Særlig måtte det *uforklarlige forklares* i forbindelse med Håkon jarls død. At pilen (spydet) fant sin vei til Håkon, mellom mylderet av mennesker, kunne bare skyldes trolldom. Så ble det nødvendig å begrunne Gunnhild sine evner innenfor magien, og kanskje var det da betimelig med en historie om trollkyndige finner, eller finnkongen Kong Mottul, for å forklare dette.

5.4.6 Om Gunnhilds makt og maktutøvelse

Til tross for at kildene ikke kan ses på som absolutt valide, viser de tydelig hvor storslått Gunnhild må ha vært. Hun var nok ikke en typisk kvinne av sin tid, hvis vi skal legge til grunn alle opplysningene vi får om hennes liv og virke fra kildene. Hun er gitt, noe som må betraktes som et hedersnavn, *kongemor*, og ingen dronning fikk så mye makt ved siden av sin mann. Navnet kongemor, knyttet til Gunnhild, ser ut til å ha hatt en spesiell betydning. I

---

³⁴⁴ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 140 og 141

³⁴⁵ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 147

³⁴⁶ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 75

hennes tilfelle er det antatt at hun var spesielt dyktig til å fremherske sønnenes makt og stilling på den norske tronen. Denne evnen sementerte også en oppfatning av henne som en myndighetsperson³⁴⁷. I Historia ser vi i tillegg at hun ikke bare sørger for sønnenes makt, hun er i stor grad selv deltagende: «*Afterwards the entire seabord was subservient to Gunnhild and her sons, Harald, Sigurd and Gunnrød, for fourteen years*»³⁴⁸. «*For fourteen years years Gunnhild and her sons wielded power, and under their dominion Norway suffered hardship...*»³⁴⁹.

En lignende beskrivelse, etter Håkon Adalsteinsforstres død, finner vi hos Monachus: «*Da han (Håkon) ble tatt av dage på denne måten, etterfulgte Harald Gråfell ham på tronen sammen med sine brødre. Ettersom han fulgte sin grusomme mors råd, hjem søkte han det norske folk med vold og makt i 12 år*»³⁵⁰. Ordlyden er noe annerledes, der Historia tillegger direkte makt til Gunnhild, ser vi her at hun fungerer som sønnens rådgiver. Det var ikke uvanlig at kvinner av mektige menn sto bak dem og fungerte som rådgivere. Hos Jochens blir Gunnhild nevnt både som en *inciter* og *consort*, og hun viser til at flere sagaer omhandler konger med politiske dilemmaer, og det blir beskrevet at de tok med seg sine dronninger som personlige rådgivere³⁵¹. I Ágrip får vi også eksempler på Gunnhild som rådgiver. Det beskrives at hennes rådgivning var ondskapsfull og at det førte til at også Eirik ble fremstilt som en forferdelig person. Dette er i forbindelse med at Eirik styrer i Northumberland og følger Gunnhilds råd, noe som fører til folks lidelser. I forbindelse med Eiriks drap på brødrene sies det: «*Thus he was called blóðøx, because he was a cruel and ruthless man, and mostly as a result of her counsel*»³⁵². Her ser vi at det refereres til *her counsel*, altså får vi inntrykk av at hovedgrunnen til at Eirik dreper brødrene er etter råd fra Gunnhild. Her, som hos Monachus, er Gunnhild rådgiver for Harald gråfell og sønnene regjerte i Norge. Det fremkommer at de fulgte hennes råd, og at deres regjeringstid på grunn av dette fremstod som hard og preget av både sult og nød.

I to episoder fra Ágrip hentydes det til Gunnhilds dårlige rådgivning som kone og mor. Det første tilfellet er i forbindelse med at Eirik fikk jarledømme i Northumbria: «*Through the advice of his wife Gunnhildr he became once again so cruel and savage in his dealings with*

---

³⁴⁷ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 84

³⁴⁸ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 85

³⁴⁹ Ekrem og Mortensen. *Historia Norwegie*, 199

³⁵⁰ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

³⁵¹ Jochens. *Women in old norse society*, 174

³⁵² Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway. 2. ed.*, 9

*the people that they could scarcely endure it»*³⁵³. Det beskrives hvordan folket led i hans regjeringstid fordi han mottok råd fra Gunnhild. Dette igjen gjorde at han ble sett på som en forferdelig, grusom og vill mann. Det andre tilfellet er når Harald gråfell, etter Håkons død, blir den neste kongen i Norge. I femten vintre var han konge, og sammen med brødrene Sigurðr slefu, Guðrøðr ljómi, Ragnfrøðr, samt ved hjelp av rådene til Gunnhild styrte de hardt og brutalt³⁵⁴. Her er det antydninger om at Gunnhild gjennom sin rådgivning forårsaker folks lidelser og brutale livssituasjoner. Det sies ikke hva hun gjør, men med den bakgrunnsinformasjonen vi har om henne, er det mye trolig at hun via manipulerende råd får gjennom sin egen vilje ved hjelp av mannen og sønnene.

Saga Óláfs Tryggvasonar inneholder også eksempler på Gunnhilds makt og maktutøvelse. I hendelsen der sønnene, på et gjestebud i Sogn, krangler om hvem som er best egnet til å være konge, griper Gunnhild inn og tar avgjørelsen. Hun kom fram til at det var Harald gråfell som var den mest passende som konge over Norge, da han var den eldste av dem. Det blir som Gunnhild har bestemt, uten innsigelser fra sønnene. Harald måtte imidlertid love bort tredeve skip med våpen og mannskap til broren Gudrød. Ingen steder i sagaen kommer det fram at det forekommer rådslagning eller diskusjoner i saken. Gunnhild tar ganske enkelt saken i egne hender, og avgjør striden. At hun som kvinne er i stand til å gjøre dette sier noe om den makten hun besitter, og hennes evne til å bruke makt.

Det andre tilfellet som må nevnes er hvordan hun beordrer Håkon Sigurdson til å finne Astrid og Olav: «*She said that he deserved to be killed for his treachery against her sons and that he was no less deserving of death than King Tryggvi, who had lost his life. She said that he was guilty of much faithlessness in their dealings and that his only reprieve was to bring her the boy Olaf who had spent a winter with Eiríkr at Ofrustaðir»*³⁵⁵. Håkon innser nok sin underlegenhet og legger ut på leting. Igjen ser vi Gunnhilds etablerte maktposisjon. Hun befaler Håkon å gjøre som hun vil. Her er det ikke snakk om hverken kvinnelist eller magi. Det hun klarer å få til ligger i hennes talegave, styrke og makt. Håkon mislykkes, etter flere forsøk, i å fullføre sitt oppdrag noe som utløser ytterligere maktbruk fra Gunnhild:

---

³⁵³ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 17

³⁵⁴ Driscoll. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway*. 2. ed., 17 og 19

³⁵⁵ Snorrason. *The Saga of Olav Tryggvason*, 39

«...Gunnhild drove Håkon from his lands and said that he was to be outlawed from Norway as a just reprisal unless he did everything that she had prescribes before»³⁵⁶.

Den kanskje mest kjente sagaen som viser Gunnhild sine evner som *eggere* finner vi i Eirikssønnenes saga i Heimskringla: «Hva har dere tenkt å gjøre med riket i Trondheimen? Dere har kongsnavn som forfedrene deres hadde, men dere har lite land og er mange om det. Tryggve og Gudrød har Viken i øst, og de har også et slags krav på det, siden de er av ætta; men hele Trondelag har Sigurd jarl, og jeg skjønner ikke hva det er som får dere til å la en jarl ta et så stort rike fra dere. Det er underlig, synes jeg, at dere hver sommer drar på vikingferd til andre land, og så lar en jarl ta farsarven fra dere innenlands»³⁵⁷. Her er det mange ting å ta tak i. Spørsmålet «Hva har dere tenkt å gjøre med riket i Trondheimen?», kan i første omgang betraktes som en nysgjerrig og ufarlig forespørsel fra Gunnhild sin side. Likevel får man et sterkt inntrykk av at formuleringen i virkeligheten inneholder en anklage rettet mot sønnenes uvirksomhet. Dette kan anses som en oppviglersk opptakt for å egge sønnene til aksjon. Videre spiller hun på deres ætt, og henter indirekte at de ikke lever opp til deres forfedre. Hun direkte håner dem når hun påpeker at de har lite land og at det er mange om det. Nådestøtet kommer når Gunnhild, også her indirekte, kaller de feige fordi de tør reise på viking utenlands, men vegrer seg for å gå etter Sigurd jarl.

Egging i norrøn litteratur vies mye plass, og har derfor vært et tema blant mange som forsker på kvinnenens posisjoner og ulike roller. Roberta Frank var en av de første som knyttet egging til kvinnenens makt. Siden har en rekke andre forskere som Else Mundal, Preben Meulengracht Sørensen og Auður Magnúsdóttir, for å nevne noen, også befattet seg med emnet. Disse peker på hvordan kvinnene ved bruk av egging oppnådde en betydelig innflytelse på menn, og hvordan kvinnene kunne ha en avgjørende rolle i feidene³⁵⁸: «Æren kommer til syne i et spill mellom mænd, men det er et spill med kvinderne som tilskuere og domere, og ofte også som iscenesættere»³⁵⁹. La oss videre se på hva som sies om Gunnhild og makt og egging i Flatøybok.

Den politiske makten hennes fremstår etter Håkons død, når Gunnhildssønnene hadde overtatt Norge: «Harald var den eldste av brødrene og var mest aktet. Gunnhild, mor deres, hadde

---

³⁵⁶ Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 42

³⁵⁷ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 100 og 101

³⁵⁸ Coleman og Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinner*, 14

³⁵⁹ Meulengracht. *Fortælling og ære : studier i islændingesagaerne*, 212

mest å si blant den i styret av landet»³⁶⁰. Dette går igjen i mange av kildene, og det ser ut til at det var en gjengs oppfatning at Gunnhild var en del av styret når sønnene regjerte. Som i Heimskringla fortelles det også i Flatøybok om hvordan Gunnhild egger sønnene sine til å gå etter Sigurd jarl. Harald prøver å forsvare seg med at å drepe jarlen er ikke det samme som å ta livet av kje eller lam. Gunnhild vil ikke høre og legger en plan for å felle jarlen. Som vi så ofte før har sett, følger sønnene blindt Gunnhilds plan. Resultatet av hennes plan er at Sigurd jarl brennes inne på gården Oglo³⁶¹. På dette tidspunktet var muligens sønnene under så stor påvirkning av Gunnhilds egging og rådgivning, at de ikke stilte spørsmålsteget ved fremgangsmåten. I sekvensen *Eirik fikk Gunnhild* bruker hun ulike former for å lure Eiriks menn til å drepe finnene. Hun manipulerer dem via sine ord for å få dem til å tro at det er nødvendig at de utøver denne ugjerningen for henne. Hun er listig når hun forteller om alle finnenes egenskaper som med sikkerhet vil føre til menneskets død, dersom finnene får tak i dem. Ved hjelp av kvinnelist og magi lurer hun finnene i søvn slik at disse kan bli tatt hånd om av Eiriks menn.

Sagaen om Egil preges av konflikten mellom han og den norske kongefamilien, og i særdeleshet den mellom Egil og Eirik. Noe av bakgrunnen for striden mellom disse er at Egil i et gjestebud fremsier et vers som fornærmer Eirik og Gunnhild. Han blir forsøkt drept med gift, men klarer å rømme til Danmark. Etter dette hører vi om hvordan det kommer til flere møter mellom Egil og Eirik. Felles for dem alle er at Eirik opptrer som ettergivende overfor Egil, mens Gunnhild gang på gang viser sin forakt for hvordan han håndterer konflikten: *«I think that once again you are allowing yourself to be easily persuaded and are quick to forget being wronged»³⁶²*. Eirik ser ikke ut til å føle seg krenket, slik Gunnhild gjør, og det skal vise seg at denne situasjonen vedvarer. Eirik er ettergivende, der Gunnhild er ubøyelig. Hun bemerker med all mulig hånlige bitterhet at nå vokser alle konger Eirik over hodet: *«And Eirik can't ignore the fact that every king is more powerful than himself now, even though not long ago King Eirik would have seemed unlikely to lack the will and character to take vengeance for what he has suffered from the likes of Egil»³⁶³*. I et møte i Northumbria forsøker Egil å få slutt på ufreden ved å si et vers til Eirik, som ikke virker verken imponert eller fornøyd. Gunnhild spør så Eirik: *«Why not have Egil killed at once? Don't you remember, king, what Egil has done: killed your friends and kinsmen and even your own son,*

---

³⁶⁰ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 170

³⁶¹ Titlestad, Rowe og Birgisson (red.). *Flatøybok. Bind 1*, 171 og 172

³⁶² Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 89

³⁶³ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 119 og 120

*and heaped scorn upon you yourself»*³⁶⁴. I et siste desperat forsøk ønsker Egil å rette opp det han har sagt vondt om kongen, ved å gi han ord så gode at de vil leve evig. Igjen er det liten respons fra Eirik, så Gunnhild tar til orde: «*We do not want to hear his praise. Have Egil taken outside and executed, king. I neither want to hear his words nor see him»*³⁶⁵. Eirik etterkommer ikke Gunnhilds oppfordring, og beslutter at Egil skal få leve.

Royale kvinner i sagaene ser generelt sett ut til å kunne utøve stor innflytelse over deres menn og sønner, men Gunnhild tar dette til et helt annet nivå. Hun ser alltid ut til å være tett på både Eirik og sønnene, og går på ingen måte av veien for å råde, egge og påvirke deres avgjørelser. Hun går langt i å få det som hun vil, og har ingen skrupler om en mann eller to må bøte med livet for at så skal skje. Hun tar i bruk alle sine evner både magiske og kvinnelige, og som vi har sett er hennes innflytelse stor. «*The presentation of the king's mother as being able to wield power is dependent on factors such as economic independence and political support, and in the case of Gunnhildr, a determined, assertive, and charismatic personality»*³⁶⁶. I mange tilfeller er hun modigere og mer hensynsløs enn mennene, og ble omtalt som mer konge enn Eirik selv.

La oss se på Gunnhilds makt som dronning og kongemor i lys av definisjoner av maktbegrepet. Sosiologen Max Weber definerte makt på denne måten: «*Makt betegner enhver sjansse til å gjennomføre sin vilje innenfor en sosial relasjon, også på tross av motstand, uansett hva denne sjansen beror på»*³⁶⁷. Det handler altså om muligheten til å kunne få viljen sin i ulike settinger og relasjoner, på tross av motstand. Weber snakker også om betydningen av at maktforhold er preget av legitimitet. Dette innebærer at den maktbærende har “rett” til å utøve makt, bestemme over, eller beordre den underordnede. Pierre Bourdieu bygget videre på Webers ideer om legitimitet, og peker på hvordan den med makt kan benytte ulike strategier for å skape legitimitet for seg selv. Videre mener han at det også kan handle om å redusere den andres makt. Hvordan noen skaffer seg legitimitet handler om flere faktorer som formelle posisjoner, spesifikk kunnskap eller at vedkommende har et rykte for å være dyktig. Det handler også om dyktighet til å håndtere omgivelsene og å lese situasjonene³⁶⁸.

---

³⁶⁴ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 118

³⁶⁵ Hreinsson. *The Complete Sagas of Icelanders*, 118

³⁶⁶ Friðriksdóttir. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*, 86 og 87

³⁶⁷ Engelstad og Thorsen. *makt*.

³⁶⁸ Engelstad og Thorsen. *makt*.

I den tradisjonelle fremstillingen av dronningens makt i middelalderen, snakkes det gjerne om at de kun hadde indirekte makt. Den direkte makten var forbeholdt den regjerende kongen. Kjesrud og Løkka diskuterer imidlertid denne inndelingen fordi det finnes gråsoner som tilsier at en må avvike fra begrepene direkte og indirekte, og fordi sannsynligheten for at dronninger hadde langt større makt enn først antatt, er stor³⁶⁹. Med dette som bakteppe kan vi finne igjen mye som øker vår forståelse av Gunnhilds makt og maktutøvelse. I Weber sin definisjon av makt kan man umiddelbart gjenkjenne Gunnhild. Som vi har sett benytter hun enhver mulighet til å gjennomføre sin vilje i ulike situasjoner og trosser all motstand. Hun ser også ut til å mene at hun har rett til å beordre, kreve og forvente at andre danser etter henne pipe. Hun benytter seg av all sin kunnskap og sine evner for å skaffe seg den legitimiteten hun trenger. Kildene viser også hvordan hun evner å navigere i det sosiale landskapet slik at hun får det som hun vil.

Jørgensen ser på hvilke krav sagaene stilte til dronningtittelsen. Først og fremst fremhever han at dronningen skal være ektefødt og føde kongens barn. Hun skal dessuten selv være ektefødt. Videre sier han at det ser ut til at det er et krav om at det ikke skal være mer enn én dronning i landet på samme tid. Det siste kriteriet er at «*Dronningen kan utøve makt, dels direkte, og dels som motivator, talsmann og alliansebygger*»³⁷⁰. Jørgensen bemerker også at tittelen *dronning* ser ut til å bli brukt om kvinner som er gift med en konge, eller som selv er kvinnelig monark.

Når jeg analyserer Gunnhild ser jeg at hun oppfyller alle kravene til Jørgensen. Det er imidlertid et forbehold heftet ved kravet om å være ektefødt. Dersom hun var datteren til Ossur, oppfyller hun ikke dette kravet. Imidlertid slår nyere forskning fast at hun var datteren til danekongen Gorm den Gamle og hans kone Tyra Danebod. Hvis vi holder oss til dette var hun ikke bare ektefødt, men attpåtil en ekte kongsdatter, noe som dessuten styrket statusen til sønnene. Ingen steder i kildene finner jeg at Eirik hadde mer enn en kone, heller ingen friller. Så hun oppfyller altså kravet om å være den eneste dronningen. Det siste kravet om maktutøvelse, motivator, talsmann og alliansebygger, oppfyller Gunnhild med glans. Det må imidlertid påpekes at hun nok var en større maktutøver enn alliansebygger.

Gunnhild oppfyller altså kravene til dronningtittelen, men hvorfor omtales hun da så sjelden som dronning? Hun blir omtalt som Eiriks kone og mor til Eirikssønnene, men svært sjelden som dronning. Kanskje kan det handle om forfatternes forsøk på å tone ned hennes status og

---

³⁶⁹ Kjesrud og Løkka. *Dronningen : i vikingtid og middelalder*, 21

³⁷⁰ Jørgensen. *Dronningen: i vikingtid og middelalder*, 212

makt til å omhandle rollene som kone og kongemor. Det er også mulig at det handler om fremstillingen av henne avviker fra beskrivelser av andre dronninger. Det er svært sjelden at disse omtales i samme ordelag som Gunnhild, spesielt med tanke på hennes ondskap og grusomhet. Så kanskje var det sånn at forfatterenes bilde av Gunnhild ikke passet inn i forestillingen av dronninger i middelalderen.

6.0 Avslutning

Målet med min oppgave var, ved hjelp av kilder hvor Gunnhild omtales, å undersøke hvordan disse fremstilte henne. Som det kommer frem av problemstillingen; *Hvordan presenteres Gunnhild kongemor sin utøvelse av makt i lys av kildene?* har altså mitt hovedfokus vært rettet mot Gunnhilds makt og maktutøvelse. For å kunne svare på dette har jeg gjennomgått et utvalg av kilder hvor Gunnhild inngår, og hvor hun opptrer som en viktig person i historien. Videre har jeg analysert kildene og sett på beskrivelsene av Gunnhild Kongemor, hvordan disse arter seg, om de var positive eller negative, og ikke minst hvordan de omtaler hennes makt. Som nevnt innledningsvis har altså mitt fokus vært, ved hjelp av mine valgte primærkilder, å se på beskrivelsene av Gunnhild og om det derigjennom var mulig å gi henne en ensartet karakteristikk. Jeg har også brukt noen historiske hendelser, hvor hun i mange av kildene har vært en fremtredende skikkelse, for å se på betydningen av hennes tilstedeværelse med tanke på historienes innhold og eventuelle konsekvenser. Jeg har i denne sammenhengen forsøkt å se på forfatterens egen oppfatning av henne, forfatterens oppfatning av datiden, eller om forfatterens egen tid har spilt en rolle når hun omtales som aktør i de ulike kildene. I denne sammenheng har jeg hatt et ekstra fokus på Gunnhilds maktutøvelse, og påståtte magiske evner.

Når en skal si noe om Gunnhilds makt og maktutøvelse må kildematerialet tolkes med omhu fordi både forfatteren og hans samtid befant seg et stykke fra de mulige historiske hendelsene. I mitt tilfelle har det handlet om en analyse av Gunnhild og de med høyest rang. Analysen er derfor ikke nødvendigvis representativ for kvinner flest i datidens samfunn. Jeg har forsøkt å være forsiktig med å generalisere hele det norrøne samfunnet ut fra de eksemplene jeg har hentet fra mine kilder. Det kan imidlertid se ut til at omtalene av Gunnhild bidrar til å krydre og drive historiene fremover. Spesielt gjelder dette sekvensene hvor hennes maktbruk i form av egging beskrives.

Hvordan presenteres Gunnhild Kongemor sin utøvelse av makt i lys av kildene

Som vi har sett var det ikke uvanlig at kvinner av mektige menn sto bak dem og fungerte som rådgivere, og Gunnhild ser ut til å ha vært en av de fremste rådgiverne i sin tid. I forbindelse med rådgivning og maktutøvelse, knyttet til hennes rolle som dronning, ser vi at dette både i krøniker og kongesagaene oftest fremstilles på en svært negativ måte. Selv om Eirik framstilles som: «... *en stor mann, vakker, sterk og svært modig, en stor hærmann, og seiersæl; han hadde et ustrylig sinn, var grusom, uvennlig og fâmælt*»³⁷¹, får vi et klart inntrykk av at Gunnhilds såkalte rådgivning i virkeligheten handler om hennes makt over mannen. Eksempler på dette finner vi i større eller mindre grad i alle kildene. Denne maktutøvelsen ser vi tydeligst i Egils saga Skallagrímssonar der det ikke lenger er snakk om rådgivning, men tilsynelatende en maktovertagelse. I en rekke eksempler fremkommer det hvordan Gunnhild nærmest beordrer Eirik til handling. Der han fremstilles som veik og ettergivende, fremstår Gunnhild som den maktbærende med evnen til handling. Det må også bemerkes at de fleste steder der Gunnhild gir Eirik råd, fremkommer det at disse ikke er spesielt gode, setter Eirik i et dårlig lys og har negative konsekvenser for omgivelsene. Her må det understrekes at mitt fokus hele tiden har vært å sette søkelyset på Gunnhilds makt og maktutøvelse. Dersom fokuset hadde ligget på Eirik ville kanskje oppfattelsen av maktforholdet dem imellom, sett annerledes ut. Dette fordi da ville alle hensynene Eirik som konge måtte ta, ha vært tatt med i betraktningen.

Gunnhilds maktutøvelse som mor kommer tydeligere frem i krønikene og kongesagaene, enn det gjør om henne som dronning. I kapittel 5.4.6 har jeg fremhevet sekvensen i Eirikssønnes saga der hun stiller spørsmål om hva de har tenkt å gjøre med riket i Trondheimen. Denne delen beskriver på en fremdragende måte hennes makt over sønnene, og hvordan hun via maktutøvelse får sine sønner til å gjøre som hun vil. I kildene får vi et inntrykk av at sønnene er avhengige av samtaler med, og råd fra, Gunnhild for å handle. På lik linje med at rådene til Eirik fremstår som negative, ser det ut til at rådene hun gir sønnene også kan betraktes som dårlige: «*Ettersom de fulgte sin grusomme mors råd, hjemsøkte han det norske folk med vold og makt i 12 år*»³⁷². Vi ser også flere eksempler på at hun ikke bare fungerer som rådgiver for sine sønner, men er en direkte del av deres styre. Hennes politiske makt er kanskje tydeligst etter Håkon Adalsteinsfostres død, og sønnenes overtagelse av Norge, hvor det klart kommer frem i hvor stor grad hun medvirket som regent. I striden

---

³⁷¹ Holtmark og Seip. *Snorre Sturlasons kongesagaer*, 75

³⁷² Kraggerud. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*, 340

mellom sønnene om kongemakten i Saga Óláfs Tryggvasonar, viser det til hvordan det verken er snakk om rådgivning eller diskusjoner. Her tar Gunnhild ganske enkelt saken i egne hender, og avgjør striden. I dette eksempelet understrekes det med all tydelighet den makten hun besitter, og hennes evne og vilje til å bruke makt.

Egging er et begrep som ofte brukes i sagaene og er tett knyttet til kvinners mulighet til maktutøvelse. Tradisjonelt sett kan en si at det var kvinner som provoserte en mann til å oppfylle hennes ønsker, noe hun ellers sannsynligvis ikke kunne oppnådd selv, kanskje bortsett fra i tilfellet med Gunnhild. Egging ble brukt i sammenheng med drap eller ærekrenkelse, og det er den eggede mannens ære som blir brukt som et verbalt våpen for å få ham til å handle. Gunnhild egget Eirik og sønnene på en slik måte at de ble gitt et ultimatum; handle slik hun ønsket, eller miste ære ved å ikke gjennomføre hennes vilje. Kanskje det mest fremtredende eksempelet av egging ser vi der Gunnhild snakker til sønnene sine angående Sigurd jarl og landområdene i Trondheimen. I denne sekvensen tar hun i bruk alle sine evner som eggerske. Først peker hun på deres ætt og antyder indirekte at de ikke når opp til forfedrene. Så nærmest håner hun dem for at de har lite land. Dernest påpeker hun at de er feige fordi de drar i viking utenlands, men ikke våger å gå mot Sigurd jarl. Måten Gunnhild egger sine sønner på gjør at de tvinges til å ta et valg; ta affære eller miste ære.

I oppgaven har jeg også omtalt forholdet mellom Gunnhild og Håkon jarl. Som vist var dette et turbulent forhold preget av både stridigheter og kjærlighet. Historien der Gunnhild jakter på Olav Tryggvason, omtales i flere sagaer, men der hennes maktutøvelse overfor Håkon kommer tydeligst til syne er i Saga Óláfs Tryggvasonar. I denne fremstillingen er det en påfallende skjevhet i maktforholdet mellom de to. Her truer hun Håkon med å ta fra han både liv og eiendommer på grunn av hans forræderi mot sønnene. Hun er altså i en overlegen maktposisjon når hun beordrer han til å finne Olav. Hun forviser han fra Norge og tar fra han alle hans eiendommer når han ikke klarer å etterkomme hennes befalinger. Det er i denne sagaen en åpenbar maktutøvelse fra Gunnhilds side, og en fremstilling av henne som en kvinne i en unik posisjon.

Fremstillingen av Gunnhild i sagaene

I krønikene omtales hun nesten uten unntak i negative ordelag. I Historia har vi sett henne fremstilt som utrolig ondskapsfull og grusom. Hun får også skylden for at synet på Eirik endrer seg fra at han godt likt og akseptert til at han blir en fryktinngytende leder. Monachus

er ikke vennligere stilt til Gunnhild. Han kaller henne også grusom, og at hun gir råd som gjør andre vondt. I Saxo finner en ingen tydelige beskrivelser om Gunnhild.

Kongesagaene har et langt mer nyansert bilde av Gunnhild. I Ágrip ser vi starten på en tendens som gjenspeiles i mange av de andre kildene. Hun omtales først i positive ordelag, før de negative beskrivelsene følger. Det er sammenfall i ordvalget når hun beskrives. I flere av sagaene omtales hun som fager, klok, trollkyndig, ondskapsfull, grusom og forferdelig. Islendingesagaen, Egils saga Skallagrímssonar, har lignende beskrivelser; ondsinnet, attraktiv, klok og trollkyndig. Kildene er ulike i hvor detaljerte og omfattende de er, men omtaler av hennes utseende og væremåte kommer frem i alle. Sammenfall i fremstillingene forekommer, men det er også ulikheter og nyanser i beskrivelsene, spesielt i forhold til de negative omtalene. Krønikene er hardest i sine omtaler, kongesagaene noe mer nøytrale og balanserer de positive og negative egenskapene, mens de islandske sagaene er noe mer moderate. Her må det understrekes at de nyere islendingesagaene tenderer til å ha et langt mer negativt syn, enn de eldre.

Krøniker, ofte skrevet i form av annaler, har som formål å henvise til hendelser innenfor de enkelte årene. Disse har ikke til hensikt å fortelle historier og det gjøres derfor sjelden noe forsøk på å tolke eller forklare hendelsene. Intensjonen er kun å beskrive disse i den aktuelle konteksten. Det er derfor grunn til å anta at beskrivelsene av Gunnhild oppleves som knappere enn i de senere kildene. Kongesagaer ble skrevet av forfattere på Island og i Norge, og omhandler i hovedsak norske konger. Disse var ment å skulle fortelle historien rundt disse kongene og det var dermed nødvendig å beskrive både situasjoner og mennesker på en langt mer utdypende måte. Fortellingene var i utgangspunktet muntlige, og det er derfor svært trolig at de ble farget av den som fortalte, og av den som senere skrev de ned. Fordi de er skrevet i ulike tidsrom er det forståelig at historiene beholder grunnstammen, men preges av ulikheter som trolig skyldes fortelleren eller forfatterens samtid og egne agendaer. Det samme gjelder for islendingesagaene som baserer seg på en blanding av historiske og oppdiktede hendelser. Også disse fortellingene er i hovedsak formidlet muntlig, og sagaene er derfor preget av overdrivelser eller omskrivninger av faktiske hendelser. Det er liten tvil om at kongesagaer og islendingesagaer er skrevet av menn, gjerne med den agendaen å fremheve bestemte personer eller for å fremme egne oppfatninger. Det er få markante skiller i fremstillingen av Gunnhild i forhold til når kildene er skrevet. Hovedforskjellen ser ut til å ligge mellom krøniker og sagaer.

Var Gunnhild trollkyndig, eller var det kildenes forsøk på å forklare det uforklarlige?

En egenskap ved Gunnhild som blir beskrevet i både krønikene og sagaene, er hennes magiske evner. Det vises flere steder til at hun var utøver av trolldom og hadde evnen til å forutse hendelser og utgangen av disse. Videre blir hun fremstilt som en ond heks som hovedsakelig bruker sine magiske evner til å forårsake skade. I norrøn litteratur er det ikke sjeldent at uvanlige hendelser og plutselige eller uforklarlige dødsfall tilskrives trolldom, og dette blir ofte brukt som årsak til folks ellers uforklarlige død. Et godt eksempel i denne sammenheng er den plutselige døden til kong Håkon Adalsteinsfostre. I Monachus, Ágrip, Saxo og Heimskringla årsaksforklares Håkons død med magi. Det skal tilsynelatende ha vært Gunnhilds trolldomskunster, fremstilt på noe ulike måter, som forårsaket hans død. Det er ingen inngående forklaring på hvordan Gunnhild gjør dette, men beskrivelsene av hvordan spydet eller pilen finner frem til kong Håkon antyder at disse har vært forhekset. Gunnhild skal ifølge Fagerskinna og Saga Óláfs Tryggvasonar også ha vært synsk. I Fagerskinna vet hun at Håkon Adalsteinsfostre har overlevd forliset på tross av hans menn overbringer budskapet om brorens død til Eirik. Også i jakten på Astrid og Olav i Saga Óláfs Tryggvasonar får hun et syn som sier henne hvor de er på vei. Det er dette synet som gjør det mulig å sende Håkon jarl og hans menn i riktig retning. I den samme sagaen får vi vite hvordan Gunnhild får greie på Ringerikshøvdingenes hemmelighet. Denne gangen bruker hun ikke magi, men ofrer til gudene for å få svar. Her er det altså en antagelse at hun kommuniserte med gudene, og at hun brukte sine trolldomskunster for å få greie på hva de snakket om.

Gunnhild må også ha hatt kjennskap til planter og urter, og hvordan hun av dette kunne lage gift. I Egils saga Skallagrímssonar får vi høre om hvordan hun og Bard blander en giftdrikk og forsøker å forgifte Egil. I den samme sekvensen blir vi forøvrig gjort oppmerksom på at Egil også er trollkyndig, og ved hjelp av evnene sine unngår å drikke giften. Når vi så vet at hun evner å lage gift selv, er det noe påfallende at hun i Heimskringla og Flatøybok betaler en trollkyndig kone for å forgifte Halvdan Svarte. Nå kan det bare spekuleres i hvorfor hun gjorde det, men det handlet muligens om å unngå å bli satt i sammenheng med hans død.

I kildene fremstilles hun som trollkyndig, og har evnet å ta i bruk trolldom på ulike måter. Om trolldom finnes skal ikke jeg avsi en dom på, ei heller om Gunnhild var heks eller trollkvinne. Trolig var det slik at fortellere og forfattere hadde et behov for å forklare hvordan Gunnhild kunne bli en så mektig og storslagen kvinne. Det var kanskje betimelig å omtale henne som

trollkyndig som forklaring. I datidens samfunn var det tross alt vanlig å tro på overnaturlige makter, trolldom og magi. I denne sammenhengen har jeg allerede forsiktig antydnet at dersom hun var trollkyndig, måtte hun nødvendigvis ha lært, eller fått disse evnene, av noen. Derav historien om henne sammen med finnene i en gamme for å lære trolldom, eller alternativt fra kong Mottul som læremester.

I analysen av Gunnhild i lys av kildene kan jeg vanskelig gi en enhetlig karakteristikk av henne fordi den norrøne litteraturens fremstilling av henne ikke er ensartet. Dette er naturlig fordi tilblivelsen av kildene spenner seg over århundrer og fordi forfatterne i stor grad trolig har tatt seg litterære friheter. Jeg må likevel anta at deler av kildenes historier er valide, og at dette er nok til å si at Gunnhild var både storslått og mektig. Hun ble gitt betegnelsen kongemor, og ingen dronning fikk så mye makt ved siden av sin mann som henne. Tilnavnet kongemor, ser ut til å ha hatt en spesiell betydning og er trolig forbundet med hennes evne til å fremherske sønnes makt og stilling. Hun hadde formodentlig både indirekte og direkte makt. Dette vises ved hennes maktutøvelse via ord, råd, egging og magi, både overfor sin mann og sine sønner, men også i forhold til andre hun hadde behov for å kontrollere.

Jeg må gå ut fra at mye av det som sies om Gunnhild er overdrivelser, noe endog rent oppspinn, men uansett i hvilken grad kildene er valide er historiene om henne både underholdende, fascinerende og en kilde til innblikk i en av datidens dronningers liv og virke.

7.0 Litteraturliste

Primærkilder

Ekrem, Inger og Mortensen, Lars Boje. *Historia Norwegie*. Oversatt av Fisher, P. Museum Tusculanum Press University of Copenhagen, 2006 [e-book]

Holtmark, Anne. Seip, Didrik Arup. *Snorre Sturlasons kongesagaer. «Stormutgaven»*. Oversatt av Anne Holtmark og Didrik Arup Seip. Oslo: J.M. Stenersens Forlag A.S, 2009

Horn, Winkel. *Saxo Grammaticus. Danmarks Krønike*. Oversat af FR. Winkel Horn. København: Vintens Forlag, 1975

Hreinsson, Vidar: *The Complete Sagas of Icelanders. Including 49 tales. I*. Reykjavík Iceland: Bókaútgáfan Leifur Eiríksson hf., 1997

Kraggerud, Egil. *Theodoricus. De Antiquitate Regum Norwagiensium. On the Old Norwegian Kings*. Edited with translation and commentary by Egil Kraggerud. Oslo: Novus Forlag, 2018

Larsen, Stein Ugelvik. *Soga om Jomsvikingane*. Hareid: Hareid historielag, 1992

Snorrason, Oddr. *The Saga of Olav Tryggvason*. Translated from the Icelandic with Introduction and Notes by Theodore M. Andersson. Ithaca and London: Cornell University Press, 2003

Titlestad, Torgrim (red). *Fagerskinna. Norges kongers ættetavle*. Oversatt av Edvard Eikill. Stavanger: Saga Bok, 2007

Titlestad, Torgrim, Elisabeth Ashman Rowe, Bergsveinn Birgisson (red.) *Flatøybok. Bind 1*. Oversatt av Edvard Eikill. Hafrsfjord: Saga bok, 2014

Ægidius, Jens Peter: *Orknøboernes saga*. Oversat fra oldislandsk af Jens Peter Ægidius. Odense: Odense Universitetsforlag, 2002

Sekundærkilder

- Blom, Ida, Gro Hagemann, Sølvi Sogner. *Med kjønnsperspektiv på norsk historie: fra vikingtid til det 2000-årskiftet*. Oslo: Cappelen akademisk forl, 1999
- Blom, Ida, Sølvi Sogner, Gro Hagemann. *Med kjønnsperspektiv på Norsk historie: fra vikingtid til 2000-årskifte. 2. utg.* Oslo: Cappelens Forlag A/S, 2005
- Coleman, Nancy L. Nanna Løkka. *Kvinner i vikingtid – Vikingtidens kvinner*. Oslo: Scandinavian Academic Press, 2014
- Driscoll, Matthew James. *Ágrip af Nóregskonungasögum : a twelfth-century synoptic history of the kings of Norway. 2. ed.* London: Viking Society for Northern Research, University College, 2008
- Friðriksdóttir, Jóhanna Katrín. *Women in Old Norse literature : bodies, words, and power*. New York: Palgrave Macmillan, 2013
- Friðriksdóttir, Jóhanna Katrín. *Valkyrie: the women of the Viking world*. London England: Bloomsbury Academic, 2020
- Grønmo, Sigmund. *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS, 2004
- Hagemann, Gro. Kari Melby, Hege Roll-Hansen, Hilde Sandvik, Ingvild Øye. *Med kjønnsperspektiv på Norsk historie. 3.utgave*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk, 2020
- Helle, Knut. «Hvor står den historiske sagakritikken i dag?» i *Collegium medievale : tverrfaglig tidsskrift for middelalderforskning. Volume 24* (November 2011): 51-86. Oslo: Collegium Medievale, 2011
- Hjelset, Arve. *Samfunnsvitenskapelig metode. Studiehefte*. Oslo: NKS fjernundervisning Høgskolen i Molde, 2004
- Jørgensen, Jon Gunnar. «Dronninger i kongesagaene» i *Dronningen : i vikingtid og middelalder*. 201-229. Oslo: Scandinavian Academic Press 2017
- Jacobsen, Dag Ingvar. *Hvordan gjennomføre undersøkelser? : innføring i samfunnsvitenskapelig metode*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS, 2005

- Jesch, Judith. *Women in the Viking Age*. Woodbridge, Suffolk: The Boydell Press, 1991
- Jochens, Jenny. *Women in old Norse society*. Ithaca and London: Cornell University Press, 1995
- Jochens, Jenny. *Old Norse images of Women. Middle Ages series*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press, 1996
- Kjelstadli, Knut. *Fortida er ikke hva den en gang var : en innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget, 1999
- Kjesrud, Karoline og Nanna Løkka. «Dronningens historie» i *Dronningen : i vikingtid og middelalder*, 9-41. Oslo: Scandinavian Academic Press 2017
- Liestøl, Aslak og Jan Ragnar Hagland. *Njálssoga. 8. Utg.* Oslo: Samlaget, 2008
- Magnúsdóttir, Audur: «Kvinnor i sagorna» i *Kvinner i vikingtid = Vikingtidens kvinner*. Redigert av Nancy L. Coleman og Nanna Løkka, 59-89. Oslo: Scandinavian Academic Press, 2014
- Meulengracht Sørensen, Preben. *Fortælling og ære : studier i islændingesagaerne*. Oslo: Universitetsforlaget, 1995.
- Moseng, Ole Georg mfl. *Norsk historie 750-1537. 2. utgave*. Oslo: Universitetsforlaget, 2007
- Mundal, Else: *Sagadebatt*. Kristiansand: Universitetsforlaget, 1977
- Nordal, Sigurður. *Islandske streifyls*. Bergen: Universitetsforlaget, 1965
- Pedersen, Unn. «Vikingkvinner i maktens innerste sirkel» i *Dronningen : i vikingtid og middelalder*. Redigert av Karoline Kjesrud og Nanna Løkka, 99-137. Oslo: Scandinavian Academic Press, 2017
- Phelpstead, Carl. "Introduction" i *A History of Norway and the passion and miracles of the blessed Óláfr*, s. IX – XLV. London: Viking Society for Northern Research, University College London, 2001
- Pulsiano, Phillip. Kristen Wolf. *Medieval Scandinavia : an encyclopedia*. New York: Garland, 1993

Sanmark, Alexandra. «Woman at the Thing» i *Kvinner i vikingtid = Vikingtidens kvinner*. Redigert av Nancy L. Coleman og Nanna Løkka, 89 - 107. Oslo: Scandinavian Academic Press, 2014

Sigurðsson, Jón Viðar. *Det norrøne samfunnet. Vikingen, kongen, erkebiskopen, og bonden*. Oslo: Pax Forlag A/S, 2008

Therkelsen, Line. «Gunnhild Kongemoren» i *Historie og Vitenskap*. Redigert av Line Therkelsen, 30-35. Tønsberg: Orage AS, 2021

Titlestad, Torgrim. *Norge i vikingtid. Våre kulturelle og historiske røtter*. Hafrsfjord: Sagabok A/S, 2011

Winroth, Anders. *The Age of the Vikings*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2014

Internetskilder

Einarsson, Bjarni. «Egils saga Skallagrímssonar», edited by Bjarni Einarsson. Bind I. A-Redaktionen. *Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab (NorS)*
https://nors.ku.dk/publikationer/trykte_serier/editiones/egils_saga-a/
Lesedato 26.04.2023: 15:12

Englestad, Fredrik og Dag Einar Thorsen. «makt». *Store norske leksikon*.
<https://snl.no/makt>
Sist oppdatert: 5. juni 2022

Orning, Hans Jacob: «Kongesagaer - bruk av problematiske kilder». *Norgeshistorie– Fra steinalderen til i dag. Fortalt av fagfolk*.
<https://www.norgeshistorie.no/vikingtid/0823-Kongesagaer%E2%80%93bruk-av-problematiske-kilder.html>
Publisert 14. feb. 2019 16:30 - Sist endret 5. nov. 2020 15:17

Schartum, Dag Wiese. «Dokumentstudier og kildekritikk».
https://www.google.com/search?q=Dokumentstudier+og+kildekritikk&rlz=1C1GCEA_enNO993NO993&oq=Dokumentstudier+og+kildekritikk&aqs=chrome..69i57j33i160l2.845j0j15&sourceid=chrome&ie=UTF-8
Lesedato 06.04.2023:14.04

Staalesen, Gunnar. «Banesår-fritt etter Njåls saga». *Sagatid*.

<https://www.sagatid.dk/banesar>

Lesedato 03.04.2023: 09.02

Tjønn, Halvor. «Hedenske kvinner hadde også likeverd». *Aftenposten*.

<https://www.aftenposten.no/kultur/i/wgqJn/hedenske-kvinner-hadde-likeverd>

Skrevet: 15.11.2005 23:49. Sist oppdatert: 19.10.2011 15:47

Wolke, Lars Ericson. «Tio svenska historiker: Källkritiker utan pardon». *Populär Historia*.

<https://populärhistoria.se/vetenskap/tio-svenska-historiker-kallkritiker-utan-pardon>

Skrevet: 11 augusti 2007

.....